

planinski

V E S T I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

8

avgust 2013

3,40 EUR

9177035014340081

IZ STARIH SPISOV

Poletje 1912

INTERVJU

Stojan Burnik
Simon Eržen

ZGODOVINA PLANINSTVA

Ivo Juvančič

120 let

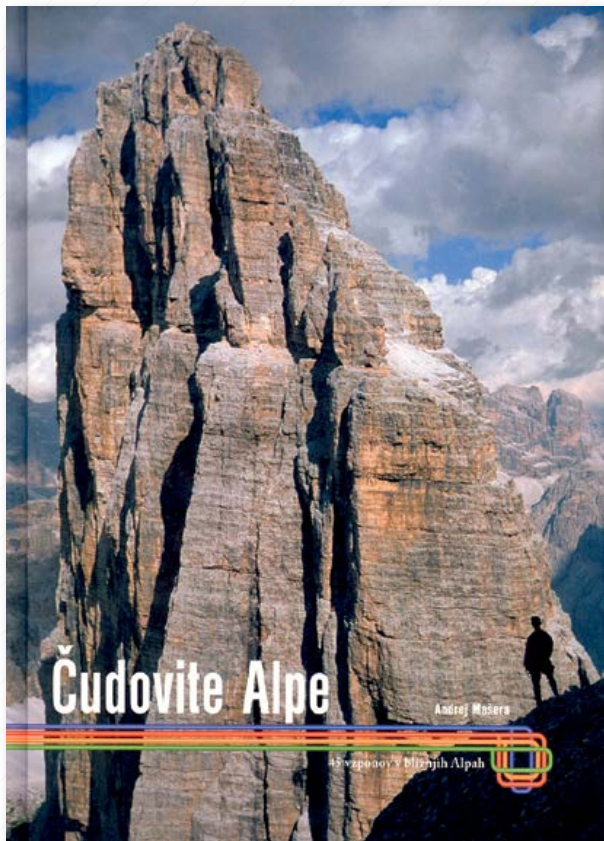

PLANINSKA
ZVEZDA
LJUBLJANA

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - AKCIJA 50 % POPUST

VODNIK ČUDOVITE ALPE

Vodnik Čudovite Alpe opisuje 45 izbranih vzponov na pomembne vrhove Alp, ki so naši domovini najbližji in jih je mogoče opraviti v času enega vikenda. Tako je v izboru dvanajst vrhov v Karnijskih Alpah, eden v Ziljskih Alpah, osemnajst v Dolomitih, trije v Severnih apeniških Alpah in enajst v Visokih Turah. Ture so različnih dolžin in težavnosti, od povsem enostavnih izletov pa do zahtevnih ledeniških vzponov. Vodnik je popoln opis izbranih vrhov, njihovih značilnosti, praviloma tudi značilnosti celotne gorske skupine, kateri pripadajo.

Format: 17,5 cm x 24,5 cm
Obseg: 176 strani
Vezava: trda vezava, šivano

CENA: V času od 15. 08. do 15. 09. 2013 lahko vodnik Čudovite Alpe kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 14,39 €* (redna cena: 28,79 €).

* DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS, <http://www.pzs.si/trgovina.php>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, fax: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

Karnijske in Ziljske Alpe

1. Ojstrnik (M. Osternig), 2050 m
2. Monte Chiavals, 2098 m
3. Creta Grauzaria, 2065 m
4. Monte Sernio, 2187 m
5. Gartnerkofel, 2195 m
6. Monte Cavallo di Pontebba (Roßkofel), 2239 m
7. Creta di Aip (Trogkofel), 2279 m
8. Monte Zermula, 2143 m
9. Polinik, 2331 m
10. Monte Coglians (Hohe Warte), 2780 m
11. Monte Peralba, 2694 m
12. Creta Forata, 2462 m
13. Reißkofel, 2371 m

Dolomiti

14. Monte Paterno, 2744 m
15. Velika Cina (Cima Grande di Lavaredo), 2999 m
16. Monte Cristallo, 3221 m
17. Cristalo / Cima di Mezzo, 3154 m
18. Sorapiss, 3205 m
19. Antelao, 3264 m
20. Tofana di Rozes, 3225 m
21. Marmolada, 3343 m
22. Piz Boè, 3152 m
23. Sassongher, 2665 m
24. Sassolungo, 3181 m
25. Sassopiatto, 2958 m
26. Sass Rigais, 3025 m
27. Monte Pelmo, 3168 m
28. Civetta, 3220 m
29. Prima Pala di San Lucano, 2210 m
30. Monte Agnèr, 2872 m
31. Cima della Vezzana, 3192 m

Severne apeniške Alpe

32. Hoher Dachstein, 2995 m
33. Watzmann, 2713 m
34. Hochkönig, 2941 m

Visoke Ture

35. Hochalm Spitze, 3360 m
36. Säuleck, 3086 m
37. Ankogel, 3250 m
38. Hoher Sonnblick, 3105 m
39. Großes Wiesbachhorn, 3564 m
40. Johannesberg, 3453 m
41. Großglockner, 3798 m
42. Petzeck, 3283 m
43. Großvenediger, 3666 m
44. Dreiherrnspitze, 3499 m
45. Hochgall, 3436 m

Umirjanje žoge ob polčasu

Vladimir Habjan

Avgust je za uredništvo nekakšen tihi mesec, čas, ko se ne dogaja nič posebnega, hkrati pa se odvija veliko. Kako to, boste vprašali? Preprosto, to številko običajno pripravimo že vnaprej. Takrat, ko revija izide, smo mi že daleč od računalnikov in urejanja člankov in tudi sami pohajamo tam, kjer je izvor večine idej za prihodnje teme in članke – v gorah seveda. V uredništvu se torej ne dogaja veliko, se pa toliko več na terenu. Kaj lahko drugega rečemo za najljubši in najugodnejši mesec za hribe, ki ga mnogi ljubitelji gora namenite za obiske visokih vršacev, za vzpone na dolgo načrtovane in zaželene vrhove? Tam se torej res dogaja veliko.

Avgust je nekakšen polčas, čas "umirjanja žoge". Morda bo kdo temu nasprotoval in trdil, da je čas za analize šele po koncu leta. Morda je za koga res tako, a za nas ne. Pri nas se namreč med letom toliko dogaja, tempo je tako silen, da je to praktično nemogoče, po novem letu pa zaradi praznikov še toliko manj. Čim je ena številka pod streho, že se moramo ukvarjati z naslednjo. Pa še za tisto prejšnjo je še po izidu treba veliko postoriti, preden lahko rečemo, da je za nami. Če kdo to težko verjame, naj mu povem, da teme meseca in rubriko Z nami na pot pripravljamo za vse leto naprej, prav tako več mesecev vnaprej planiramo mnoge druge članke in tega je precej več kot polovico revije. Skratka, med letom se težko – umirimo.

Avgustovska številka je običajno sestavljena iz vaših prispevkov, torej člankov bralcev. Celotna revija je skupek vaših doživetij, spominov, vtisov z gora in popotovanj, torej vsega tistega, kar se vam je skozi leto dogajalo ob obiskovanju gora doma in po svetu. Čeprav so ti prispevki nenaročeni in predstavljajo le še manjši del vnaprej zasnovane številke, so brez dvoma njen pomembni del. Množici vaših idej, pobud in razmišljanj se nikakor ne mislimo odpovedati, ker nikoli ne veš, "kje se skriva zaklad".

Polčas za umirjanje žoge, za razmislek, se mi zdi še kako potreben. Ne le za počitek in obnovo delovnih moči, pač pa tudi za trezen premislek o doseženem v letošnjem letu, pa tudi o prejšnjih, ko lahko revije v miru še enkrat prelistamo in se obenem ozremo tudi malce naprej. Pogosto lahko namreč na ta način spoznamo, kaj nam je šlo manj, kaj pa bolj od rok, čemu smo se premalo ali morda celo preveč posvetili, skratka, kaj bi lahko naredil bolje. Če tega ne bi storili, se mi zdi, kot da bi se vrteli v krogu, ali še bolje, bi nazadovali. Storjene napake bi ponavljali iz meseca v mesec, iz leta v leto ter se ob tem ne bi izboljševali.

Kakšna bo prihodnost revije, se je te dni vprašal tudi izdajatelj. Naj vam priznam, da ta hip, ko pišem tale uvodnik, o tem sploh še ne razmišljam. Ko ga boste brali vi, bo pa že čas tudi za to. A ta hip, ko dajemo pod streho dve številki, obenem pa še vodniček, je preveč aktivnosti, da bi razmišljal o bližnji, pa tudi daljni prihodnosti, ki čaka moje oziroma naše naslednike. S to številko uredništvo končuje dvanajstletno delovanje. Če si predstavljate, da je to kar 141 izdaj, vam je verjetno bolj jasno, za kakšen tempo gre in koliko truda ter predanosti vlagamo v revijo (v vednost: nihče od članov ni zaposlen na Planinski zvezi).

Tudi vi si privoščite dopust. Naj vam ob deževnih dneh, ob večerih v planinskih kočah ali kjer koli že boste, lahko tudi na morski obali, branje avgustovske številke naše revije polepša dan. Zapišite pa tudi svoje vtise z gora. Če vam ob tem pride na misel še kakšna ideja, kako bi lahko bili še boljši, pa nam to le sporočite. Tudi mi bomo mislili na vas, predvsem, kako vam polepšati še jesen in zimo, ne samo dopustniške dni. Se bremo spet septembra. Srečno na gorskih poteh!

Mlečni meander v Ledeni jami pri planini Viševnik
Foto: Peter Gedei

- UVODNIK
- 1 Umirjanje žoge ob polčasu**
Vladimir Habjan
- IZ STARIH SPISOV
- 4 Poletje 1912**
Sam na Triglavu
Drago Paulić
- INTERVJU
- 10 Višina naredi svoje**
Pogovor s Stojanom Burnikom
Sara Femec
- ZGODOVINA PLANINSTVA
- 13 Primorski domoljub in gornik**
Ivo Juvancič (1899–1985)
Janez Turk
- RAZMIŠLJANJE
- 17 Samohodci**
Sam, a ne osamljen
Olga Kolenc
- MARTULJSKE GORE
- 20 Na Dovški križ pozimi**
Led tudi na koncu
Brane Pahor
- SPOMINI Z GORA
- 23 Nostalgija z razgledi**
Planinska črtica v treh delih
Ivan Vreček
- ZELENIŠKE ŠPICE
- 26 Na najlepši plezalni greben v naših gorah**
Čas nam lahko izniči vse razen hrepenenja
Nina Pisk
- IDRIJSKE VASI
- 30 Na Gore**
Ko je cilj kar hribovska vas
Rafael Terpin
- UTRINEK
- 32 Po 20 letih postane gora "višja in strmejša"**
Agonija v Slovenski smeri v Triglavu
Franci Horvat
- NOČ
- 34 Vzpon ob polni luni**
Triglav – naš simbol slovenstva in hrepenenja
Špela Recer
- NESREČA V GORAH
- 36 Nesreča s srečnim koncem**
Lahko bi se končalo tudi drugače
Metka Nusdorfer Vuksanović
- MINIATURA
- 39 Neuspeli poskus velikopotezne ture**
Vanja Sossou

**Vsebine vseh
Planinskih vestnikov**
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA:

Gorazd Goršek, Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobevešek, Mojca Stritar, Marta Krejan,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve
izdajatelja ni dovoljeno.

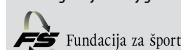
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d.,
Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino,
posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane
A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva
meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova
navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne
odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in
Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Visoka Bela špica
žari v jutranjem soncu.
Foto: Franci Horvat

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji
objavljenih opisov poti, ki praviloma
vključujejo opozorila na nevarnosti in možne
pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis
vedno subjektiven, poleg tega se objektivne
težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva
v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in
Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti
nobene odgovornosti za morebitne poškodbe
ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

UTRINKI Z GORA

40 Za trenutke

Ko se čas ustavi, zasije
in obmolkne

Helena Škrl

JAMARSTVO

42 Bohinjsko podzemlje

Ledena jama pri planini
Viševnik

Mojca Stritar

MINIATURA

**47 Š smučni na
Špičasti vrh**

Leo Svetličič

INTERVJU

**48 Oča gospodar
s Pogačnika**

Simon Eržen, gospodar
Pogačnikovega doma

Mateja Komac

LEPOTICA ZAHODNIH
JULIJCEV

51 "Saj je le trojka"

Sama na drzni vrh

Jana Remic

IMPRESIJE GORA

54 Spomini na poletje

Osrednji raz v Visoki Beli špici

Milan Vošank

V JUŽNEM SOSEDSTVU

**60 Odkrivanje hrvaških
planinskih biserov**

Po Liki in Velebitu

Marija Lesjak

MINIATURA

**64 Planinska kavka
z Mosorja**

Sonja Zalar Bizjak

BLIŽNJE GORE

**66 Neznani dragulj
Karnijcev**

Monte Pupera Valgrande

Matiya Turk

SVET

70 Moj prvi tritisočak

Po poteh indonezijskih
vulkanov

Nataša Sedlar

Poletje 1912

Sam na Triglavu

Besedilo: **Drago Paulić**

Prevod in opombe: **Akademik prof. dr. Marjan Kordaš, dr. med.**

Ker je bil začetek sezone, je bila gostilna, v kateri se običajno ustavim, popolnoma prazna in ni se mi bilo treba puliti za sobo. V širokih, nizkih prostorih s težkimi hrastovimi klopmi je v kotu stala

velikanska zelena peč, ob njej pa široki naslanjači. Po zidovih vse polno rogov gamsov, pod staro uro pa – kitara. Vse sem pripravil za zgodnji odhod, se na kratko poučil o snežnih razmerah in se brž zavlekel pod blazino.

In spet sem prečkal naraslo Savo pri Dovjem. Noč je bila tiha in z jasnega neba se je svetlikalo na milijarde zvezd. Poletje je bilo blizu, a voda s talečih se snežišč je napolnila majhno strugo Save in grozila, da bo odnesla slabo brv, ki je drhtela in škripala pod močnimi sunki valov.

Silovito enakomerno bučanje Bistrice me je kmalu uspavalo; okoli treh zjutraj me je iz globokega sna iztrgalo rahlo trkanje po vratih. Najprej sem pogledal, kakšno je vreme: in zares, vse je bilo čisto in

jasno, še brez sledu rožnate barve jutranjega sonca.

Skozi Vrata

Ko sem izstopil iz hiše, vas je še spala, se je komaj slišalo jutranje petje ptic. Potegnil sem kar dobro in že čez četrto ure sem moral sleči suknjič; še malo, pa sem dosegel tok Bistrice. Kako lepa in romantična dolina! Levo in desno strmali, porasle z iglavci, sredi njih pa je hitelo zeleno valovanje v dolino, k svoji materi Savi. Na kratko me je ustavil silni slap Peričnika, ki se z desne strani zliva v Bistrico, a ker sem se danes namenil priti dlje in višje, sem se moral brž posloviti od njega.

Kraljestvo Triglava nad Vrat

Foto: Oton Naglost

Čim dlje sem prišel, tem bolj se mi je odpiral pogled proti Škrlatici in njenim sosedom. Ko sem prišel pod njene stene, so rahle jutranje meglice začele postajati rožnate, barva je bila vse močnejša in se je spuščala vse nižje, vse dokler se ni spustila do strmih sten Cmira in Begunjskega vrha. Šel sem mimo oglarskih kolib pod Stenarjem in po dveh urah hoje iz Mojstrane prispel do Aljaževega doma v dolini Vrat.

Obstal sem pred krasno sliko. Nahrbtnik sem pustil na ograji krog stavbe in z daljnogledom začel po stenah iskati svojo današnjo pot. Zagledal sem gladke, zlizane stene, a šele višje so bile vodoravne proge razpok, tako imenovana galerija, ki so jo navpično sekali številni kamini. Snežnica, ko prek dneva ponikne v

najmanjše razpoke, ponoči zmrzne in v obliki ledu poveča svojo prostornino, in krhke skale popustijo. In ko jutranje sonce stene ogreje, se led stali in zdobljeno kamenje, ki ga je led dotlej držal skupaj, se začne lomiti ter padati na prva melišča, lahko pa tudi kot krogle švigne v globino. Pravkar sem videl, kako so stene ob soncu "oživele". Po majhnem snežišču na Stenarju se je vzpenjala čreda gamsov in kmalu izginila med sivimi skalami. Slišal sem še nekaj ostrih žvižgov in nato je vse utihnilo.

Po Tominškovi poti do Kredarice

Nisem se dolgo zadrževal; Triglav, od katerega sem videl le najvišji del, se je ves kopal v sončnih žarkih in izstopal od navpične severne stene, ki je bila še vedno v senci. Pot poteka prek izsušenih melišč, prek katerih pozimi svoj besni ples plešejo plazovi. Gozd seže do 1800 metrov, a tam, kjer je potekala pot nekdanjih plazov, je bilo vse gladko, kot obrito. Dobro uro hoje po okljukih ob zahodni steni Cmira in še višje se odpira pogled na sosednje stene Škrlatice in njenih bratov. Ko sem prispel na sonce, sem za sabo pustil gozd, ki ga je zdaj nadomestilo borovje (*Pinus alpinum*).

Čim višje sem se vzpenjal, tem lepši razgled se mi je ponujal proti sosednji gorski verigi Škrlatice in njenih tovarišev. Temina gozda iglavcev je poudarjala vtis silne globine, v kateri se je kot drobna škatlica bleščala bela streha Aljaževega doma. Če pogledam krog sebe na velikanska snežišča, ki se kot dolgi jeziki spuščajo v doline, je čudež, da je dom še cel. Zakaj četudi je plaz majhen, s svojo hitrostjo in močjo podira vse pred sabo. Drevesna debla takrat kar frčijo pa zraku, kot jesensko listje v lahnem vetru. Razkrojena megla v dolini se je leno vlekla proti Stenarju, vse dokler je ni v višini zajel močan severnik, v katerem se je docela razblinila.

Na višini 1700 metrov gre pot skozi majhno naravno okno, za katerim pridem v strm žleb pod stenami Begunjskega vrha. Z njim ni šale niti poleti, še posebej pa zdaj, ko je popolnoma zaledenel. Najbolj neprijetno je, da ne vidiš njegovega konca; nenadoma samo zavije navzdol in v dolini in nasproti zagledam Stenarjeva melišča.

Čim više se vzpenjam, tem večja je globina pod menoj, ki jo pa lahko prav ocenim šele, ko pogledam severno steno Triglava, ki se lomi tisoč metrov navpično proti dolini Vrat. Tam preko ni bilo vse mirno; komaj je zadonel

odmev enega kamnitega plazu, se je slišal že drugi ob zamolklem pokanju po številnih žlebovih. Je pa vendar ne- navaden občutek biti popolnoma sam sredi teh neznanih gora, o katerih sem tolikokrat slišal pripoved drugih. Že samo misel na Triglav, kralja sloven- skih gora, me je docela elektrizirala; je mar mogoče, da sem zdaj pred njim? Da, izpolnile so se moje daljne sanje: gledam ga, kako se kot velikan vzpenja nad vso svojo okolico, skozi stoletja upirajoč se hladnim viharjem s severa.

Končno sem prišel do severnega roba Triglavskega ledenika, ki se pri skupnem izhodu Tominškove poti in poti prek Praga strmo podira proti Vratom. Bilo je zgodaj, pa sem se spomnil svoje termovke, v kateri je bilo še nekaj toplega mleka z Dovjega. Ker je bila vsa globel zasuta z gmotami snega, sem si na sončnem kraju izkopal ravno ploskev, da bi se lahko udobno usedel. Nahrbtnik sem položil na sneg, noge uprl ob cepin – in sedež je bil popoln. Sonce je upiralo svoje tople žarke na skalovje Cmira, ki so se orosile zaradi kapljajoče snežnice. Zrak je bil popolnoma miren, brez enega samega drgeta vetra, vse je utihnilo. Le blizu mene je žuborel potoček iz ledenika in polagoma, a neumorno izpiral gmote snega. Na tem mestu se nisem nameraval dlje obirati; svoje gorniško bogastvo sem zmetal v nahrbtnik in – pot pod noge.

Poti pred mano pravzaprav sploh ni bilo – pred mano se je raztezalo veli- kansko snežno polje, popolnoma ne- dotaknjeno in brez ene same človeške sledi. Le tu in tam je bilo prekinjeno z razmetanimi pečmi, iz katerih so kot edini kažipot štrleli leseni križi. Zdelo se mi je, da bom to polje prekoračil v pol ure, a ko sem došel, je bilo dvakrat dlje. Moja majhna budilka se je rezko oglasila iz žepa – bilo je poldne, ko sem se po zadnjih serpentinah vzpenjal proti Domu na Kredarici.

Na vrh Triglava

Torej, pa sem vendar gori na Kredarici. Moj Bog, kako je tu vse drugače kot pred mesecem dni. Sonce je raztalilo ves sneg, zasnežene so bile le severne stene in tiste v senci. Pozabil sem na lakoto; vzel sem odejo in se ulegel pred kočjo na sonce. Četudi je bil razgled prekrasen, sem bil od silnih vtisov današnjega dopoldneva ter sonca kar omamljen in sem kmalu zaspal.

Iz spanca me je iztrgal odmev silnega lomljenja ter šumenja snega prek zaledenelih snežnih površin: majhna opast se je izruvala z Malega Triglava in sprožila velikanske gmote snega.

Kratek spanec me je osvežil in pre- budil lakoto, da sem se spomnil, da bi mogel pojesti kosilo. V kuhinji so bile poleg štedilnika naložene suhe veje bo- rovcev in ogenj se je hitro razplamtel. Ker tu gori ni izvira, sem moral nabrati

snega za velik kotel, da bi dobil vodo. Po prehojeni poti mi je kosilo izvrstno teknilo in sklenil sem ga s toplim čajem. Ko sem prišel iz kočje, se je sonce že nagnilo proti Malemu Triglavu. Pot gre po kratkih serpentinah do sedla Kredarica in se potem vzpenja po strmih snežišču proti Malemu Triglavu. Brž ko sem prišel v stene, je bil nadaljnji vzpon vse do ozkega sedla med Malim Triglavom in vrhom prav lahek. Zares, na končnem obratu proti vzhodu je pod menoj zijal silno globok kotel, ki se je spuščal proti Zgornji Krmi, vendar je bila pot zavarovana tako dobro in urejeno, da ni bilo nobenih težav. Druga zadeva, ki me je pričakala ob prehodu prek zgornjega sedla, je bila opast, ki jo je napihal veter in je visela prek južnega roba. Nisem se mogel takoj odločiti, po kateri strani bi obšel to občutljivo mesto. Na levi strani so ga topli sončni žarki do kraja izprali in precedili. Kosi ledu so venomer padali po strmini navzdol in se ob naletu na pečine razletavali z gromozanskim truščem. Zato sem se odločil za severno stran; bila je sicer gladka in zaledenela, a se mi je zdelo stanje snega ustrežnejše. V trdem ledu sem si moral izsekati vsako stopinjo in sem nato ves prepoten prispel na

Triglav in Rjavina
Foto: Peter Strgar

drugo stran sedla. Zdaj ni bilo več tako nevarno; le tu in tam je bila pot zasuta z globokim snegom, ki pa ni delal nobenih težav. Prišel sem do spominske plošče slovenskemu gorniku Valentinu Vodniku, ki je bil tu že davno. Po kratkem, a strmem vzponu sem prišel na vrh.

Pričakal me je Aljažev stolp, skoraj do polovice zasut s snegom, ki ga je nabil silen veter; kar dobro sem se namučil, da sem izkopal vhod, da bi notri imel zaklon. Skozi razpoke majhnih steklenih okenc je otožno cvilil hud veter, da se je tresel ves stolp – pa vendar je bilo notri prijetneje kot zunaj. V tem prostoru, ki ga je dal zgraditi triglavski župnik Aljaž, je prostora za šest oseb.¹ V njem je majhen kamen za sedež, majhna naprava za kuhanje čaja in spominska knjiga Slovenskega planinskega društva. Pokukal sem vanjo: zadnji vpis ima datum 21. 10. 1911. Skoraj osem mesecev ni bilo nikogar na vrhu!

Znotraj stolpa je naokrog narisana panoramski pogled s Triglava, označeni so vrhovi in njih višina, pod to sliko pa je izrezanih osem majhnih okenc tako, da se ob slabem vremenu lahko pogleda ven.

Bajen razgled

Ko sem se malo ogrel, sem odšel ven. Ni ga človeka, ki bi mogel opisati razgled; to mora človek videti z lastnimi očmi.

Proti severu se širi zasneženo polje triglavskega ledenika, ki se proti levi strmo konča proti dolini Vrat. Naravnost proti severu se vidi proti Peklu med Begunjskim vrhom in Ržjo, medtem ko je z desne strani zaokrožen s planoto Kredarice, na kateri ponosno stoji Triglavski dom. Na skrajnem obzorju se vidijo ostri vrhovi Kamniških Alp, ki se s svojo verigo navezujejo z vrhovoma Stola in Kope.² Izza doline Vrat se vrsti dolg gorski okop, ki se začne s Stenarjem in Rogljico ter konča z nazobčanim hrbtom Škrlatice. Za sedlom, ki se imenuje Luknja, ki ločuje Triglav od Pihavca in Kriških podov, v daljavi izstopa divja glavica Razorja s slikovitim ledenikom pod vrhom. Prisojnik ter njegova soseda Jalovec in Mangart zaključujejo to skupino velikov v cesarstvu Triglava.

Ko pogledam proti jugu, vidim visoke poljane pri Toscu in Velem polju, nad katerima na majhni ravnici stoji Vodnikova koča SPD.³ In naprej,

majhen del najvzhodnejšega dela Bohinjskega jezera s cerkvico sv. Janeza. Ob južnih obronkih poteka pot proti Sedmerim triglavskim jezerom, vidi se jo vse do sedla Hribarice, kjer se hitro spusti proti petemu jezeru. Goste gmote oblakov, od zgoraj obsijanih s soncem, so mi zaprle pogled na krajine za bohinjskimi planinami. Komaj, le od časa do časa, mi je skozi raztrgane oblake uspelo razločiti vrhove Krna in Bogatina. Slab razgled proti jugu in do morja mi je narava nadomestila z razgledom na panoramo tirolskih gora. Ker sem imel s sabo dober daljnogled, sem lahko užival v polnem obsegu in si ogledoval posamezne gorske skupine. Čisto jasno prepoznavam vrhove z njihovimi ledeniki, od katerih pri južnih Dolomitih izstopajo Antelao, Marmolada in Monte Cristallo. Bolj daleč proti severu se vidita ostra piramida Ankogla in široko pročelje Dachsteina ter Grossglocknerja. Prav dolgo je mogoče gledati to morje vrhov in njihovih ledenikov, ki se svetlikajo kot kristali, še posebej takrat, ko se razgled te vrste ponudi prvič v življenju.

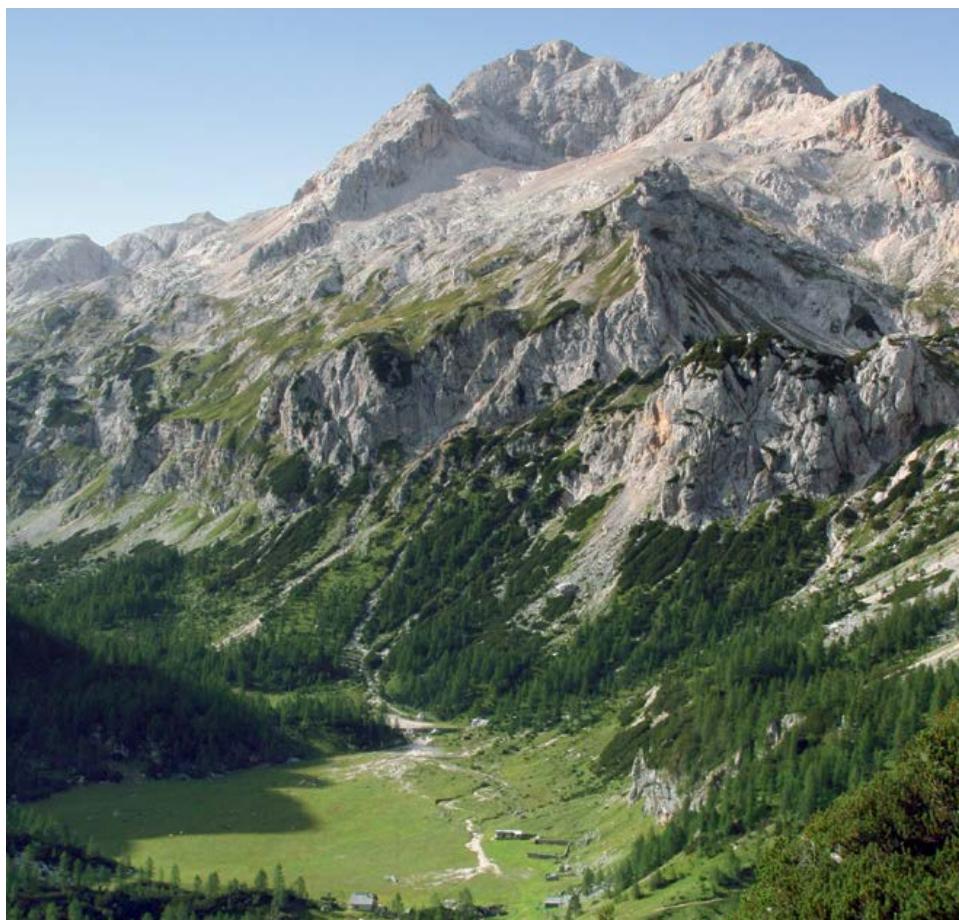
Sonce je začelo prijetno pripekati, zato sem se usedel malo nižje, v zavetrje. Tako zelo sem užival v lepotah, ki jih je mogoče doživeti le na visokem

² Verjetno gre za Kepo (tipkarska napaka).

³ Tudi v drugih zapisih Paulić dosledno uporablja kratico SPD, očitno zaradi poudarjanja razlike od takratnega nemškega DÖAV.

¹ Avtor očitno ni pisal za slovenskega bralca, pa je Aljažovo župnikovanje poimenoval po svoje.

Triglav z Velega polja
Foto: Jurij Senegačnik

alpskem vrhu. Popolnoma sem pozabil ne vse okoli sebe in tudi na samega sebe; ostal mi je le občutek, da sicer fizično obstajam, da pa te vtise v sebe sprejema le duša.

Prej, ko sem bil še globoko pod Triglavom, sem domneval, da bom, ko bom na vrhu, od veselja pel na ves glas. Zdaj, na vrhu, sem to poskusil, vendar sem se ustrašil svojega lastnega glasu – bil mi je tako tuj in tako prazen, da sem se od njega poslovil. Medtem pa je veter ponehal, nikjer ni bilo slišati niti enega samega glasu, zamrlo je vse, sliši se le škripanje mojih okovanih čevljev. Popadla me je želja, da bi ostal tu, da bi se vrgel med sneg in kamenje in da bi mi slednja pripovedovala o starcu Triglavu in zakladu divje koze Zlatoroga.

Dol do Kredarice

Sestop z vrha je bil malo težji, zato nisem opazil spremembe barv,

Slap Peričnik Foto: Tone Škarja

s katerimi je zahajajoče sonce obarvalo vršace. Dospel sem na zgornje sedlo, ko se mi je odprl prečudovit razgled proti vzhodu. Stol, posebej pa Begunjščica in Košutna so bili popolnoma obsijani z žarki zahajajočega sonca.⁴ Videti so kot ognjeni jeziki, ki so se povzpeli nad modrikasto siv plašč senčnate megle. Temperatura je občutno popustila, tako da sem čutil sunke južnega vetra. Sneg je bil še kar gost, vendar je zgornja plast zmrznjenega ledu popustila do kraja, zato sem se odločil skrajšati pot preko zgornjega ledenika neposredno na spodnjega. Pete sem zasadil globoko v sneg in jo ubral navzdol. Za

⁴ Tik ob Begunjščici se vidi Vrtača, ki jo je avtor morda zamenjal za Košuto ter jo napačno zapisal *Košutna*.

majhnim ledenikom sem našel ozek žleb in v hipu sem bil doli pred kočo na Kredarici.

Stopil sem vanjo; v sobi je bilo toplo še od prej, pa sem si pripravil ležišče, da se mi žimnice malo ogrejejo. Mizico sem privlekel do okna in napisal nekaj dopisnic za znance. Ob zarjavelem peresu in gostem črnilu še velikanski pečat koč. S pisanjem sem končal kar hitro; pristavil sem večerjo in odšel ven na zrak.

Sonce je že zašlo in za sabo pustilo vse zahodno nebo v krvavi rdečini. Običajni večerni oblaki so se vmešavali v ta ogenj kot v čarni sliki. Čez ledenik se je rdečina prelila kot hudournik, ki se jasno loči od bleščavosti snega. Veter je šumel skrivnostno preko robov pečin in prevzel me je čuden občutek, kot da bi se približevala nevihta. Zdelo se mi je, kot da bi se od zahoda približeval tisti požar barv, bal sem se že, da bo uničil vse tiste lepote, ki sem jih užil čez dan, a je počasi jenjal in se kmalu izgubil. Noč je prihajala hitro, vsepovsod je bila tišina, daleč naokrog ni bilo živega bitja. Kot vedno pri takšni višini mi je v ušesih vse brnelo, kakor da bi slišal glasove, a to so bili le refleksi. Postajalo je vse bolj mrzlo, zato sem se vrnil v kočo in potolažil nepotrpežljive glasove želodca. Za zajtrk naslednjega dne sem si v termovko pripravil tople čaj in opravil dolžnost kuharice, namreč oprati posodo in pomesti prostore, da se jutri s tem ne bi zamujal. Izčrpan od svežega zraka sem brž zaspal.

Skozi Kot nazaj v Mojstrano

Budilka, ki sem jo postavil na pločevinasto posodo, je z rezkim zvokom presekala sen in prekinila spanec. Odprl sem okenska polkna; četudi je bilo šele pol petih, je bilo zunaj že svetlo. Previdno sem se umil po obrazu, opečenem od sonca in vetra, popil čaj in odšel ven. Težko je opisati razgled s Kredarice zgodaj zjutraj. Vse visoke Alpe ležijo na zahodu, tako da sonce sije nanje neposredno, proti vzhodu pa se je naložilo megleno morje, nad katerim je plula rdeča krogla sonca. Vse je bilo jasno in ostro, še posebej veriga Škrlatice. Nisem vedel, kam naj bi gledal: ali na verigo daljnih Alp na zahodu, ki so jo prekinjali široki vršaci bližnjih gora, ali na sam Triglav, ki mi je bil tako blizu, da sem prepoznal vsak kamen. Iz Vrat so se valili velikanski beli oblaki in segali vse do roba ledenika. Vstopil sem v kočo, se od nje poslovil, ker me je sprejela tako prijazno, in si oprtal nahrbtnik.

Vračal sem se po zgornji poti prek vrha Kredarice proti dolini Kot. Pot me je vodila ob strmih pečinah in prek zaledenelih snežišč. Ker je bilo še zgodaj zjutraj in sonce še ni omehčalo snega, sem si moral na težkih mestih izklesati vsako stopinjo. Preveval me je čuden občutek, ko sem gledal za snežnimi kosi, ki so se trgali ob vsakem koraku in se z veliko hitrostjo kotalili po strmini navzdol kot čreda belih miši. Prečil sem že tri popolnoma zglajena mesta in desno nad sabo opazil rumena mesta na stenah, od koder so se odkrhnile skalne gmote. Ko sem hodil naprej proti vzhodu, se je pogled na daljne Alpe že zakril, tako kot tudi na Škrлатico, ki mi je z obzorja izginila takoj potem, ko sem se spustil s Kredarice. Po eni uri hoje sem šel mimo nemške planinske kočice, poimenovane Deschmannhaus, ko se pot začne hitro spuščati.⁵ Še nekaj trenutkov in Triglav se je docela skrila za ozkimi stenami Pekla.

Vstopil sem v velik gorski kotel, poln globokega snega, in na obeh straneh obdan s strmimi stenami Rjavine in Begunjskega vrha. V glavnem se deli na tri velike ravnice, ki so med sabo ločene s strmimi stenami. Imel sem kar nekaj težav, ko sem preskakoval robne zevi med snegom in skalami. Pri eni zevi mi je tudi spodrsnilo. Pečina je bila visoka, zev do snega pa kar široka. Dolgo sem razmišljal, ali naj jo obidem ali pa naravnost prek nje. Odločil sem se za slednjo možnost;

⁵ Pravilno: *Deschmann-Hütte* ali *Deschmannhütte*.

zategnil sem nahrbtnik in skočil čez zev. Nekaj časa sem opotekaje se lovil ravnotežje, a zalet je bil premočan in sem se prevrnil. Začelo me je valiti, nisem vedel, ne kje so noge ne kje roke ali glava. Vsa sreča, da se snežišče ni končalo prepadno, temveč ob vznožju, ki se spet dviguje. Tako sem se končno ustavil na dnu kotla.

Otipal sem se, ali so vsi občutljivi deli ostali celi, stresel sneg iz rokavov ter izza vratu in pobral vse, kar je pripadalo meni, a se ni pridružilo moji vratolomni vožnji. Le pokrivalo je ostalo zgoraj na začetku snega. Doseči ga nisem mogel, pričakati pa ga nisem hotel, da bi mi ga prinesel kak morebiten plazič. Snel sem torej nahrbtnik in se prek kratkega ovinka odpravil ponj. Vrnil sem se malo previdneje; oprl sem se na cepin in oddrvel kot strela, da je krog mene pršel sneg. Ustavil sem se sede in v kratkem zavoju.

Ko sem se vse bolj spuščal, je bilo vse manj snega in vse več je bilo videti gorskega rastlinja. Največ je bilo modrega encijana (*Gentiana clusii*), na visokih skalah je rumenel alpski jeglič (*Primula auricula*), spodnje pečine pa so bile prekrite s preprogami drobnega cvetja. Čim nižje sem spuščal, tem bolj je bil smrekov gozd pomešan z listnatim.

Sonce je bilo že visoko, ko sem prispel do zgornjega dela doline Kot, poimenovan Klin. Pot je že kar udobna, vodi skozi senčnat gozd, ki se izmenjuje z gorskimi travniki. Ustavil sem se, da si še enkrat ogledam visoko gorovje in valovit travnik, ki se je raztezal pred mano, kot preproga posut

s številnimi encijani in orhidejami. Ves travnik je bil obkrožen z nizkim grmovjem rododendrona, nad katerim se je kot temen zastor vzpenjal visok gozd iglavcev. Daleč nad njim je prevladovala sivina kamnitih skladov, po katerih so bili raztreseni drobni grmiči ruševja (*Pinus alpinum*).⁶

Na robu gorske verige so se začeli nabirati oblaki. Jasno se je videla globoka zajeda, zasuta z velikanskim snežiščem, od katerega se dolgi jeziki spuščajo daleč v dolino in se ustavljajo pred gozdom iglavcev.

Pot se je nadaljevala po nadelanem kolovozu, gozd je bil vse širši, okoliški griči pa vse nižji. Skozi vejevje so se še videli kamniti vršaci in med njimi še posebej ostra piramida Cmira. Sonce je že žgalo, zrak ni imel več svežine in je bil po malem že nasičen z vonjem smole pravkar posekanih omorik.

Prispel sem na široko cesto, od koder se mi je odprl pogled na Savsko dolino. Pred mano leži Mojstrana, običajno izhodišče za triglavske pohode, medtem pa se je na nasprotni strani, visoko na pobočju, naselilo Dovje. Pravkar je odzvonilo poldne in zvonjenje je veselo odmevalo med bregovi v okolici.

Naslonjen na cepin stojim tukaj kot samotni potnik in se toplo zahvaljujem materi naravi, da mi je dovolila preživeti toliko lepih ur v svoji največji bližini. ●

⁶ Pravilno: *Pinus mugo*.

Staničeva kočica pod Rjavino
Foto: Sebastjan Reven

Višina naredi svoje

Pogovor s Stojanom Burnikom

Besedilo: Sara Femec

Prof. dr. Stojan Burnik je raziskovalec alpinistike in kot strasten turni smučar varen in previden. Zdi se, da dela vse in še: predava na Fakulteti za šport, vodi študente pri turnem smučanju in med mogočnimi vršaci naših in tujih gora, sodeluje pri izobraževanju gorskih vodnikov in vodnikov Planinske zveze Slovenije. V višine ga zvabi estetski motiv, ki ga kot vodilnega izpostavlja širok krog ljudi. Upravičeno je ponosen na univerzitetne odprave, ki jih izvajajo in z njimi večajo število ljubiteljev visokih gora. Na teh odpravah ima veliko dela: poleg vodenja opravljajo še meritve in zbirajo zanimive ugotovitve.

Stojan Burnik Arhiv Stojana Burnika

Že nekaj časa se ukvarjate s turnim smučanjem. Kaj se je od začetkov do danes spremenilo glede tehnike poučevanja in značilnosti?

Na turno smučanje gledam z dveh vidikov. Prvi je šolski pogled, povezan s predmetom Zimske dejavnosti, kjer je prišlo do relativno velikih sprememb. Očitani so nam, da turnega smučanja ni v nobenem učnem načrtu, kar je na žalost res. Drugi vidik je čisto osebni, saj turno smučam tudi v privatnem življenju, v prostem času. S tem se ukvarjam že od nekdaj, malo bolj intenzivno pa po vpisu na Fakulteto za šport. Takrat smo imeli alpske panacerje, vezi in smuči. Bil sem med prvimi študenti, ki so imeli turne vezi. Seveda jih ne moremo primerjati z današnjimi. Turno smučam že nekako 40 let. Oprema se je strahovito spremenila. V začetku se z voznimi karakteristikami turnih smučk ni nihče posebej ukvarjal, vse dokler ni Davo Karničar smučal z Everesta. Takrat so mu naredili smučke po njegovih željah. Najbolj kvalitetne smuči so lahke, primerne za trd sneg in strme površine, če govorimo o alpinističnem smučanju ali bolj zahtevnih turnih smukih. Spremenilo se je tudi okovje. Nekakšna nadgradnja turnega in alpinističnega smučanja je tekmovalno turno smučanje, kjer fantje in dekleta težijo k čim lažjim smučkam. Narejen je bil velik napredek, seveda v plus, tudi glede vse ostale opreme. Oprema za turno smučanje

je napredovala do te mere, da lahko s turnimi smučmi vozim po smučišču, pri hoji jih odpnem in hodim skoraj tako kot s planinskimi čevlji.

Začeli ste v hribih?

Že kot mulec sem s starim očetom in teto, zagrizenima hribovcema, hodil v hribe, po Polhograjskih Dolomitih. Nato v Kamniške in Julijske Alpe. Od tega sem prešel na alpinizem, kjer je bilo veliko smučarjev. Smučke so bile še dolge, težke, z alpskim okovjem. Najprej smo dali smučke na ramo, panacerje v nahrbtnik, šli peš gor in se dol peljali. Nato so prišle prve turne vezi, razvijala in izpopolnjevala se je tudi ostala oprema. Vrstni red pa tako: planinstvo, alpinizem in turno smučanje.

Udeležili ste se tudi kar nekaj odprav.

Katera se vam je bolj vtisnila v spomin?

Sigurno prva. Od nekdaj sem si želel, tako kot verjetno večina alpinistov, te hribe pogledati od blizu. Zlasti Himalaja me je privlačila. Imel sem srečo in se pridružil celjski odpravi na Nanga Parbat. Po mesecu dni in pol se mi je to okolje usedlo v srce, da sem se že tam odločil, da ni bilo prvič in zadnjič, in res ni bilo. Vodil sem kar nekaj himalajskih odprav. Ponosen sem, da smo organizirali univerzitetne himalajske odprave, bolj ali manj uspešne. Na Gašerbrumu II smo prišli na vrh vsi razen enega člana, ki je žal dobil višinsko bolezen. V prejšnjem študijskem

programu smo imeli izbirni predmet Gorništvu z dejavnostmi v naravi in alpinizem. Študente, ki so se odločili za to področje, smo peljali v Ande in na Elbrus. Na Gašerbrum II, ki je seveda bolj zahteven kot npr. Andi, smo šli brez študentov. Člani so bili diplomanti Univerze v Ljubljani: Irena Mrak, Iztok Tomazin, Primož Kunaver in Andrej Terčelj, različni profili, saj smo pokrivali različna področja. Na vseh odpravah univerze smo delali raziskave, običajno na udeležencih, predvsem kar se tiče fizičnih obremenitev in delovanja organizma v hipoksiji. Irena je, kadar je bila zraven, kot geografinja naredila meritve obremenitev visokogorskega okolja kot posledice trekingov in odprav. Zdi se mi pomembno, da smo na univerzitetnih odpravah opravljali meritve in s tem nadgradili športni dosežek. Ker nas je mnogo zaposlenih na univerzi, smo lahko nato rezultate predstavili tudi študentom in širši javnosti.

Raziskovanje je podalo določene rezultate.

Kako se telo odziva na ekstremne razmere, na višino, katere so ključne ugotovitve?

Na žalost splošno veljavnih zaključkov nismo mogli narediti, ker je bil vzorec merjencev majhen, v njem so bili skupaj moški in ženske in starostni razpon je bil dokaj velik. Meritve smo opravili tudi po povratku. Ena od pomembnih ugotovitev je bila, da smo dva meseca po odpravi pri udeležencih ugotovili, da imajo med naporom v

hipoksiji (zmanjšani vsebnosti kisika v zraku) pri enaki obremenitvi kot pred odpravo višjo saturacijo – nasičenost krvi s kisikom. V normalnih pogojih (normoksiji) razlik pri meritvah pred odpravo in po njej ni bilo. To je v nasprotju s teorijo, da učinki aklimatizacije po vrnitvi v normalno okolje relativno hitro izginejo. Očitno so nekateri dejavniki aklimatizacije pri naših merjenjih ostali še dva meseca po vrnitvi v normalno okolje. Vse meritve smo opravili pod vodstvom dr. Antona Ušaja. Trudimo se, da bi še naprej raziskovali, vendar je situacija ta hip neugodna. Ugotavljali smo tudi odziv posameznih skupin glede na njihove priprave pred odpravo. Nekateri so trenirali po natančno določenem programu, drugi pa brez natančnega načrta. Primerjali smo fizično pripravljenost na samem terenu glede na čas, ki so ga porabili za pristop, opravljali smo tudi meritve in predvsem ugotavljali fizično pripravljenost s pomočjo srčnega utripa. Generalno lahko povem, da so tisti, ki so trenirali po določenem sistemu, na začetku odprave lažje prenašali napore in bili boljši. Razlika med tistimi, ki so sistematično trenirali, in tistimi, ki niso, se je proti koncu odprave, ko je prišlo do aklimatizacije in izčrpanosti, dramatično zmanjšala. Očitno je višina naredila svoje. Rezultate moramo jemati z rezervno, saj je bil vzorec majhen, v njem pa so bili tako moški kot ženske.

Zapisi ste, da ste imeli pri vzponu na Šišo Pangmo zaradi nestabilnega vremena živahno debato. Kako kot vodja usklajujete različne značaje ljudi?

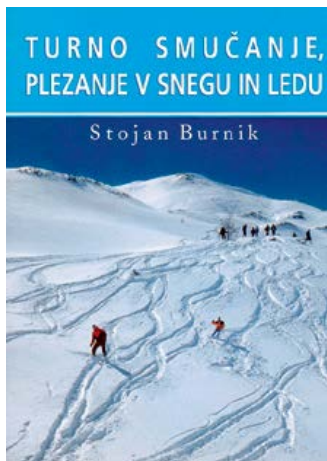
Na Šišo Pangmo smo šli Iztok Tomazin, Bojan Leskošek in študent Robert Pritrznik, ki je zdaj že diplomiral in je odličan alpinist. Imeli smo smolo, saj je v tistem času plaz zasul Davida Bridgesa in Alexa Lowa. Pri plezanju smo ugotovili, da je načrtovana smer zaradi novozapadlega snega nevarna. Vrnili smo se in izbrali drugo smer. Na žalost je vmes zapadlo okoli meter snega. Kot vodja sem rekel, da moramo počakati in se potem odločiti, ali nadaljevati ali ne. Mlajši kolega je bil nestrpen, saj je želel priti na vrh. Študentje so si na vseh univerzitetnih odpravah vse stroške pokrili sami. Razen moralnega pritiska nisem mogel veliko narediti. Na enega od vzponov je mladi kolega odšel sam in naslednji dan smo se srečali, v vmesnem času sem imel velik kamen na srcu, da se ni kaj zgodilo, saj je bilo res veliko snega. Podobno je bilo na vseh univerzitetnih odpravah. Ta izkušnja me je naučila, da smo se s študenti zmenili, tudi podpisali so, da bodo ubogali navodila vodje. Kasneje teh težav ni bilo več, da nekdo ne bi naredil dogovorjenega. Nikoli ni bilo tako, da bi sam določil, kaj naj se naredi, vedno smo se usedli in dogovorili. Na odpravah je bil vedno prisoten še kdo od mojih kolegov s fakultete. Največkrat Blaž Jereb, ki je sodeloval pri

S študenti na Selišnik Arhiv Stojana Burnika

sprejemanju odločitev. Na odpravi na Gašerbrum II smo bili različni profili, starejši smo bili, bolj razumni. Splet okoliščin včasih zapelje zadeve v plus ali minus. Dolgo časa smo čakali na vreme, in tudi če je bil kdo trmast, se enostavno ni dalo iti naprej. V prvem poizkusu dvema ni uspelo. Naslednji dan sta poizkusila še enkrat. Ostali smo šli dol, mene je seveda zelo skrbelo za oba, članico in člana. Na srečo se je končalo brez zapletov. Zatem sem se odločil, da odprav ne organiziram in vodim več, ker je to velika psihična obremenitev, zlasti če pelješ študente. Kogarkoli, posebej še študente, saj je kljub podpisovanju dogovorov vodja najbolj odgovoren. Vedno sem si oddahnil, ko smo prišli živi in zdravi nazaj.

Raziskovali ste vpliv motivacije in kaj ljudi žene v hribe. Se ugotovitve skladajo z vašimi potrebami po obiskovanju gora?

S Tanjo Kajtna in kolegom Matejem Tuškom smo raziskovali nekatere osebnostne lastnosti alpinistk in alpinistov. Motilo me je to, da so ljudje alpinistom in himalajcem lepili oznako samomorilcev, ljudi, ki brezglavo iščejo nevarnost. Te raziskave so potrdile nasprotno. Alpinisti smo zelo umirjeni, samozavestni, znamo oceniti situacijo, ne reagiramo preveč emocionalno, smo relativno odprti. Diplomiral sem

Stojan Burnik je avtor knjige **Turno smučanje, plezanje v snegu in ledu.**

(Fakulteta za šport, Inštitut za šport, 2003)

s področja motivacije. V vprašalnik je bilo vključenih veliko ljudi. Bojim se, da ljudje odgovarjajo malo klišejsko, vendar po drugi strani doživetje v gorah ni klišejsko in izmišljeno, saj ga tudi sam doživljam skozi estetsko dimenzijo in estetiko postavljam na zelo visoko mesto. Razen ko grem plezat, takrat na prvo mesto postavim dosežek, saj želim preplezati smer. Tudi ko sem v smeri, pogledam naokoli in uživam v razgledu. Estetski motiv se je vedno, zelo izrazito, pojavljal kot vodilni, tudi pri meni. Zelo pomemben je tudi zdravstveni motiv. Tekmovalni in samopotrjevalni motiv je bil uvrščen na sredino. Pri otrocih smo delali podobno anketo: visoko so postavili željo po uspehu. Tudi pri njih je estetski motiv na vrhu in otroci po navadi ne lažejo.

Očitek javnosti je, da vrhunski alpinisti hodijo po robu, kjer po eni strani ogrožajo lastno življenje, po drugi pa le tako lahko naredijo korak višje.

Tukaj smo hinavci, mediji in publika. Če alpinisti danes ne postavijo takih ciljev, da dejansko hodijo po robu, potem pozabite na sponzorje. Ti isti sponzorji jim potem očitajo, da tvegajo in izzivajo usodo. Danes, če organiziram univerzitetno odpravo, ne bom dobil niti centa. Tomaž Humar je bil izrazit primer vrhunskega alpinista, ki si je postavljал visoke cilje, saj je na ta način dobil sponzorje. Tudi njemu so marsikaj očitali. Poleg tega ljudje mešajo vrhunške športnike z rekreativci in amaterji. Vrhunski alpinisti so vrhunsko pripravljeni, plezajo od malega. V normalnih pogojih plezajo izjemno težke smeri in se šele nato odpravijo v visoka gorstva. Tudi to ljudje pozabljajo. Medijem zamerim, ker zahtevajo akcijo,

da se nekaj dogaja, in jo nato tako rekoč obsojajo. Zamerim tistim, ki bi morali pisati strokovno, pa jih včasih zanese v moraliziranje in obsojanje.

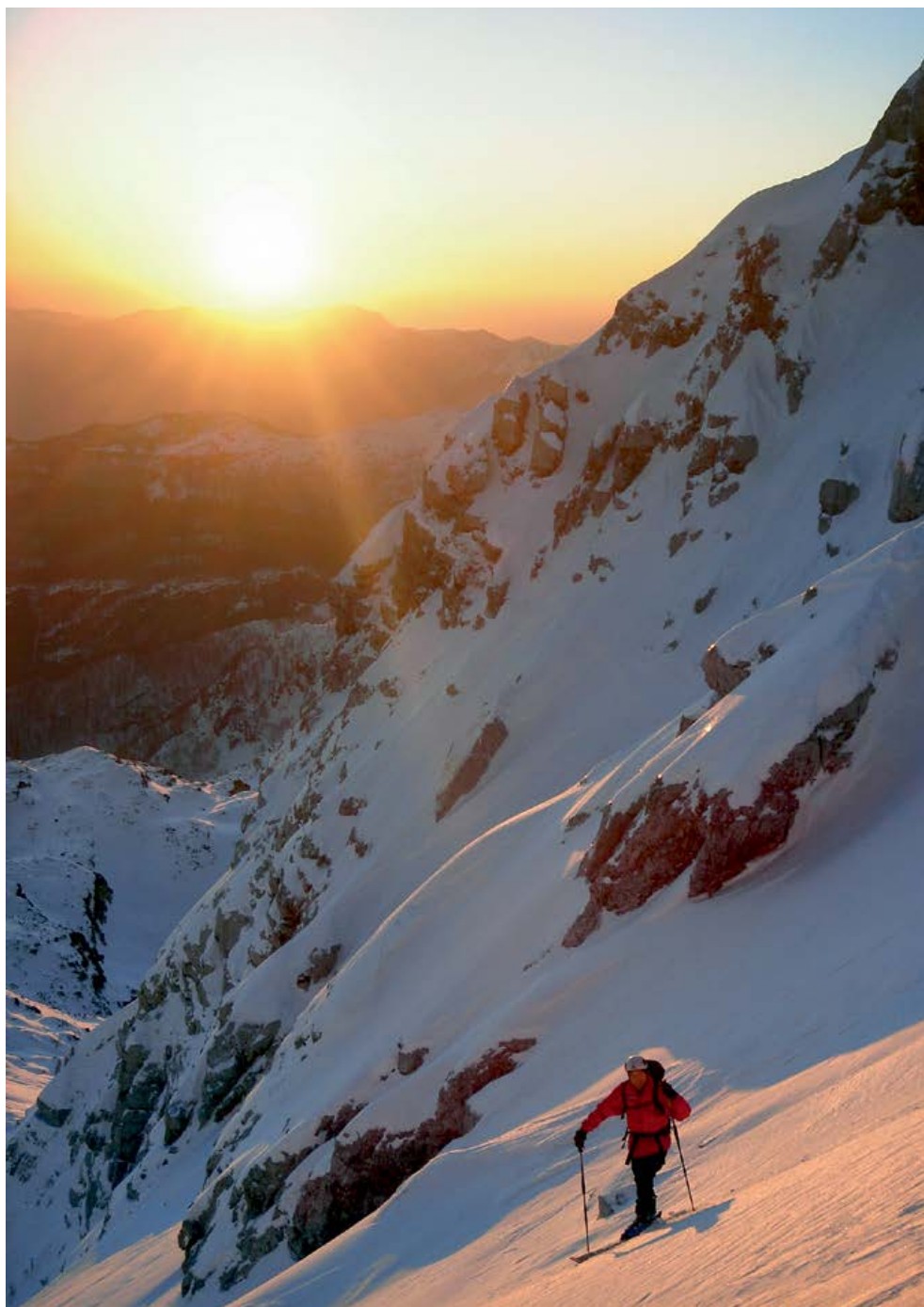
Kako domači gledajo na vaše odprave? Kakšna je komunikacija v času odprav?

Ko sva se spoznala z ženo, sem že plezal, turno smučal in hodil v hribe. Te dejavnosti sem tudi v poklicnem življenju vpletal v vse učne načrte, v srednji šoli in na univerzi. Planinstvo je bilo vedno prisotno v mojem delu. Doma so to najprej žena, kasneje otroci, sprejeli kot normalno. Nekaj se je od začetkov bistveno spremenilo. Ko sem

šel prvič v Himalajo, sem šele po mesecu in pol dobil pisma, ki so me čakala na ambasadi v Islamabadu. Danes imamo satelitske telefone. To ima dobre in slabe strani. Včasih doma niso vedeli, kdaj se odpravljamo proti vrhu, takrat naj bi bilo najbolj nevarno. Zdaj pa vedo, saj se javljaš, čeprav ne poveš naravnost, in glede na izkušnje, ki jih imajo, lahko sklepajo. Takoj v dolini, ko sem na varnem, sporočim, da je vse v redu, to je pozitivna stran, saj je doma konec skrbi. Tudi zdaj, ko se odločam za odpravo, so najprej seveda pomisleki, nato, ko žena vidi, da je stvar odločena, me vedno podpira in mi pomaga. To je zelo pomembno. Če doma nimaš razumevanja, greš na odpravo s težkim srcem in slabim občutkom, kar v vseh pogledih negativno vpliva na alpinista. ●

Jutro na Podrti gori

Arhiv Stojana Burnika

Primorski domoljub in gornik

Ivo Juvančič (1899–1985)

Pri iskanju zgodovinskih virov in podatkov, ki se nanašajo na Soško dolino in njene sosednje pokrajine, pogosto naletimo na avtorja Iva Juvančiča. Med drugim je objavljajal zelo zanimive prispevke tudi v Planinskem vestniku. Vendar je bil Juvančič mnogo več kot vsesplošno razgledan in neutruđen publicist.

Njegovo delovanje na Primorskem sovpada z obdobjem med obema svetovnjima vojnama, ki je bilo za tamkajšnje Slovence polno preizkušenj. Posebno močno je bil izpostavljen med drugo svetovno vojno. Prav v takšnih časih, odločilnih za kulturni obstoj nekega naroda, pridejo do izraza močne, zavedne in daljnovidne osebnosti, kakršen je bil Juvančič. Njegova življenjska pot je bila raznolika, opišemo ga lahko kot duhovnika, profesorja, zgodovinarja, kulturnega delavca in narodnega buditelja.

Ivo Juvančič v domačih bovških gorah okoli leta 1975. Vir: Arhiv Iva Juvančiča, hrani Arhiv RS.

Narodni buditelj in gornik

Rojen je bil leta 1899 v Bovcu, kjer je preživel otroštvo. Med prvo svetovno vojno se je družina umaknila v Bavšico. Že kot mlad fant je zahajal v bližnje gore, po katerih je še kot dijak vodil Henrika Tumo. Po končani gimnaziji se je odločil za študij bogoslovja in svojo prvo službo nastopil kot kaplan v cerkvi sv. Ignacija na

Besedilo: Janez Turk

Travniku v Gorici (1927). Njegove odlike je močno cenil goriški nadškof Sedej, zato ga je že v prvem letu kaplanovanja imenoval za prefekta škofijske gimnazije v Gorici (malo semenišče). Tu je imel velik vpliv ne samo na slovenske, temveč tudi na italijanske (in furlanske) dijake. Navduševal jih je nad slovensko kulturo, vzbujal jim je čut za narodno zavest in opozarjal na krivice, ki se dogajajo Slovincem pod tujo oblastjo. Posojal jim je slovenske knjige in jih v času počitnic vodil po slovenskih gorah.

Po odstavitvi Sedeja z mesta goriškega nadškofa je Juvančič izgubil pomembnega podpornika. Leta 1935 je bil premeščen na mesto podravnatelja in profesorja v goriškem semenišču, vendar je stike s slovenskimi dijaki ohranjal še naprej. V letih 1928 do 1939 je vsako poletje organiziral večdnevno romanje na Sv. Višarje. Pot so običajno pričeli v Soški dolini, nekje med Gorico in Bovcem. Spotoma so se povzpeli na več gora, na primer na Matajur, Krn, Kanin, Jerebico, Viš, Špik nad Policami, Ojstrnik ... Na teh gorskih poteh so se lahko nemoteno pogovarjali v slovenskem jeziku in razpravljali o različnih narodnostnih temah. Vse to je bilo v običajnem "dolinskem" življenju precej težje. Fašisti so kmalu po prihodu na oblast prepovedali slovenščino na javnih krajih, vsako nasprotovanje režimu pa so smatrali kot sovražno delovanje.

Naporna romanja z gojenci

Srečevali so se s preprostimi slovenskimi ljudmi v Soški dolini, Benečiji in Kanalski dolini. Juvančič je želel, da bi njegovi gojenci doumeli, v kakšnih razmerah živi slovensko ljudstvo. Ta romanja so bila silno naporna, lahko bi rekli celo asketska. Skupaj so jedli in spali – običajno kar na prostem ali pod zavetišči iz vej in v kavernah iz prve svetovne vojne. Hrana je bila skromna, večkrat so bili lačni kot siti. Juvančič je med dijaki skušal vzbuditi čut za tovarišstvo, tudi sam jim je želel biti "očetovski tovariš".

Na Sv. Višarjah so nato študenti in dijaki pod Juvančičevim vodstvom in ob prisotnosti drugih predavateljev obravnavali predvsem narodnostno vprašanje Slovencev in tudi druge teme. Vsakič se je tam zbralo večje število udeležencev, prišle so druge skupine iz različnih koncev Slovenije, leta 1938 tudi istrski Hrvati. Pri organizaciji srečanj in predavanj je imel močno podporo tamkajšnjega župnika Rafka Premrla. Kot je zapisal Juvančič, so se srečanj udeleževali predvsem dijaki in študenti krščanskosocialistične smeri. Predavanja, povezana z narodnostno problematiko, so jih po Juvančičevih besedah navduševala in jim dajala vero v obstoj. Navdušeno so peli slovenske pesmi in tudi pesmi ostalih narodov, ki živijo pod Sv. Višarjami, to se pravi italijanske in nemške, prevedene v slovenščino.

O višarskih romanjih in svojih učencih je Juvančič pripovedoval sledeče: "Življenje me je vrglo, da sem dvajset let delal med mladimi, jih vlačil po hribih. Tam okrog Višarij je vsako leto gorel kres. Govoril sem, učil ... Brali smo Župančiča, Cankarja. Razmišljali smo o našem položaju, zgodovini. Fantje so prepevali, in kako! Ko gledam nazaj na vrste mladih, ki so danes tostran in onstran meje (tudi furlanski fantje so bili z

Sv. Višarje pozimi, levo Mangart

Foto: Janez Turk

mano na Mangartu, Jerebici, Višarjah), in ko delam obračun in gledam sadove, mislim, da so nekaj ljubezni do našega ljudstva, do naših gora le odnesli moji bivši pobje, danes vsi v visokih poklicih ..."

Juvančič mladim ni želel posredovati zgolj nekega znanja, temveč si je želel tudi odprtih razprav z njimi. Kot pravi, se pri razpravah ni bal kritičnosti svojih učencev, temveč jo je celo spodbujal. "Vzbuditi v njih osebno, narodno, versko zavest, ne samo prepričanje. Zbuditi voljo in veselje do dela najprej na lastni osebnosti, nato šele do dela med drugimi."

Slovenski duhovniki v družbi z Juliusom Kugyjem v Julijani v Trenti. Od leve si sledijo Jože Abram, Anton Rutar, Hermenegild Srebrnič (župnik v Soči) in Julius Kugy. Domnevno posneto leta 1937 ali 1938. Vir: Arhiv Iva Juvančiča, hrani Arhiv RS.

Znanstvo z Abramom in Kugyjem

Juvančič je bil navdušen gornik in dopisnik Planinskega vestnika. Leta 1968 je v njem objavil članek, posvečen Josipu Abramcu – Trentarju ob 30-letnici njegove smrti. Abrama je dobro poznal, saj sta bila tesna prijatelja. Spoznal ga je kmalu po prvi svetovni vojni, še v študentskih časih. Abram je

Pred farovžem v Trenti. Od leve proti desni so Anton Rutar, Jože Abram, Julius Kugy, Tožbar mlajši, Hermenegild Srebrnič in poštar Klavora iz Soče. Domnevno posnel Juvančič leta 1937 ali 1938. Vir: Arhiv Iva Juvančiča, hrani Arhiv RS.

imel velik socialni čut za ljudi, s čimer je postal nekakšen Juvančičev vzornik. Med drugim ga je seznanil z Juliusom Kugyjem, s katerim so se večkrat srečali v Trenti.

Južna stran Montaža s planine Pecol
Foto: Miran Hladnik

V Planinskem vestniku je Juvančič strnil spomine na skupno druženje v Trenti. Zbrani so bili v botaničnem vrtu Julijana, kjer jim je Kugy razkazal in razložil vse tamkajšnje cvetlice. Abram je nato Kugyja prijateljsko podučil, da je tudi on Slovenec, saj drugače ne bi mogel tako iz duše pisati in govoriti o naših gorah (Kugy je tudi v resnici imel slovenske korenine po obeh starših). Kugy mu je malce oporekal, češ ali ni razizem oziroma celo nacizem govoriti o krvi in plemenu. On, Kugy, je vendarle po rodu Vindišar. Tu je v pogovor vskočil Juvančič in mu pojasnil: "Pod-zavestno nosimo v sebi nekaj iz rodu

v rod, kar je močnejše od zavesti. Vse, kar se imenuje volja, moč, čustvovanje, ima tu svoje korenike ... Ustvarjalnost, umetniški zagon kreativnosti, barva čustvovanj. In še sem mu dodal, da mu je njegova nemška kultura dala nekaj, kar bi imenoval *abgeklärtes* (zrelost), medtem ko je njegov sogovornik, naš Trentar, ostal 'naturen' slovenski človek." Kugy je nato dejal: "Če je tako, potem imate prav." Juvančič dodaja, da je Kugy po tem pogovoru vsaj njemu svoje poreklo vedno označil za slovensko in ne vindiš kakor dotlej.

Ohranjena je fotografija enega izmed takih druženj slovenskih duhovnikov s Kugyjem v Julijani. Ni znano natanko, kdaj je bila posneta, domnevno leta 1937 ali 1938. Na njej so Jože Abram, monsijor Anton Rutar, Hermenegild Srebrnič (župnik v Soči) in dr. Julius Kugy.

Po menjavi oblasti zanj nič bolje

Po koncu druge svetovne vojne so Italijani želeli pod svojo oblastjo ohraniti čim večji delež okupiranega slovenskega ozemlja. Ivo Juvančič je menil, da Slovenci v Italiji lahko zaživijo v skupni državi z ostalimi Slovenci le v primeru, če jih bo podpirala močna oblast. Idealistično je podpiral komunistično partijo, pri čemer so ga vodili predvsem daljnovidni cilji. Želel je, da se Slovenci na Primorskem ter tudi tisti v Benečiji, Režiji in na Koroškem vrnejo pod okrilje svojega naroda. Zato se je odkrito zavzemal za priključitev cone A (tržaško ozemlje z Gorico) k Titovi

Bovška kotlina, v ozadju Kaninsko pogorje

Foto: Janez Turk

Jugoslaviji. Zaradi svojega političnega prepričanja je bil leta 1946 razrešen vseh nalog, ki jih je imel kot duhovnik v goriški nadškofiji. Ostal je tako rekoč brez dela. Po koncu druge svetovne vojne so bile politične in narodnostne strasti močno razgrete. V okolju, kjer je politično prevladoval italijanski element, je bil Juvančič zaradi svojega delovanja nezaželen.

Za duhovnika, ki je bil še posebej dejaven na vzgojnem področju, je bil to hud udarec. Praznino je sprva zapolnilo delo za pripravo gradiva na pariški mirovni konferenci. Ker je bil Juvančič v svojem času eden največjih poznavalcev ljudi, krajev in gora na zahodni slovenski etnični meji, so ga povabili k sodelovanju v komisiji za zbiranje gradiva o naši zahodni meji. Odlično je poznal razmere v Goriških Brdih, Slovenski Benečiji, Reziji in v Kanalski dolini. Bil je eden izmed pomembnih članov državne delegacije na pogajanjih v Parizu leta 1946. Spomenica, ki je služila kot osnovni dokument jugoslovanske državne delegacije na pogajanjih na mirovni konferenci po koncu druge svetovne vojne, je bila njegovo delo.

Raziskovalno in publicistično delo

Konec leta 1946 se je Juvančič preselil v Ljubljano, kjer je bil domala prepuščen sam sebi. Tudi tu je imel težave pri iskanju službe. Komunistične oblasti mu niso zaupale, deležen je bil sumničenja, nad njim so izvajali skrit nadzor. Juvančič o tem ni mnogo govoril, bojazen, da ljudska oblast bdi nad njim, pa ga je spremljala do konca življenja. Uspelo se mu je zaposliti na Znanstvenem inštitutu vlade Ljudske republike Slovenije (1947) ter kasneje na Inštitutu za narodnostna vprašanja

(1957). Tu se je pričel posvečati znanstveno-raziskovalnemu in arhivskemu delu za obdobje polpretekle zgodovine. Njegova duhovniška pot se je po preselitvi v Ljubljano končala. V tem drugem obdobju svojega življenja je napisal mnogo zgodovinskih prispevkov o svoji rodni Primorski.

O njegovem delu je bilo v Planinskem vestniku objavljenih več prispevkov. O njem so pisali Ludvik Zorzut (1970), Ciril Zupanc (1979) in Miran Mihelič (1990). V arhivu Iva Juvančiča (Arhiv RS) je shranjeno pismo, ki mu ga je poslal Ludvik Zorzut,¹ preden se je lotil pisanja prispevka ob Juvančičevi 70-letnici. V pismu je Juvančiča prosil za nekaj podatkov in fotografij, saj ga je želel bralcem predstaviti kot Bovčana, ljubitelja gora, ter ga postavil ob bok Abramom in Kugyju. Zorzut mu je najavil svoj obisk in ga posredno prosil, naj malo razmisli, kakšne podatke bi mu lahko posredoval za pripravo prispevka.

Prispevek je bil objavljen v aprilski številki PV (1970), na strani 174. Zorzut je zelo lepo opisal nekatera obdobja Juvančičeve življenjske poti in izpostavil njegovo poznanstvo z Abramom in Kugyjem. Vendar je bil prispevek nekoliko kratek, opis Juvančičevega planinskega udejstvanja je bil omejen zgolj na naštevaje gora, po katerih je hodil. Objavljena ni bila nobena fotografija. Juvančič si ni želel pozornosti javnosti, gorništvu je

¹ Ludvik Zorzut (1892–1977) je bil doma iz Medane v Beneških Brdih. Rodil se je v isti hiši kot deset let pred njim pesnik Alojz Gradnik. Zorzut je bil kulturni delavec, pesnik, publicist. Tudi on je bil navdušen gornik, za Planinski vestnik je začel pisati že kot dijak in nato redno objavljati pesmi in prispevke.

dojemal kot osebno izkustvo. Tudi iz teh razlogov verjetno ni želel ustreči Zorzutovi želji, ta pa je vseeno napisal kratek, vendar zanimiv prispevek ob njegovi 70-letnici.

Juvančič je za Vestnik napisal tudi zanimiv članek z naslovom Višarske zgodbe. V njem opisuje zgodovino svetišča na Sv. Višarjah ter obuja spomine na svoje tamkajšnje delovanje in na duhovnike, ki so do druge svetovne vojne službovali v Žabnicah in bili oskrbniki svetišča na Višarjah. Mnoge med njimi je osebno poznal.

Iz osebne korespondence (Arhiv RS) je razvidno, da je tedanji urednik Vestnika Tine Orešnik članek prejel na začetku leta 1971. Besedilo mu je bilo zelo všeč, objavo je predvidel za eno izmed poletnih števil istega leta. Vendar je bilo objavljeno razmeroma pozno, šele marca 1972. Vzrok za to gre morebiti iskati v nadaljevanju urednikovega pisma, kjer je zapisal, da se nekateri bralci pritožujejo nad neuravnoteženostjo prispevkov, preveč naj bi bilo alpinistično obarvanih. Dodal je še: "Če članek z ničemer ne razburja, ni veliko vreden." Zagotovo je imel v mislih katoliški ton članka, nad katerim določeni krogi ljudi v "tistih časih" niso bili navdušeni.

Tudi na stara leta je Juvančič redno zahajal v gore, predvsem v Škofjeloško in Polhograjsko hribovje ter na Rašico in Šmarno goro. Rad se je vračal tudi na Višarje, na katere ga je vezalo mnogo spominov iz prvega obdobja življenja. Umrli je leta 1985 v Ljubljani, star 86 let. ●

Viri

Arhiv Republike Slovenije: Arhiv Iva Juvančiča, hrani Inštitut za novejšo zgodovino.

Branko Marušič: Dr. Ivo Juvančič. Goriški letnik – zbornik Goriškega muzeja, Juvančičev zbornik, 1979.

Miran Mihelič: Gorjanom, gorjancem, gornikom – ob 90-letnici rojstva dr. Iva Juvančiča. Planinski vestnik, 1990, št. 2, str. 61–62.

Ivo Juvančič: Ob 30-letnici smrti Jožu Abramom – Trentarju v spomin. Planinski vestnik, 1968, št. 11, str. 511–515.

Ivo Juvančič: Višarske zgodbe. Planinski vestnik, 1972, str. 109–113.

Peter Stres: Novi podatki o življenju in delu dr. Iva Juvančiča. Bovški zbornik, 2004, str. 275–282. Izdal Tolminski muzej.

Ludvik Zorzut: Dr. Ivo Juvančič – bovški planinec (k njegovi 70. letnici). Planinski vestnik, 1970, št. 4, str. 174.

Ciril Zupanc: Ob 80-letnici dr. Iva Juvančiča. Planinski vestnik, št. 10, str. 663–665.

Samohodci

Sam, a ne osamljen

Besedilo: Olga Kolenc

Ljudje so se včasih le redko sami podali na pot. Na pot v svet gora, v objem kamnitih prostranstev. Te poti so vodile daleč stran od ljudi, daleč stran od potreb, ki služijo preživetju vsakdana. V ta svet sta mogoče zašla le kakšen divji lovec ali pastir, ki je pogrešal svojo drobnico. Sledili so jim za takratno družbo redki "čudaki", ki so na samotnih brezpotjih iskali prve prehode, zarisali prve sledi. Le kaj jih je gnalo na pot, kjer po mnenju večine niso imeli kaj iskati?

Sami ali z družbo?

Različne oblike druženja nas na skupnih poteh bogatijo, v njih se počutimo varne. To pa je prednost in hkrati slabost. Prilagajamo se, smo varnejši, a ne povsem svobodni. Samohodne poti skrivajo čar, nikogar ni, ki bi posegal v našo pozornost. Po lastnih potrebah si razporejamo čas. Ljudje smo kot socialna bitja stalno vpeti v družbo. Del nje smo in potrebujemo jo. Za protiutež potrebujemo mir in občasno popolni odmik od vsakdana. Narava je idealna izbira. Kadar smo sami s seboj in kadar to tudi resnično želimo, se naš doživljajski svet poglobi. Lažje dosežemo notranji mir, smo na poti do samega sebe. Ta pot pa je dolga in hkrati najtežja.

V hribih vse pogosteje srečujem ljudi, ki se iz takšnih ali drugačnih razlogov sami podajo na pot. Velika mreža označenih in vzdrževanih slovenskih planinskih poti nam omogoča sebi primerno izbiro. Zgodi se, da včasih že na začetku precenimo svoje moči. Na solo podvigu v visokogorje ne zadostujejo zgolj teoretično znanje, fizična moč in pogum niti še tako dobra planinska oprema. Šele takrat,

ko naštetim pogojem pridamo zvrhano mero izkušenj, se lahko z vso odgovornostjo sami podamo na pot. Poročilo Gorske reševalne zveze Slovenije za leto 2012 nam na žalost jasno pove, da kljub ozaveščanju vse prepogosto, sami ali v družbi, ogrožamo svoja in tuja življenja.

Izkušenj nihče ne zgradi od danes do jutri. Vse na tem svetu potrebuje svoj čas, da dozori. Da shodimo, potrebujemo čas, gradimo korak za korakom. Tudi varno gibanje v svetu gora potrebuje svoj čas. Ne zadostuje zgolj želja, da se kot pravi Slovenci vsaj enkrat v življenju povzpnejo na Triglav!

Kadar se sami prvič podamo na pot v visokogorje, ozavestimo vsaj nekaj dejstev. Vse je sicer tako kot običajno, pa vendar drugače. Sami smo. Morda smo res na vrhuncu planinske sezone, ko trume planincev zavzamejo glavne poti, kjer nam ob srečevanju komaj

Kaninski podi. Vidna je streha doma Petra Skalarja. Foto: Olga Kolenc

videl veliko stvari, a nisem še spoznal ženske, ki bi sama tekala po hribih, op. ur.)

Takšnega komplimenta sem bila deležna na eni izmed svojih samohodnih poti na poti proti Kriškim podom. Na Luknji sem srečala dva prijazna gospoda, zdravnika iz Opatije. Skupaj smo prehodili del poti in nista se mogla načuditi, ker sama hodim po hribih.

Vse se je začelo predvsem po sili razmer. Še četrto stoletje nazaj ni bilo tako enostavno. Sploh pa, če so bili hribi daleč in si bil brez lastnega prevoza. Vodenih izletov ni bilo toliko, kot jih je danes. Imela sem sicer svoj krog ljudi, a zaradi obveznosti smo se časovno težko uskladili. Bližal se je konec tedna, vrtela sem telefon, a odziv je bil negativen.

I "Če si sam, še ne pomeni, da si tudi osamljen!"

uspe vrniti pozdrave. Živahno je, pod vrhovi najbolj obleganih hribov bi semafor pogosto prišel v poštev. Takim potem se veliko pohodnikov raje izogne. Kadar uberemo manj oblegano pot, se rado zgodi, da ves dan ne srečamo žive duše. Bomo sami znali ukrepati v primeru težav, ki so lahko tako subjektivne kot objektivne? Bomo znali obvladati strah, ki nas hromi in je lahko bolj destruktiven kot bližajoča se nevihta?

Prva osebna izkušnja

"U svom životu vidio sam puno stvari, ali nikada nisam upoznao ženu koja je i sama trčala kroz brda!" (V življenju sem

Planinska sezona in moj nemir sta dosegla vrhunec. Sklenila sem, da ne bom od nikogar odvisna. Raziskala sem vse vozne rede, planinski priručniki so dobili dodatna ušesa. Zjutraj sem se usedla na vlak, ki je bil s primorske strani na Gorenjsko zame najboljša izbira.

V Mojstrani sem jo mahnila proti Aljaževemu domu v Vratih. Končno sem le uštopala nekega Čeha, toda mali avtodom nama je crknil sredi največjega klanca. Po začetnih prijetljajih sem v največji vročini le prispela do Vrat. Dolgoletni želji navkljub se iz Vrat še nikoli nisem povzpela na Triglav. Stala sem pred odločitvijo. Na stičišču strahu

in poguma mi je dušo preplaval nemir, začutila sem razdvojenost. Poiskala sem senco. Da bo nahrbtnik lažji, sem hitro popila sok in pospravila prvo konzervo.

Istčasno se mi je zazdelo, kot bi se pravkar vrnila iz gora, kot da je moj cilj izpolnjen. Da, na nek način je bil cilj tudi v resnici izpolnjen. Pot do Vrat me je dodobra ogrela. Gledala sem v smer Jesenic in razmišljala, kdaj proti Primorski vozijo vlaki. A tisti drugi del mene se je vztrajno oziral navzgor in se boril proti povratku. Nekaj sumljivih oblakov je že zakrilo del stene in vrh, nihajoči občutki v meni so Triglav še bolj oddaljili. Nato sem le zbrala pogum in se usmerila proti Tomiškovski poti.

Nad gozdno mejo se je odprl razgled, napetost je popustila. Srečala sem tudi prve planince. Veličastni razgledi so mi dodali zagon. Prišla sem v Hudičev žleb in tu se je zataknilo. Bilo je veliko snega, jaz pa brez zimske opreme. Kaj zdaj, vrh je bil daleč, dolina še dlje in nikjer žive duše. Spustila sem se v žleb, a nevarni prehod je vendarle ponujal rešitev. Predhodniki so v zmrznjenem snegu že nadelali nekaj stopinj. Preko njih sem s polno mero pazljivosti prečila strmo in izpostavljeno grapo.

Prestala sem prvi visokogorski solo podvig in se še pred večerom povzpela na Triglav. Družbe je bilo kmalu preveč, padala so vprašanja – kako, kaj in zakaj? Kaj ni škoda, da tako dobra punca sama hodi po hribih? Rekla sem jim, da iščem moža, kajti v dolini so vsi že oddani! Lepo je bilo, odprlo se mi je novo obzorje.

Sprejemanje odločitev

Vse, o čemer v skupini odloča vodnik, je zdaj na ramenih posameznika. Izkušnjam in znanju navkljub je izziv vsak samostojni začetek. Prinaša nove izzive, počasi sami o sebi izvemo, koliko znamo, zmoremo, kaj si v resnici želimo. Človek je bitje, ki potrebuje

Triglavská roža (*Potentilla nitida*) in polžek

Foto: Olga Kolenc

osebni izziv, kamor ne spadajo le osnovne potrebe po preživetju. Odvisno je le, kam vsak posameznik usmeri svoje potrebe.

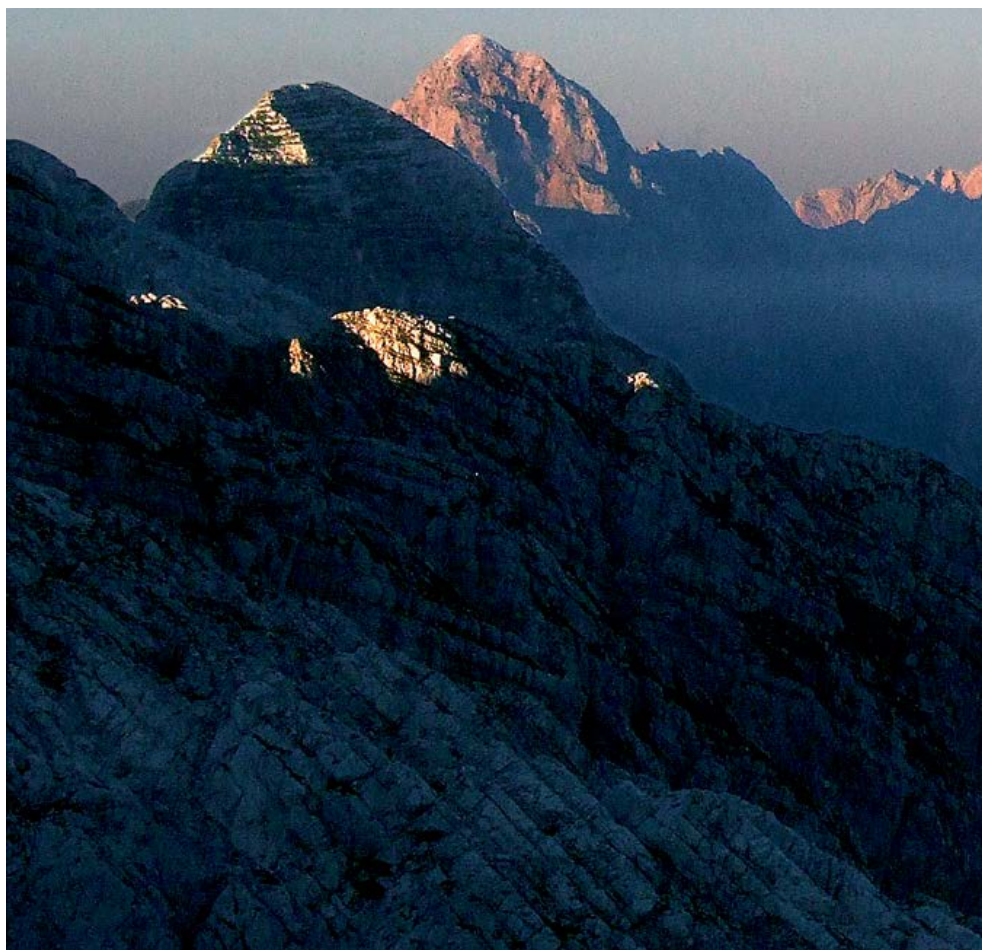
Kadar se sami podamo na pot, najlažje je začutimo, kaj nam pomenita družba in to, da smo sami s seboj. Morda smo vsa ta vprašanja z načinom življenja in v tesni povezanosti z naravo predelali že v mladosti. Raziskovati visokogorje je bilo zame, hribovski duši navkljub, kar precejšen izziv. Dolgo sem se držala le glavnih poti, računala čase do koč in budno spremljala, kakšno bo vreme.

Dolina Vrat kot oblegano izhodišče, ki vodi v samo osrčje slovenskih gora, je vrsto let ostala moja zvesta točka. Čas in vse odločitve so bili v mojih rokah, začutila sem odgovornost. Bolj do drugih kot do sebe. Počasi sem se oddaljila od glavnih planinski poti, zaželela sem si na manj oblegane hribe.

Moja prva taka izkušnja je bilo prečenje Lepega Špičja. Začela sem v Bohinju in se preko Komarče povzpela do koč pri Triglavskih jezerih. Dolina se je pravkar okitila s cvetjem. Dan je bil kot iz pravljice vzet, čeprav so se v smeri zahoda že kopičili tisti beli poletni oblaki.

Nepredvidljivi so in nikoli ne veš, kaj se iz njih izcimi. Povzpela sem se na vrh Velikega Špičja, pred mano se je razgalil greben. Občutek je bil veličasten, lahko bi se dotaknila neba. To je to, kar sem dolgo iskala, dolgo želela, sem v mislih razpredala sama s seboj. Nikjer ni bilo sledu o ljudeh, zadnjih nekaj dni sem bila v knjigi edini vpisani pohodnik. Kljub ganljivo lepim občutkom se je vame prikradlo nekaj trenutkov rahle tesnobe.

Poletni dan, ki je sicer dosegel največji razpon, se je nagnil v pozno popoldne. Vedela sem, da nikogar ne bo, ki bi ob tej uri še prečil greben. V opisu zahtevna, delno zavarovana pot, ki poteka preko Lepega Špičja (od koč pri Triglavskih jezerih do koč na Prehodavcih), brez postankov traja pet ur. Čeprav sem na startu zelo natančno računala čas za

celotni podvig, je bil ta, brez nepredvidljivih zapletov, odmerjen točno do mraka. Rada bi posedela in s polno žlico zajemala tiste posebne trenutke. Toda čas je preganjal, sklenila sem, da si bom nekaj dodatnega vselej vzela v zakup. Pobrala sem svoje stvari in sledila razgibani stezi, ki vodi v smer Prehodavcev. Brez kakršnih koli težav sem ob mraku prispela do koč. Prebila sem še eno "skorjo ledu", prevzeli so me občutki neomejene svobode.

Zakaj samohodci?

Na videz zelo enostaven odgovor, a v bistvu zelo zapleten. Zanj lahko uporabimo nekaj preprostih besed ali pa pišemo knjige. Čas, v katerem živimo, nas je potegnil v svoj tok. Oddaljuje nas od izvora, od našega lastnega bistva. Znotraj nas obstaja še ena pot, lahko jo začutimo in ji tudi sledimo. Človek je vedno znal nagonsko slediti utripu narave, saj izhaja iz nje in je njen del.

Čutim, da mi tudi tisti preprosti odgovor ne gre. Podoživljam najlepše trenutke svojih samotnih poti, vendar ne najdem besed. Preprosto jih ni! Iščem jih ..., da ..., bilo je lepo, bilo je prečudovito, sijalo je sonce, cvetele so rože! Toda to ni to, kar bi s temi besedami radi

Mangart (levo) in Jalovec od doma Petra Skalarja
Foto: Olga Kolenc

povedali tistim, ki to želijo. Preveč je abstraktno. Morda pa svojih najglobljih občutkov sploh ni treba razlagati drugim. Kdor čuti podobno kot mi, razume v vsakem primeru.

Ko smo popolnoma sami, se lažje soočimo sami s seboj in bolj subtilno doživljamo vse, kar nas obdaja. Morda se v takih trenutkih skrivna moč naše prabiti nagonsko dotakne najglobljega bistva? Svoje doda tudi napor, saj naš organizem krepi kot integralno celoto. Če bi z vozilom prispeli na ta isti kraj, vsekakor ne bi doživeli tako izrazitih občutkov.

Da ..., sonce, rože, jasno nebo, ki se pne do vesolja. Vse je drugače, še tista konzerva, ki je doma niti povohamo ne, nam sproži gurmanske užitke. Ko stojimo tam zgoraj, z največjo žlico zajemamo zrak. Vse, kar ljubimo in sovražimo, vse je daleč, globoko pod nami. Morda smo prišli le po ta vdih in izdih in potem se bomo vrnili. Pljuča z lahkoto dihajo zrak tudi kasneje, ob samem spominu. Koristno je to, zveni kot terapija.

Ta vdih in izdih sem nekoč tudi sama zaznala zelo intenzivno. Čeprav se je zgodil že v prejšnjem stoletju, spomin nanj ne zbledi. Bilo je ob vzponu na Razor. Ko sem dosegla prelaz, se je ravno zdaniilo. Moč novega jutra mi je stopnjevala zagon in kmalu sem stala na zadnjem delu poti, kjer nas od vrha

loči le nekaj korakov lažjega plezanja. V steni je počilo, velik kamen je z votlim odmevom zgrmel v prepad. Ozrla sem se. Le nekaj metrov stran je na skalni polici ležala gamsovka z dvema mladičema. Zrli smo si iz oči v oči, nihče se ni niti zganil.

Ganjena sem se povzpela na vrh. Megleno morje se je ponoči razlilo čez alpske doline. Iz njegovih globin so kot samotni otoki kipeli najvišji vrhovi. Zazrla sem se tja čez in v mislih iskala človeška obrežja. Vse, vse, kar sem ljubila, vse sem pustila daleč, daleč tam spodaj. Sem mar sebična, ker sama doživljam tako presunljivo lepe trenutke, kot je rojstvo novega jutra?

Rumena svetloba je osvetlila nebeški obok in se mehko razlila preko obzorja. Naraščala je, otoki so postali še bolj beli. Preveč je bilo, debele solze so zdrknile preko lic in pomislila sem, da so slane. Vsi bodo vedeli, koliko rož je bilo. Kaj pa to jutro!? Kam naj položim to jutro, da bo kot školjka v kamnu ostalo živo za vedno?

Bila sem sama, ne pa tudi osamljena. Že na prelazu sem srečala prvo planinsko skupino. Prijazne roke so v koči postavile predme dišečo ješprenko. Po sestopu v dolino sem dvignila palec in prvi avto me je pobral. Po prihodu domov sem nemudoma dvignila telefon in vse bogastvo tistega dne razdelila najdražjim. ●

Na Dovški križ pozimi

Led tudi na koncu

Besedilo: Brane Pahor

V objem zimskih martuljskih gora, dvojica se v strmo njih grapo poda, na vrhu pričaka ju led, tam gre zares, kako daleč, al' blizu je do sončnih nebes.

Proti grapi, februar 2002

Bele iskricice živahno migetajo v soju avtomobilskih luči, tla pa so na gosto posuta z zvezdnim prahom zimskega ivja, ko pripeljeva na prostrano jaso v Gozdu Martuljku. V mračnem, še ne čisto rojenem jutru še malce posediva ob prižganih lučeh in občudujeva veselo igro zimске narave, nato pa se le skobacava iz toplega zavetja svoje kovinske škatle. Močan mraz ostro zareže v topla ušesa in prste, ko hitiva z obuvanjem in oblačenjem, preden odrineva proti koncu jase, kjer se začneja strm kolovoz navzgor.

Temno je kot v rogu. "Le kdaj si boš že kupil LED-svetilko, ki močno sveti, pa še poraba je zelo majhna," me hudomušno okara Jurij in stopi pred menoj, saj s svojo staro brlivko komaj vidim

svoje noge pred seboj. Sledim njegovim mladim korakom in kmalu sva ogreta, saj je začetek ture kar malce nesramen s svojim neizprosni bregom. Med temnimi visokimi smrekami prideva do manjšega mostu čez potok. Ko suvereno stopim nanj, mi nenadoma nepričakovano spodrsne in že se znajdem na zadnji plati. Izustim nekaj mastnih domačih in še bolj sočnih južnjaških kletvic, prijatelj pa se samo škodoželjno smeji mojemu trdemu pristanku. Slab začetek, dober konec, si mislim, ko nadaljujema navzgor. Tišina je najina sopotnica in tudi slapovi ter potok spodaj na levi strani spijo svoj miren zimski sen. Počasi se noč začne umikati dnevu in ravno takrat zagledava prve jeklenice in kline v zgornjem delu poti proti bivaku. Led, ki ovija

jeklenice in ponekod celo kline, naju kar močno zresni, pa kaj se čudiva, saj smo vendar sredi zime, ki neusmiljeno zadira svoje ostre krempljčke v najino zavest. Vse bolj sva previdna, še posebej takrat, ko prečiva sitno gladko skalo, prekrito z ledom. Končno sva v krnici Za Akom.

To je prostor, kjer stvarnik res ni skoparil z lepotami, ko jih je trosil naokrog. Široko, razprostranjeno, rahlo dvigajočo se ravnico na koncu objemajo gore, ki se dotikajo neba. Vsaka med njimi ima svoje zgodbe, žalostne, vesele, napete, vsekakor pa močno doživete.

Ko tako za trenutek postojim, ozirajoč se proti njihovim vrhovom, mi misli nehote odpirajo duri v hišo spominov na marsikatero prijetno srečanje z njimi. Globoko gaženje po

Paleta Martuljkove skupine s Pokljuke. Z leve: Oltar, Dovški križ, Škrnatarica in Kukova špica. Foto: Janez Jarc

skoraj deviškem snegu pa me kmalu predrami in postavi na realna tla. Oba potihoma že malce preklinjava, ko zagledava smučine in po njih precej lažje napredujeva. Dolina se počasi oži in z višino tudi sneg na srečo postaja trši. "Poglej, tam desno zgoraj so pa Trije macesni," vzkliknem Juriju.

Kako prijetno je poležavati na gostih travah zelene oaze, ko igrivi vetrič zaziblje košate veje macesnov, in zreti v modrino, ve le tisti, ki si je tam spočil telo po napornem sestopu z Martuljske Ponce v poletnih in jesenskih časih. Zdaj pa veje žalostno visijo ob deblih, a nama

vendarle pokažejo smer. Na srečo, saj je vse stezice in sledi pokrili sneg.

Napredujeva počasi in dereze veselo škripljejo. Kako rad imam ta zvok, saj je to znak, da prijemljejo, kar je največje zagotovilo varnosti v danih razmerah. Cepina lahko zadirava samo dobrih deset centimetrov, kar pomeni, da je trdo ravno še v mejah zdrave pameti. Nato jo zagledava, tam na levi zgoraj se odpira. Jugova grapa. Sprva široka, nato vedno ožja. Ne moreva je zgrešiti.

Dramatičen vzpon po grapi in sončen vrh

Še kratko prečenje po skoraj ravnem terenu in že sva v njej. V Jugovi grapi. "Izgleda super," pravim Juriju, a globoko v sebi čutim, da naju ne bo tako zlahka spustila skozi. Snega ni nasulo ravno pretirano to zimo in tam zgoraj, na koncu, naju čaka strm skok. Če ne bo zalit, potem ...

Sneg je v grapi še boljši kot pod Tremi macesni, korak za korakom, cepin za cepinom, grapa pa se vedno bolj oži. Kar objeti naju hoče. Čudne figure v skalovju na levi burijo najino domišljijo, ko za hip spočijeva svoje utrujene in premražene ude. Tam zgoraj nad nama pa temno modro nebo, skoraj črno, brez oblakov, le sonca ni, čaka naju onkraj stene, da prideva po plačilo za pogum, po darilo za premagani strah, po nežni dotik najinim dušam.

Kar vseskozi slutiva, se tudi zgodi. Grapa se izteče in pred nama stoji le še skoraj kopen, rahlo leden, strm, pet metrov visok skok. Poskusiva naravnost, a na poličkah je led in ne gre. Poskusiva malce nižje v desno, pa je skok še bolj siten, pa še krušljivo je preklemansko. Kaj pa zdaj? Pred Jurijem je velika odločitev: obrniti ali tvegati? Precej bolj je izkušen od mene in iz oči mu berem, da mu ni lahko. Ko bi imela vrv in kline, bi bilo vse skupaj lažje. Tišina me tokrat ubija. Po kratkem času, ko se mi zazdi, kot da je minila cela večnost, Jurij pravi: "Nič, Brane, poskusila bova, najprej jaz, nato pa še ti, bo šlo?" Nekako mi uspe izključiti vsa čustva, ostane mi le še pogum, ki žari v meni. Vse drugo ni pomembno, želja je prevelika, ne glede na ceno, ki sva jo pripravljena plačati. "Bo, bo," odvrnem z odločnim, a v resnici prestrašenim glasom.

In že ga opazujem, pozorno sledim vsakemu njegovemu koraku in gibu, poskušam si zapomniti čim več, da bom vedel, kje jo ubrati.

Zdi se, kot da ga ima skala rada. Ponudi mu tiste majhne koščke suhe

površine brez ledu, na katere se lepijo njegovi prsti. Vsak korak, vsak gib je premišljen, preudarjen, počasen, kot da bi gledal film v počasnem posnetku. Naenkrat izgine za robom. Malce počakam in zavpijem: "Si že zunaj?" A glasu ni slišati. Zavpijem še enkrat, pa nič. Ne preostane mi nič drugega, kot da krenem za njim.

Pri prvem koraku mi celo malce zdrsne, a že se trdno oprimem redkih oprimkov, ki jih grabim in previdno preizkušam, predno naredim naslednji gib navzgor. Na srečo je suhe skale dovolj in poličke, ki jim sledim v levo, so tudi večinoma povsem suhe. Tvegavanje doseže vrhunec, ko se dobesedno splazim po vseh štirih na širšo in s tankim ledom prekrito polico. Počasi in skrajno previdno vstanem. Srce mi zapoje, ko opazim, da se polica dolgo vleče tja v levo, čedalje širša postaja in le s snegom je pokrita. Za nekakšnim ovinkom zagledam Jurija, ki se mu usta razširijo v širok nasmeh in mi vse povedo. "Zunaj sva, zunaj sva, mater, ratalo nama je!!!" vpijem, in šele ko ga neham objemati, opazim, kako ta stran gore sije v močnem soncu, kakor da bi iz zime stopila v pomlad, kakor da bi iz noči prestopila v dan, kakor da bi vse dobro premagalo zlo. Globoko zajameva sapo in na krilih ponosa preko redkih zaplat spihanega snega odrineva proti vrhu, ki je tako rekoč na dosegu rok.

Čeprav sva edina obiskovalca tisti dan, na vrhu nisva sama, saj naju obdaja polno starih znancev in znank, ki sva jim v preteklosti pustila svoj košček duše in napolnila svojo gorniško malho z nepozabnimi spomini.

Temno modra jasnina je nagrada za najine oči, s pogledi na Kukovo špico, s Špikom, pa očajkom in Stenarjem onkraj. Jasnina, ki ob takih dogodkih vedno sproži v moji glavi staro dobro melodijo Jimmyja Cliffa *I can see clearly now* (zdaj lahko jasno vidim, op. ur.), tudi tokrat ne zataji in skoraj na glas si jo zapojem, ko žvečim energijsko tablico in pijem vroč čaj iz termovke.

Še najlepši pa je pogled v spodaj odpirajoči se veličastni Amfiteater, ki nama, z ob strani postavljeno kuliso ostro našagane široke peči, ustvarja občutek, da sva igralca na njegovem odru v veseloigri najglobljih želja, pričakovanj in hotenj.

Sestop s posebnimi dodatki

Iz sanjarjenja naju predrami pogled na uro. "Madonca, saj je že pol dveh popoldne," vzkliknem Juriju. Ja, kar

podvzitati se bo treba, če si ne misliva privoščiti kakšnega nezaželenega mrzlega bivakiranja. Do doline je še neizmerno daleč. Toda kam sestopiti, to je zdaj vprašanje. Pravzaprav so možnosti tri. Prva je vrnitev po poti vzpona, kjer imava spodaj avto, ampak ni šans, brez vrvi in ostale opreme bi bil to samomor. Druga gre mimo bivaka II Na jezerih in nato mimo Malega Matterhorna po stezi do ceste, ki iz Vrat vodi v Mojstrano. Tretja možnost vodi po stezi čez Brinje do spodnje ceste Vrata-Mojstrana.

Izbereva tretjo, orientacijsko najtežjo, a brez dvoma najkrajšo pot. Po tako resni preizkušnji pri vzponu je sestop res pravo olajšanje. Ključni del, ozka polička v levo, je tako rekoč kopen in nižje je snega le še za vzorec, tako da se kar hitro približujeva vstopnemu delu po normalki.

Čas ni več najin zaveznik, malo si ga pa le še ukradeva, tam, na tistem sedelcu med Šplevto in Dovškim

dobro ve, da je moj čut za orientacijo bolj šibak, kar sem mu v preteklosti že večkrat dokazal. Kaj češ. "*Nobody is perfect* (nihče ni popoln, op. ur.)," bi rekli Angleži, a glej ga šmenta, tudi slepa kura zrno najde. Ponosen, da mi v ključnem trenutku enkrat le uspe, pokažem na rahle sledi stezice, ki se vije med mokro rjavo travo. Slediva ji in v gozdu, ko se vije mimo globokih brezen, se zaveva, da bi nama še kako trda predla, če je ne bi našla.

Mrak počasi pada na zemljo in sprva še ostri robovi Cmira ter starega očaka izginjajo ter se neizbežno stapljajo v prihajajočo temo. Povsem spodaj stezice dokončno zmanjka, a po sprehodu med močnimi bukvami le pritavava do ceste Vrata-Mojstrana.

Prižgeva čelni svetilki, in ko posvetiva po cesti, opaziva, da se nekam čudno blešči. Saj to ni res, pa je, cesta je povsem pokrita z ledom in tudi ob robu jo led nesramno objema proti strmim bregovom. Ne preostane nama nič drugega, kot da ponovno

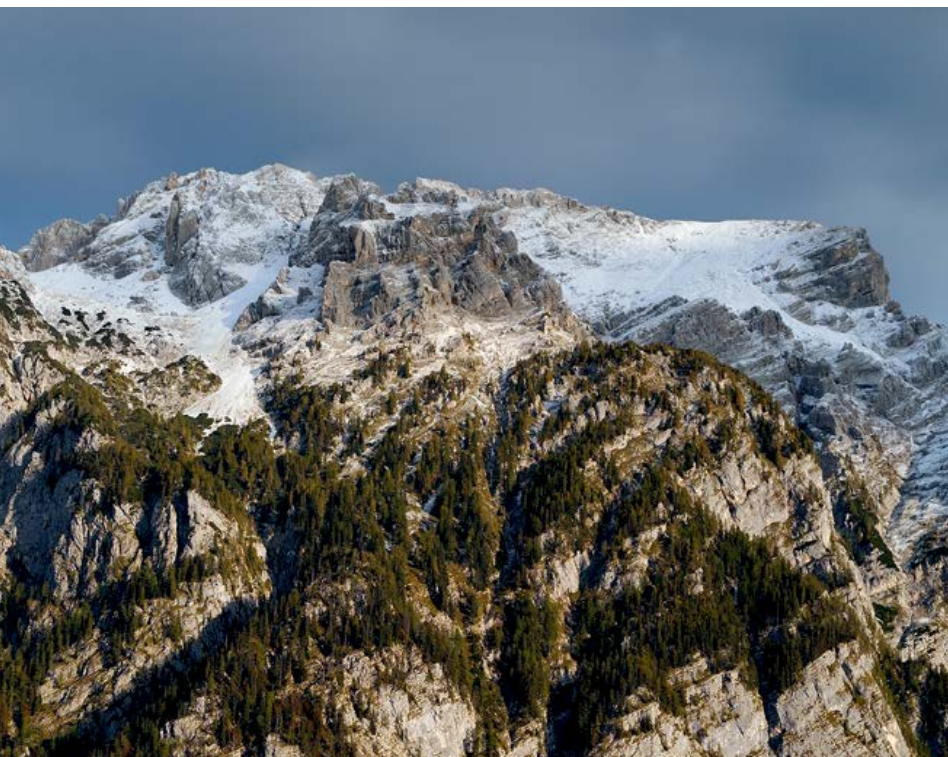
Končno prve odrešilne lučke pred nama, in ko se približava hišam v Mojstrani, še zadnjih pospraviva dereze v nahrbtnik. Še tisti zadnji klanček, zadnji atomi moči in čez cesto kar planeva v Aljažev hram, ki je kljub sredini tedna kar precej poln. Možakarja srednjih let s precej mlajšo damico ob sebi poprosiva, če naju lahko zapelje do Gozda - Martuljka. In on odvrne, da lahko, le da še nekaj malega zvrne za šankom, pa gremo.

A runde kar padajo, ena za drugo, midva pa proseče tičiva v kotu in čakava, kdaj se bo tipčku zahotelo, da odrinemo. Končno nama le namigne, da gremo, in ko se usedeva zadaj, se vožnja prične. A kakšna vožnja neki, pravi slalom, kot bi tip treniral slalom za pokal Vitranc, le da je snežni poligon zamenjal za cesto. "A zdaj naju bo pa po tako izjemni in tvegani turi ubil en navaden pijanec?" mi prav potihoma prišepne Jurij, ko s strahom zrem po ovinkasti cesti. Ko smo že tik pred odcepom za Srednji Vrh, ko se že oba veseliva konca vratolomne vožnje, nama tip pravi, da prej še skočimo v njegovo bajto na Srednji Vrh, nato pa naju bo končno dostavil do avta.

Vsako prijazno zahvaljevanje, prošnja, vse je zaman, pristanemo v krasni veliki vili, v kateri naju čaka še eno presenečenje. Velik, nič kaj prijazen nemški ovčar se nama smuka pod nogami, ko poslušava njegove dolgočasne pripovedi, in medtem ko ravno pripoveduje, kako se je enkrat nekdo vtikal v njegovo damico in ga je prav pošteno premikastil, se začne ta "lepotica" prav neugledno spogledovati z nama, enkrat z menoj, enkrat z Jurijem. Komedija se že skoraj spreminja v dramo, in ko na skrivaj, vedoč, da bom kasneje sam za volanom, vržem drugo žganico na tla, se naju tip le usmili in po drugem teku napete slalomske vožnje le prispemo do najinega avta v Gozdu - Martuljku.

Srečna, da sva že drugič ubežala kdo ve kakšnemu koncu tisti dan, jo vesela odkuriva proti domu. Jurija odložim v Ljubljani, sam pa tako rekoč z zataknenimi zobotrebcami med vekami le pripeljem do doma in padem v odrešilno domačo posteljo.

Naslednji dan sem v službi kot preroben, kondicije mi torej takrat res ni manjkalo in danes, ko se spominjam te ture, si lahko z nostalgijo v srcu zapojem tisto iz svojih najstniških dni, od Mary Hopkin mislim, da je bila: "*Those were the days, my friend ...*" (To so bili dnevi, prijatelj, op. ur.) ◉

križem. Spoštovanja vreden je zadnji poklon dveh osamljenih romarjev, ki sta priromala v obljubljeno deželo, katere veličastna ostenja Dovškega križa, Oltarjev in Rokavov v slovo pobožajo njune oči.

Drviva navzdol, malce tudi smučava s čevlji po mokrem snegu, le steze ni nikjer, pomikava se levo po mojem spominu, a Jurija čedalje bolj skrbi, saj je prvič na tej strani in prekleto

Južna pobočja Dovškega križa, kjer poteka običajni pristop na vrh. Foto: Oton Naglost

natakneva dereze, ki sva jih že pospravila v nahrbtnik.

Sprva se smejiva nenavadnemu maršu, zbijava šale, a utrujenost počasi in vztrajno leze v najine noge, tudi govoriva ne več, sliši se le še čuden hresket železja na najinih izmučenih nogah.

Nostalgija z razgledi

Planinska črtica v treh delih

Besedilo: Ivan Vreček

S kolegom sva se znašla pod drugim skokom. Ne spomnim se odprtega kamina z zagozdenim balvanom na vrhu. Nisva vedela, kje bi nadaljevala. Kamin je bil enostavno preširok. Na desni se je nekaj pokazalo, a nisem mogel toliko dvigniti noge, da bi dosegel majhen štrcelj, na katerega bi lahko oprl čevelj. Priznam, mesto je bilo precej zračno in drselo mi je. Vili je prišel pogledat, kako je z mojim pravkar zastavljenim joga položajem. Prevzel je pobudo in se potegnil gor, jaz pa sem mu tačas pridržal čevelj. Moralo je biti zoprno, poševno, s slabimi oprimki, zato se je Vili nalepil na skalo in je imel dosti opraviti s tem, da je prišel čez. Sam brez vrvne potuhe nisem želel gor, ko pa sem se navezal, sem raje še enkrat poskusil po kaminski.

Hudiča, v kakšno nevarnost sem ga spravil, čeprav sem obljubil njegovi ženi Andreji, da ga bom čuval za vsako ceno. A Vili je letos navit kot star moped. Vse zleze, močan je in okreten, mene pa je misel, da sem v šestdesetem, ohromila in ne samo to, v kaminu sem moral z roko vleči noge narazen, da sem lahko v razkoraku dosegel oba robova. Nekoliko v transu sva nadaljevala in nazaj nama ni dišalo. Na koncu stisk roke in pogled z vrha Storžiča proti domu, tja dol, med

Obujanje spominov v steni
Foto: Ivan Vreček

barvne alineje travnikov in njiv; z malo domišljije se je videl celo vrh češnje, štrleč iznad strehe Vilijeve domačije. In toplo nama je bilo pri srcu, dasi je bilo vlažno in je ostro pihal jug. Tako je bilo lansko jesen v Kramarci.

Ob ponovnem srečanju s smerjo

Zima 2008/09 je dobro poskrbela za gore. Bile so lepše kot kdajkoli prej, od vrha do tal so bila pobočja odeta v sneg in do pozne pomladi so se belile severne strmine. Mnoge plezalne smeri so se spremenile v vabljivo lepe, strme grape. Potem pa je že nastopil prvi marec in lepim razmeram za samostojne vzpone po zasneženih grapah se je bližal konec. Kramarjeva, toliko lepih zgodb o sprehodih preko stene je tisto zimo prišlo iz nje, da je odmevalo po dolinah in beseda je šla od ust do ust, idealne razmere pa so kar trajale in trajale.

Opoldne, na prvo nedeljo sušca, sem se odpravil proti Grahovšam. Brez resnega namena, zgolj zato, da bi potešil radovednost, sem se odpravil do vstopa v Kramarjevo. Za vsak slučaj sem imel dereze in cepin na nahrbtniku. "Res za vsak slučaj!" Gneče ni bilo več, tisti pa, ki so imeli kaj resnega v načrtu, so bili najbrž že doma. Nisem bil prepričan, ali bom še našel vstop.

Sedemindvajset let sem v sebi pestoval spomin na lepo doživetje v steni. Spomin na neko prijateljstvo, ki se je zarezalo v dušo, močno kot deset božjih zapovedi, za večno zapisanih v kamen. Razmere v steni so bile tokrat povsem drugačne od tistih, ko sem s svojim vodnikom in učiteljem Rudijem Lanzom prvič okušal nove možnosti pristopov na goro.

Na plazu pod koto 1500 metrov sem srečal še zadnja alpinista, ki sta v popolnosti doživetja narave sestopala do doma pod Storžičem. Ni bilo težko opaziti zadovoljstva na njunih obrazih. To je pomenilo nekaj takega, kot če bi rekla "imava jo". "Kam pa vi, profesor?" Bilo je presenečenje in hipen preblisk v objemu gore, polnem kisika: "Janez Korenč," prijazen dijak nekoč, ko je še hodil k mojim uram pouka.

Kot da bi se misel prikradla nekje z vrha, se spustila čez rokave, po belih grapah in kaminih in v polnem zagonu našla pot med ogromnimi snežnimi balvani, kepami in kolobarji, ki so se med plazenjem in kotaljenjem obesili po skrivenčenih vejah bukovine in smrečja, ter udarila s polno hitrostjo med spomine mojih začetkov na pedagoškem bojnem polju.

Petnajst let je že tega, ko sva si z Vilijem Ekarjem delila učni prostor, in veliko mladih je šlo skozi učilnice za elektrotehniko, včasih pa sva celo omenila kakega mladeniča z izjemno zdravim odnosom do okolja.

Drugi je bil Matjaž Hafner in oba sta sijala od sreče po preplezani smeri skozi Črni graben.

Prijetno srečanje me je preželo z neko toplino, da sem se z novo energijo pognal v breg. Razmišljanje o smiselnosti in težavnih poteh pedagoškega poklica me je kar prestavilo pod vstopno grapo, izrazite stopinje pa so vlekla za seboj. Pohodne palice je zamenjal cepin, dobri stari ralling z ostrim jeklenim rogljem, ki je zapel vsakokrat, ko sem podrgnil po njem, in dereze, ki že dolgo niso bile na resnem sprehodu, so morale na svoje ustaljeno mesto. Računajoc s povratkom, se je ocena tveganja v tem delu precej znižala.

Po grapi, od bivaka navzgor, je šlo kolikor toliko lepo in enakomerno hitro, le na nekaterih mestih so dereze zaškrtale na skali. Naklon se je mestoma tako povečal, da sem z nosom začutil sneg, snežna površina pa je zaradi nenehnega posipa lebdela v strmini. Brez večjih težav sem se znašel pod skokom na Grad. Nazaj bi moral, sem pomislil.

Je že dolgo tega, ko je spomin izbrisal težavne dele poti, da nekaterih ključnih raztežajev sploh ni notri, v spominu namreč, prav tako pa ne težav, s katerimi sva se takrat z Rudijem soočala v steni. Na mestu, ki se mu reče Na grad, sva takrat izbrala Cankarjev izstop.

Presneta nostalgija, ki tako rada pozablja na težave v velikih preizkušnjah, v življenjski šoli takrat, ko je vodnik-učitelj zraven. Nevarna nostalgija, ki izbriše težave in po mnogih letih potegne človeka za seboj, da bi ponovno užil tiste radosti kot takrat, a so bile razmere tokrat povsem drugačne, polne nevarnih pasti. Viseč v poledeneli steni, zataknen s konico dereze in z oklom legendarnega cepina, ki sem ga nekoč kupil skupaj z inštrukcijami plezanja, se nisem mogel nič pametnega spomniti, da bi za naslednjim prijemom videl rešitev. Neenakomerni pritiski so mi grozili sezuti čevelj. Sestop ni bil več možen, naprej gor tudi ni šlo. Vraga, še nikoli nisem *drajtulal*. V popolnem mirovanju, prilepljen na skalo, sem preprijel ratišče. "Bog in sveti božji križ!" Dva cepina bi potreboval. Moj notranji učitelj me je moral umiriti in njegova

nevidna roka se je odločala za pravo potezo. Če bom preživel, bo to zgodba s srečnim koncem. Na vrhu sem ujel zahajajoče sonce in morje oblakov, ki jih je južni veter gnal ob bregove Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank, ter se s strahom oziral v Podstoržič, ali drobna lučka pri domu še brli.

Le koliko starih izkušenih planincev, gornikov in plezalcev, ki niso v mladosti skurili svoje življenjske energije, je ubila nostalgija v gorah? Zvečer, v temi smrek, v soju mladega luninega srpa, ob avtu sem želel pokaditi cigareto. Manj je nevarna od tega, kar sem počel danes. Zato ker sem šel samo pogledat, kakšna je Kramarca v sneženi obleki, ki je je bila deležna to zimo.

Spomini na Kramarco

Pustolovščina, ki sem jo doživel novembra 1984, je bila drugačna od te. Tega je že 27 let in bili smo tudi precej mlajši. Šlo je za odkrivanje nečesa novega, razburljivega, nekaj, kar je močno izstopalo iz sivega povprečja. Namen je bil predvsem plemenitenje vsakdanjika in formalnega mladoletniškega besednjaka, nekaj več za krepitev svojega lastnega dostojanstva v družbi. Vsaka tovrstna dejavnost se začne z nekim navdušenjem. Sprva kot nervozno pričakovanje, pomešano z neznanim strahom, kaj bo prinesel prvi korak v steno, ki ji ni videti konca. Za nevidnim pa so samo še nebo, gluha tišina in kakšen padajoč odkrušek ter

učiteljeva navodila ob spremljajočem vonju po ozonu. Nabereta se strah in nervoza z napetostjo po vsem telesu, ki tik pred zdajci z vso silo izbruhne v obliki prebavnih motenj.

Tako je pač pred plezarijo, ki vzbuja strahospoštovanje do razmer v steni, do odgovornosti za soplezalca in ravno tako do sebe. Tako pa v vseh pogledih plemenita dejavnost privede do "samo-očiščenja", še preden se vzpneš v skalo in kasneje, ko na težjih mestih konvencionalne miselne oblike že odpovejo in se je treba preprosto znajti.

Ni še konec, na vrh bo treba.

Foto: Ivan Vreček

Znašla sva se s soplezalcem po kakih treh urah pod steno. Pravzaprav sem bil jaz soplezalec, Rudi pa je bil že alpinist in pripesala sva z avtobusne postaje v Tržiču. Ko sva brskala za vstopom, sva videla na dnu grape ležati mladega kozla z obtolčeno glavo, njegova štirioglata zrkla pa so prazno gledala prihajajočemu dnevu naproti. Moralo se je zgoditi zelo hitro, da niti oči ni imel časa zapreti, ko ga je presenetilo. Zasmilila se mi je uboga mlada žival v dno duše, name pa se je nevede ulegel težak občutek pomenske sporočilnosti tragičnega dogodka. Požled na skali se je dokončno stalil. Vstopila sva v steno in tisti primarni strah je izginil.

Po izstopu Na grad sem se moral sam znajti. Na kratkem melišču pod vrhom je vodniku zmanjkalo potrpljenja. S četrtno zamudo sem končno stopil na greben. Mesec november se je čudno slovesno sprehajal po prosojnih ravninah, jaz pa sem bil nagrajen s stiskom roke in z nepozabnim doživetjem. Hvala.

Pavle Šegula, pisec knjig o nevarnosti v gorah, ki je takrat prispel z družino na vrh Storžiča, mi je čestital. Zamujal sem ravno toliko, da so me z vrha lahko opazovali, ko sem se malo po svoje trudil v ploščah pod grebenskim robom. Ja, zadnji so vedno najbolj opazni! Tovariš Šegula takrat ni imel velikega dežnika s sabo, kot so se radi šalili mladi alpinisti.

Za konec

Vsekakor so gorniške izkušnje nekaj, kar človek vse življenje nosi s seboj. Ko je učiteljstvo pretežko breme, so gore azil pred brezizhodnostjo trenutkov, na katere ne moremo vplivati. Dovolj je že sproščujoča in zanimiva tema pogovora o doživetjih v gorah, o posebnih trenutkih potovanj brez cilja, ko je vsak vrh dosežek zase, vreden, da se ga spomnimo ob vsakršni priložnosti. Precej časa, v tranzicijski dobi, je bil položaj učitelja močno v krizi, včasih pa je to bilo skorajda že zmerljivka. Upal pa bi si trditi, da sta planinstvo in alpinizem šola za življenje, področje, ki zna spoštovati naravne kontekste in ve, kaj pomeni učitelj in vodnik, ki varno pripelje preko stene in nauči, kako se preživi v danih trenutkih. Ko pa sva se v zbornici usedla z Mirkom Megličem, pravovernim Tržičanom, ki je vzpone v Kramarci nehal šteti po številki 40, potem ko je na isto temo spoznal svojo ženo, in lani ju je precej zaradi mojega početja nostalgичno spet gnalo tja gor, mi je rekel: "A veš, da smer sploh ni enostavna. Zgleda že, a na vsaka tri leta vzame eno žrtev." Presneta nostalgija. ◉

Na najlepši plezalni greben v naših gorah

*Čas nam lahko izniči
vse razen hrepenenja*

Besedilo: Nina Pisk

Že dolgo si je želela na najlepši plezalni greben v naših gorah. Bil je njena dolgoletna želja, a vedela je, da poti ne zmore sama. Ko sta se spoznala, to je bilo že kar nekaj let nazaj, je obljubil, da jo bo peljal po tem grebenu. Medtem se je zvrstilo mnogo dogodkov, nova srečanja, poškodbe, zdravstvene težave ... V začetku tedna je šel plezat, poslal ji je nekaj fotografij in to jo je spodbudilo, da je skoraj potožila: "Napisati, da imam obljubljen najlepši plezalni greben, si pa skoraj ne upam, ko vidim, s kakšno družbo osvajaš vrhove." Na njeno presenečenje je odgovoril: "Vesel, da sem plezal in bom najbrž zmogel. Sobota?"

Dobila sta se zgodaj zjutraj in dobro razpoložena stopila na pot. Nista veliko govorila. Zdelo se je, kot da vsak zase uživata v jutru. Kmalu potem, ko se zavije z markirane poti, sta srečala nekaj gornikov, ki so izbrali isto smer. Prvi postanek sta naredila tik nad tolmuni, v katerih se je lesketala smaragdno zelena voda. Na začetku poletja je bilo v njih bolj malo vode, a so bili toliko bolj očarljivi. Po počitku sta zagrizla v zagruščeno grapo in po njej dosegla greben.

Začela sta s plezanjem. Neizmerno je uživala in kar ni mogla verjeti, da je tu in da se stara obljuba uresničuje. Na prvem vrhu sta postala, se razgledala, okrepčala in navezala na dvajsetmetrsko vrv. Pas ji je naredil kar iz vrvi. Dal ji je še vponko, da ga bo varovala, če bo treba. Bila je zadovoljna, da je z njim navezana na vrv. Dobro je poznala njegov zaščitniški, očetovski odnos in navado, da ima stvari pod nadzorom. Hkrati je začutila odgovornost, saj bo verjetno morala tudi ona kdaj varovati. Večjih izkušenj s plezanjem v gorah ni imela, a strahu ni želela kazati.

Začetek plezanja

Pogumno se je spustila do škrbine, on pa jo je varoval. Nato sta vlogi zamenjala. Ko je prišel k njej, je bil videti še kar zadovoljen, a hkrati ji je po šolsko razložil nekaj osnov varovanja. Še drugi del spusta in že sta bila čez prvi, po opisu najtežji del. Kasneje je večkrat varovala, a verjetno je šlo predvsem za boljši občutek.

Želel je, da pleza naprej. Počutila se je dobro in je res šla naprej. Vsaj en del, dokler ne bo pretežko, si je rekla, hkrati pa razmišljala, kako pogosto v življenju težke preizkušnje prinesejo

tudi veliko pozitivnega. Zdelo se ji je, da imata dober tempo, le včasih ga je morala malo spodbuditi. Razgovoril se je in razlagal, kaj vse so preplezali. Ponosno je opisoval smeri v stenah, tudi tisto z eno najlepših zajed. Spomnil se je na obiske gora v mladostniških časih, v najboljših letih. "Če se ozrem, smo pogosto veliko tvegali. Bili smo zagnani in mladi," je rekel z nostalgijo in ponosom.

Uživala je v gibanju po skalah in razgledih. Bila je pozorna, kam postavi roke in noge, da je bila zanesljiva pri vsakem koraku. Z veseljem je opazovala, kako predano je plezal. Pogled ji je ušel na njegovo roko, ko so se dolgi prsti spretno zataknili v razpoki, spet drugič je z dlanjo udaril po oprimku, da je zadonelo. Okrog skal je tekla vrv, ki jo je pridno pobirala, potem se je le pokazal – včasih najprej glava s prešernim nasmehom in iskrivimi očmi, drugič najprej čevljev, največkrat roka. Oblečen je bil v svetlo modro majico, ki mu je pristajala in ga pomladila. Škoda, da ni imela s seboj fotoaparata. Nekajkrat se je naredila, da fotografira, in si prizor shranila v svojem spominu. Žvižgal je in si popeval pesmi. Povedal ji je, da je včasih še več žvižgal. Ko neha žvižgati – to je pa že znak, da gre za resno stvar, mu je nekoč rekel soplezalec.

Okoli rogljev in stolpičev na vrhove grebena

Na sosednjih vrhovih so se pokazali prvi oblaki. Vedela je, da so napovedali popoldanske nevihte, a hkrati verjela, da bosta do takrat že nazaj. Pot sta si krajšala s humorno uporabo angleških besed, da sta bila bolj *in: ful* lepo, *yes, sir*, *OK, go, madam*. Povedal ji je, da mu ni všeč, ker mladi prepogosto uporabljajo te besede.

Naslednji počitek sta naredila na nekoliko poraščenem vrhu, malicala

in se pogovarjala. Zanimivo, kako se z njim lahko pogovarja tudi o osebnih stvareh. Nato sta krenila naprej, malo po razu, malo okrog rogljev, nekajkrat je bila pot kar precej izpostavljena. Vsake toliko jo je presenetil pogled v globoke zareze med stolpiči in posameznimi vrhovi ter v na videz težko dostopne škrbine. Ti deli poti so se ji zdeli prava plezarija, čeprav je nizko ocenjena. Povedal ji je, da so se včasih norčevali iz tega plezanja, saj je morala biti ocena vsaj V ali VI, da so se ga sploh lotili. "Zarečenega kruha, ja, zarečenega, je bilo res veliko. Med dvema generacijama so bila trenja in tudi podcenjevanja. Vsaj ena generacija mora biti vmes in je lažje, manj napeto," je rekel. Ob tem se je pohvalil, da je v svojih najboljših časih greben zmogel prečiti v zgolj dobri uri ...

Včasih je mislila, da ne bo šlo, in ga je prosila, naj jo varuje. S strahom se je podala v plezanje na najvišji stolp. Iskala je prehode, kjer bi bilo najlažje. Večkrat je šla raje "v kaminček" kot po izpostavljenem delu. Tako se je počutila varneje, čeprav se je on nasmihal, rekoč: "Ženske raje plezate notri, moški pa gremo po razu. Jaz pravim, da če greš v kamin, ni spodaj nič, ko pogledaš dol. Je že bolje in lažje po razu. To je nagonsko, še iz pradavnine, ko so bile ženske v votlinah in morale skrbeti za dom in družino, moški pa so se izpostavljali z iskanjem hrane." Temo sta zaključila z ugotovitvijo, kako se včasih pokažejo razlike med moškim in žensko, kjer ne bi pričakovali.

V zraku je bilo čutiti elektriko

Spet sta se ustavila. "Veš, zakaj so kamenčki v gorah tako ostri? Da se preveč ne počiva, ampak gre naprej." Res sta morala naprej, saj je pogled nakazoval, da je greben dolg. Dva para gornikov sta bila že precej naprej. Hkrati so se začele nabirati meglice in vreme se je slabšalo, zaslišalo se je tudi grmenje. Nič prijetno, grebenska tura ni za nevihtne dni. Za ta dan so bile napovedane popoldanske nevihte, a je računala, da bosta takrat že opravila z grebenom. Natočila sta nekaj vode v tolmunčko, potem zavila po na videz uhojeni poti na levo, ker vsi obvozi tečejo po tej strani. Izkazalo se je, da se po tej poti hodi dvakrat: tja in nazaj! Ko sta gledala nazaj, sta videla, da bi bil prehod nemogoč. Vrnila sta se do tolmunčka in nadaljevala navzgor po grapi. Grmenje je bilo slišati vse bližje in bližje. Postajalo jo je strah, on pa jo je spodbujal in kazal korajžen nasmeh.

Opazila je, da je začel vse težje hoditi, pogosteje se je ustavljal in sklanjal nad skalami. Občutek krivde, da ga je spodbudila na to turo, je bil vse večji. Sredi grape, na lepem in varnem mestu, sta naredila premor, da je zaužil energetski napitek. Zdelo se je, da mora zbrati vse moči, da se izkopljeta iz tega, in začela je spodbujati sebe in njega. Večkrat ga je malo potegnila z vrvjo, kot jo je enkrat tudi sam prosil. Upala je, da mu vsaj malo pomaga. Vse misli je usmerila naprej. Začelo je še izraziteje grmeti, nekajkrat je razločno videla strelo. Kakšna moč narave in elektrike! Padlo je tudi nekaj ledenih kapelj.

Poiskala sta zavetje. Posodila mu je svojo svežo majico, ker je imel on tisto na sebi, češ saj je hitro sušeča. Preoblekla sta se in oblekla še jakni, za vsak primer, če bo več dežja. Njegov obraz ni bil več brez skrbi, za trenutek je celo zaprl oči, kar jo je prestrašilo. Potem je začel požvižgavati, na trenutek je deloval malce zmedeno, ampak prijetno. Na glas je razmišljala, da jo spominja na tisto pesem: "Bil je tako prikupno zmeden ..." Brala je, da človek včasih začne žvižgati, če je napeto, da preusmeri pozornost. Oba sta se zavedala, da je situacija resna, a k sreči se je grmenje uneslo in dežja skoraj ni bilo več.

Treba bo naprej, sta si bila edina

Spet nazaj na greben in proti sedlu. Ko sta prišla na kakšen vrh, je bila prepričana, da sta že pri sedlu, a se je izkazalo, da ni tako. Ko so se razkadle megle, se je pred njima pokazal še kar velik del grebena. Poznal je pot in ji povedal, da je zadnji vrh v višini sedla. Na zadnjem delu pred sedlom je zaslišala glasove drugih gornikov, a se je izkazalo, da je slišala svoj odmev. V opisu poti je res navedeno, da se tu sliši odmev kar sedemkrat ...

Bilo ji je težko, ko je videla, koliko energije je vlagal v vsak naslednji korak. Kako veliko energije, ko kaže, da skoraj ne moreš več! Večkrat ga je spodbujala in bila hkrati v dvomih, ali mu s tem pomaga. Včasih opogumi, včasih pa le spodbudi k razmišljanju, ali res izgledam tako slabo? Šla sta mimo naravnega okna. "Kakšna skrivnost so po svoje ta narava in vse te skale, oblike, enkrat so bile vse žive," je rekel. K sreči se je začelo jasni in spodaj sta zagledala travnate predele, po katerih je greben dobil ime. Ko sta zagledala večji travnati del na naslednjem vrhu, je vedel, da je to res zadnji vrh. Zagledala sta shojeno stezico, ki pelje do sedla. Bila sta presrečna in močno

sta se objela. Odleglo jima je. Oblaki so se razmaknili in vse bolj se je začela kazati lepa večerna svetloba. "Imela sva več sreče kot pameti," je rekla na glas. Prikimal je. "Tudi če pogledam nazaj, se je najbolje izšlo, kadar sploh nismo vedeli, da smo v nevarnosti. A to smo ugotovili šele kasneje."

Le še navzdol

Za kratek čas sta se ustavila na sedlu in nekaj pojedla. Videla je, da je utrujen, a hkrati se mu je začelo vračati življenje. Postal je bolj zgovoren in vesel. Vzela je njegov nahrbtnik. Po nekaj korakih ji je presenečen dejal: "Verjetno bi šele doma opazil, da nimam ruzaka." Izkazalo se je, da je pot navzdol sicer manj obremenjujoča za človekov motor – srce, a toliko bolj za noge in ravnotežje. Nekajkrat se je nevarno zazibal in nerodno stopil. Bolje je bilo, če je hodila za njim. Povedal je, da res, da je utrujen, a z leti človeku slabi tudi ravnotežje. Tako sta se počasi spuščala in klepetala. Pri tem sta večkrat pogledala na greben, ki ga je osvetljevala večerna svetloba. Občudovala sta delo narave – stolpe, roglje, prave arhitekturne skulpture. Raj za plezalske romantike! Zdaj sta v celoti videla, kako je greben dolg in brez predčasnih izstopov. Občudovala sta smeri v steni, naravo, cvetice. Le kako, da lahko tu raste ciklama? In kako lepo dišijo tisti mali roza nageljčki!

Opisal ji je še nekaj nepozabnih dogodivščin v gorah in z veseljem je poslušala. Videla je, da se že bolje počuti. Pri največjem tolmunu sta postala, v šali je rekel, da škoda, ker nima fotoaparata, da bi jo slikal kot gorsko deklico ...

Ocenila je, da bosta do avta potrebovala še 45 minut, in ga hotela s tem spodbuditi. Na koncu se je izkazalo, da je trajalo dvakrat dlje. Kako napačno je ocenila turo, tako po času kot po težavnosti! Po opisu je naračunala sedem do osem ur, in če je dodala še nekaj rezerve, bi moralo zadostovati okrog devet ur. Na koncu pa je naneslo kar nekaj ur več in tudi težavnost je bila večja, kot je mislila. Vsekakor je bilo plezanje in ne hoja po brezpotju, svoje pa je dodalo tudi nevihtno vreme.

Usedla sta se na deblo, ki je ležalo čez pot. Redko je govoril o sebi, ne spomni se, kako sta začela s to temo, a ji je povedal, da je zanj ljubezen največ, kar obstaja. Rekel je, da moški sicer pogosto vstopijo v odnos zaradi spolnosti, šele

Proti vrhu Debelega špica, v ozadju Staničev vrh
Foto: Vladimir Habjan

potem se izkaže, ali gre za ljubezen ali pa je ni. Malo kasneje po poti navzdol sta povezala tudi ljubezen in iskrenost. Ne gre samo za to, ali imaš željo nekaj povedati in zaupati. Tudi za to, da ne veš, koliko sočutja in razumevanja bo imel drugi, ali bo razumel na pravi način. Seveda imaš vedno občutek slabe vesti in željo, da drugega s čim ne bi prizadel.

Potem sta nekaj časa hodila v tišini. Razmišljala je, kako malo ga pozna, a vseeno ga pozna na drugačen način kot večina ljudi. Drugače od tistih, ki so ga spoštljivo pozdravili ob jutranjem srečanju. Hvaležna je bila življenju, da ga je srečala ...

Moč želje, volje, misli in besed

Do avta sta prišla pozno zvečer. Spotoma je nabrala še nekaj kresnic, da jih bo nesla mami. Ni pozabila, v kolikšno oporo ji je bil v času, ko so se borili z njeno boleznijo, in tudi potem. Zmogel je slišati, kako ona čuti in doživlja to edinstveno slovo v življenju vsakega posameznika. Še pitje pijače, ki je bila shranjena v avtu, in za konec močan stik rok. Hvaležna je bila za dan, ki sta ga skupaj preživela, zanjo velik in neponovljiv. Tako zelo si je želela preplezati ta greben, za vedno ji bodo ostali v spominu posamezni odseki, razgledi, razmišljanja, občutki, pogovori, izraz na njegovem obrazu. Hvaležna mu je bila, ker se je potrudil in vložil veliko energije. Res gre za pravo strast do plezanja, do gora, dosegljivo le nekaterim.

Večerna zarja je nakazovala, da bo jutrišnji dan lep. In res je bil. Mogoče ne toliko po vremenu, saj so bile spet popoldanske nevihte, a v srcu in duši je bilo zmagoslavje, tudi zaradi izkušenj, ki ji jih je prinesel prejšnji dan. Če si nekaj želiš, se to tudi izpolni, a potrebna je potrpežljivost. V življenju je pomembna sreča in veliko zanjo lahko narediš z močjo volje, misli in besed. Nikoli se ne predaj, vso energijo in misli usmeri naprej! Redke stvari v življenju so enkratne in neponovljive, a vredno je početi tisto, kar delamo z veseljem in strastjo.

Tega dne sta si izmenjala nekaj sporočil. Ganilo jo je, ko je zapisal: "Bilo je lepo, a vse s teboj ima barve poslavljanja. Že od nekdaj. Lepo in otožno. Morda zato še lepše. Kot barve zahoda na grebenu sinoči." Razmišljala je, kako je v življenju tudi polno poslavljanja. Ob tem se je z žalostjo spomnila na minljivost in si rekla: uživaj v lepem, žal mine, bodi korajžna v hudem, saj mine. 🍷

Na Gore

Ko je cilj kar hribovska vas

Besedilo: Rafael Terpin

Moj oče je bil zaljubljen v Gore, trdno, zapriseženo in za zmeraj. Gore so bile v času našega otroštva okrog 1950. leta, kot so še zdaj, vasica nad Idrijo, stara kot svet s prav luštno cerkvico sv. Marije Magdalene na griču. Iz Idrije je do Gor po stezi uro do uro in pol hoda. Mi smo zmeraj hodili uro pa pol. Očeta in matere se ni moglo nahecati, da bi stopila hitreje.

Ana Gore smo šli vsako nedeljo. Če nas je pa nedelja dobila na kakšnem drugem griču, je oče ves čas pogledoval proti Goram in tudi slišati je bilo: "Danes teden se pa vidimo!"

Odprava

Oče je bil krojač. Delo je opravljal od ponedeljka do sobote. Ob ponedeljkih je krojil hlače, obleke, suknje, kostime, plašče. Preden je prvič zarezal z gromozansko težkimi škarjami, je vedno glasno rekel: "Bog in sveti križ božji!"

Med tednom se je šivalo. Singerica je pela. Tudi mama je nevede služila očetov penziona. Ob sobotah se je likalo (spomnim se še likalnika na oglje), dopoldne seveda. Popoldne mi je oče čez levo roko previdno zložil, kar je bilo že zlikano in je dišalo po novem, naročil mi je, kam naj nesem in ... "Le glej, da boš čedno prinesel!" Obupno sitno opravilo je bilo to. Na nobenih vratih ni pisalo, kdo prebiva za njimi, in po vežah ni bilo nikjer nobene luči.

Ob nedeljah smo mnogokrat pod očetovo kontrolo čistili kuhinjo in še kaj, potem pa šli vsi čedni k maši. Oče k maši ni hodil, je pa stopil na dva deci vipavca v bližnje gostilno (z imenom Kanon). Kdaj in kako je prišel nazaj domov, je bilo odvisno od knapovske

družčine. Knapi so na obrtnike od nekdaj gledali precej zviška.

Za južino so bili največkrat župa, meso iz župe in tinstan¹ krompir. Precej kasneje, ko nismo bili več Gasarji, je mama dodala še vinski zos.²

Po kosilu pa na Gore. V glavnem oče in mati, midva z bratom. Starejša sestra je varovala ta mlajšo in ostali sta lepo doma, naju z bratom je bilo pa bolje imeti na očeh. Na stezi, ki čez Veliko ravan vodi na Gore, je bilo slednje kar težko.

In smo šli. Ponavadi smo bili veseli in vsi dobre volje. Klanci so bili hudi. Najhujši se mi je od nekdaj zdel kar prvi: od Albrehta mimo Golijeve vile, Brusa do vrha Zajčevša. Za umreti. Ni čudno, da sva z bratom na prvi ravnici, še pod Kumrom, dahnila: "Lačna!"

Oče in mama sta se spogledala, nakar je oče zmeraj prvi popustil: "Jima pa daj!"

Iz zelo starih časov je bila namreč navada, da je šel družinski poglavar na izlet golih, praznih rok. Torbe in cekarje so zmeraj gurbale³ ženske. Moški so le pri nahrbtniku malce popustili. A na Gore se ne gre z nahrbtnikom! Dajte no! Pri nas je bilo še tako, da je

¹ Pražen.

² Omaka.

³ Nosile.

Pogled z Gor čez Vrh Kojnakov, akril, Rafael Terpin

mama nosila očetovo jopo in suknjo pa še vse otroške. Kadar smo na Gorah nabirali gobe, je domov nosila še gobe. Največkrat!

Mimo Marijine skale

Pri Kumru smo šli še kar po ravnem mimo čebelnjaka (čaunika, je rekel oče) in stare kapele. Pravijo, da so včasih, ko v Idriji še ni bilo cerkve in britofa, nosili umrle pokopavat tod mimo k Magdaleni na Gore. Tukaj so počivali. Menda ja ne prvič! Za hišo je iz štirne teklo, tam smo se napili, kajti do Tončke na Gorah ne bo nobene praunske⁴ vode več. Potem pa v klanec in v gozd. Mesto v grapi je nekam izginilo, hiše, cerkve in grad so se poskrili, pod krošnjami se je še nebo nekoliko iznakazilo. Bila sva spredaj. Ves čas sva ahtala, kod stopava in kam žokava.⁵ Tudi predaleč nisva smela ubežati. Bali smo se modrasov, mama še najbolj. Na Mali ravni smo se za silo odsopli. Mama nam je spet razložila, kod se gre v Staje in kod v nekdanji Kosov rovt (se pravi dedov).

⁴ Primerno dobre.

⁵ Drezava.

Do Velike ravnine je šlo bolj po odprtem v kratkih kljukah. Modrasi so bili stalna nevarnost.

Še malo in posebala nas je Velika ravan. Takrat se mi je mulcu kratko-hlačniku zdela grozna. Holcarji so enkrat pred 1950. letom stari gozd posekali, potem se je od nekod vzelo borovničevje in zelo uspešno prekrilo ravan. Rekel bi, da smo skoraj deset let hodili v borovnice. V sezoni se je tam zgoraj paslo pol Idrije.

Čez Veliko ravan je še pot šla zlagoma in še danes raste na gornjem koncu nekaj mogočnih smrek, ki so ušle sekiri, pod njimi pa tiči spodjedena, od nekdanj zvrha zavaljena Marijina skala. Spod-žrta je zaradi zakladov, ki so jih pod njo iskali. Na zgornji, že precej mahovnati ploskvi se lepo vidita v kamnu odtisa Marijinega čevljička (številka kakšnih 35) in kopito njenega osla. Tu, so nama z bratom vedno pomenljivo razložili, se je devica Marija prikazala Turkom, da so se na mrtvo ustrašili in zbežali tja, od koder so prišli. In v Idrijo jih ne takrat ne pozneje ni bilo.

A viš, sva zevala odprtih ust gori na skali (saj na skalo je bilo treba splezati vsakokrat znova), tu se je torej pokazal bel oblak in v njem devica Marija poleg osla. Saj jahala takrat že ni! Kako bi se sicer njen čevlji vtisnil v skalo?

Do tja najbrž nikoli ne bomo prišli

No, že pred skalo se je naša steza cepila, levo h Kalincu, desno naravnost na Gore. Ja, včasih smo se dvignili h Kalincu. Od tam so se videli vsi idrijski griči.

"Le glejmo," nas je oče vzpodbujal "od tod se res najbolje razbere, v kakšnem svetu smo doma!"

Kobalove planine (816 m), Cerkovni vrh (804 m), Kodrov rovt (730 m), Zagrebenc (762 m) smo gledali navzdol, kako nizko sta bila zataknjena šele grič sv. Antona ali pa Kres, Tičnica!

A zadaj za Hlevišami (908 m) je bilo šele naklekljanih plavih in tudi temnih grebenov.

"Ja," je rekel ata, "tisto je vse tako obupno daleč, da do tja najbrž nikoli ne bomo prišli!"

Običajno smo zavili ob skali desno. Bili smo že utrujeni, pot nam je že pošteno presedala. A ob stezi so zorele jagode, tu in tam robidnice, maline. Večkrat smo staknili kakšno lisičko ali barantaceljna (rumeno grivo). Tako so minute le minevale, iz gozda smo se povzpeli do prvih košenic.

Če je bilo v gobarski sezoni, smo podaljšali kar preko ceste Gore–Ledinsko Razpotje v Ilovce. Na lisičke in na

jurčke. Na Ilovce me veže tisoč zlatih spominov. Nagobarili smo se v letih, ko gobarjev tako rekoč še ni bilo. Vsega je bilo v izobilju. Lisičke smo pri nas jedli vsak ponedeljek (ob torkih pa zelje). Kakšnega jurčka smo tudi posušili, nakar je tisto sušo teta odnesla v Trst.

Z razgledi na splošno nismo veliko opletali. Ja, spomnim se zelene travnate doline pod cesto, kjer smo slednjega maja staknili kakšnega mavraha.

Vzdolž košenice se je že takrat odpiral prekrasen pogled na Kobalove planine onkraj idrijske grape. Tudi na Jelenk, Krnice. Menda se je videlo do Oblakovega Vrha! Saj! A to je bilo vse. Ko smo stopili med hiše, štale in kozolce, je bila pred nami le še Tončkina oštarija. Marija Magdalena se je odmaknila v naslednji uničujoči klanec. Nič! Kar k Tončki v glasno in veselo družbo, kjer se je na veliko govorilo, pelo, nekaj malega tudi pilo! Stalni nedeljski gostje so baje ustanovili priložnostno društvo po imenu Smrečica. Med ustanovitelje je poleg Franceta Križičevega in Korleta Sujčerjevega sodil tudi moj oče Pulde. Strašno so držali skupaj. Mislim na možakarje. Njihove ženske niso bile tako stanovitne. Ob nedeljah kar niso mogli eden brez drugega.

pošteno smodilo. A glej, a se ti tja proti popoldnevu ne prikaže od nekod droben oblaček, kot kakšen kovter velik, neka sila ga ožme in dve debeli kaplji štrcneta na pleh pod oknom. V nenadni tišini se je pač slišalo. Na skorajšnji komentar "Se pa ni mogla zadržati!" je oštarija pokala od smeha. Otroci smo se pošteno ustrašili in prhnili ven.

Neba ni nikoli preveč

No, in ves tisti čas, ko so moški v gostilni žulili svoj štuc⁶ in so ženske poskušale malo tu, malo tam, smo otroci divjali po Gorah, naravnost in počez, po poteh in izven poti. Nazijali smo se na vse strani, le razgledov nam ni nihče razložil. Ko se je začelo temniti, smo bili že vsega siti. Približno takrat so ženske le prepričale svoje veseljake, da jo bo treba vzdigniti in se premakniti kakšno nadstropje nižje, dokler se še kaj vidi. Kadar je sijala polna luna, tako ni bilo nobenega izgovora. "Pa še pridite!" je vpila Tončka za nami. "Danes teden!" je bil ata nagel.

Dosti pozneje, ko sem v sebi že dodobra predelal in obdelal naše nekdanje nedeljske izlete na Gore, sem staro vasico na robu planote začel spet obletavati. To pot sam. Rad sem se ustavljal Vrh Kojnakov. Od tam se lahko gleda v Podrotejo,

Tako vas Gore na planoti nad Idrijo vidijo ptice.
Foto: Marjan Bradeško

Mene so pa sčasoma začeli v šoli obirati, da ima birtna na Gorah fejest hčer in da ob nedeljah hodim zaradi nje v očetov raj. A si mislite! To so govorili o meni tedaj, ko se mi še sanjalo ni, da so dekleta kakorkoli drugačna od nas pobov! Grozno!

Zelo dobro se spomnim neke prigode pri Tončki, čeprav sprva sploh nisem vedel, za kaj gre. Bilo je na uscano Zofko. Nebo je bilo plavo čez in čez, sonce je

Ključce, od tam je tudi Strug skoraj zmeraj ovit v plavkaste meglice. Onkraj Ljubevčnice štrli vse bolj zaraščeni Zagodov vrh, nad Strugom pa Zagrebenc in le nekaj dlje Hleviše. Divje, odmaknjeno!

Če se sprehodiš čez Krog nad Rebrom, se pa lahko naješ neba za vse solde. Od tam je nebes, kolikor hočeš. Lahko se prepustiš oblakom in se z njimi preamkneš na kakšen rob, lahko se potapljaš po plavih brezpotjih. Lahko to počneš sam, lahko pa koga poprimeš za roko in gresta v dveh. Neba ni nikoli preveč. ●

⁶ Kozarec za dva decilitra.

Po 20 letih postane gora "višja in strmejša"

Agonija v Slovenski smeri v Triglavu

Besedilo: Franci Horvat

Sliši se tako neverjetno kot kakšen neznani leteči predmet nad Bohinjem. Mnogi se boste spraševali, kaj za vruga lahko gre v tem šodru tako narobe. Če plezamo "tako, kot je treba", in se vseskozi varujemo, je ta smer kot žvečilni gumi. Vleče se in vleče in ni ji konca.

Tine Mihelič je v eni svojih knjig zapisal znani slavospev, ki pravi nekako takole: "Ta naša stara triglavska dama spominja na staromodno sivolaso gospo s čipkastim ovratnikom in sončnikom. Ponaša se z očarljivostjo, prijaznostjo in ljubeznivostjo ter na zalogi ima kopico ponosnih, prizrčnih pa tudi žalostnih zgodb, ki jim silno radi prisluhnejo sinovi in vnučki."

Ker je minilo skoraj dvajset let, kar sem preplezal Slovensko smer, so bili moji spomini nanjo že kar močno zbledeli. Kljub moji delni alpinistični upokojitvi me je Matjaž zaprosil, da ga peljem v to smer. Zopet so me zasrbeli prsti in ni bilo treba veliko, da sem privolil.

Počasi, počasi ...

Kot običajno sem si vzela čas za temeljito pripravo. Zaradi dolge smeri sva si bila enotna, da se zdoma odpraviva zarana, kar ob drugi uri zjutraj. Konec junija, ko so dnevi najdaljši, se prične daniti že ob pol petih in svetlo je skoraj do pol desetih zvečer. Časa sva imela več kot dovolj, toda še v sanjah si nisem mislil, da nama bo tako dolgi dan še kako prišel prav, prav tako pa tudi dobra vremenska napoved.

V dolino Vrat sva se pripeljala malo pred četrto uro zjutraj, ko je bilo še vse spokojno. Na nebu je bilo polno zvezd, bilo je toplo. Hitro sva se pripravila in odkorakala po poti čez Prag. Nekaj časa sva imela še prižgane čelne svetilke, da sva lažje hodila. Prečkavanje narasle Bistrice bi se lahko končalo slabo, če si ne bi pomagal s pohodniškimi palicami.

Do vstopa sva potrebovala dobro uro in pol. Malce me je presenetil Matjaž, ko se je hotel navezati že na stezi pred vstopom v smer. Prvi raztežaj, ki je skupen za Slovensko in Nemško smer, je potekal zelo tekoče. Potem pa sem se odločil za Kamine, ki so ocenjeni s III. težavnostno stopnjo, kar se je kasneje izkazalo za napačno dejanje. Ne toliko zaradi težav, temveč so naju predolgo zadržali. Za ubogih dvesto metrov sva porabila kar štiri ure, medtem ko bi se v sosednji varianti Čez Macesne dobesedno sprehodila. Nekje na sredini Kaminov sem se preobul v plezalnike, kar mi je olajšalo plezanje.

V Slovenski grapi najdeva zarjavel cepin

Pravi balzam so bile Bele plati, ki so nama vlile novih moči in elana. Prav nasmejalo se mi je, ko sem v grapi pod Bučerjevo steno našel zarjavel cepin. Moje začudenje je bilo še toliko večje, kajti če je poleti lepo vreme, skoraj ne mine dan, da kdo ne pleza v Slovenski smeri. Šele kasneje sem dojel, da je bilo to darilo, ki ga bom v Slovenski grapi še kako potreboval. Pri vpisni knjigi sva ugotovila, da je bil dan poprej v tej smeri samohodec, kar za Slovensko ni nič posebnega. Na Škrbinici sva malce počila in se ponovno preobula. Ker sem s sabo tovoril težak fotoaparatus, sem napravil nekaj dokumentarnih in panoramskih posnetkov. Slednji so bili namenjeni Pihavcu, kjer je pred leti za vedno zaspal moj prijatelj Tine Mihelič. Zaradi obilice snega v Slovenski grapi in zaradi Matjaževega boljšega počutja sva se varovala. Nekateri predeli grape so bili zaradi sonca že dokaj lahko prehodni, drugje

sem moral kar pridno brcati v sneg, da sem napravil dovolj veliko stopinjo. Najdeni cepin mi je odlično služil pri lovljenju ravnotežja.

Čez Prevčev izstop je šlo že bolj na tesno

Kolega je želel čim prej iz stene, zato sem se odločil za Prevčev izstop, ki sodi med najlažje in najhitrejše. Omeniti velja, da ga še nisem preplezal, zato nisem vedel, kaj naju čaka. Če bi bila zima bogatejša s snegom, bi bila ta grapa junija še polna snega, tako pa so bili vsi pragovi kopni in nekateri temu primerno tudi zahtevni. Nekje na

sredini izstopa sva se morala ponovno preobuti v plezalnike in kljub dvema zabitima klinoma v plošči sem se moral pošteno potruditi, da sem zbrcal čez to nerodno mesto.

Ko je Matjaž priplezal za mano, je imel grozljiv, paničen izraz na obrazu, ki me je malce prestrašil, toda njegove

zaplezala, o čemer so pričali zabiti klini in rob stene, ki se je kazal na levi strani.

Ves dan je bilo zelo sončno in vroče, zvečer pa je pričelo močno pihati in se oblačiti. Vse to me je podžgalo, da sem plezal dokaj hitro in tekoče. Nisem si znal predstavljati, da bi naju razbesnela

ves trud tega dne. Pri studencu pod Begunjskim vrhom sva se pošteno odžejala, nato pa pričela sestopati po zelo drobljivi poti. Svetlobe je bilo le toliko, da sva lahko premagala ključna mesta poti čez Prag, kjer ne manjka klinov in jeklenic, nato se je popolnoma stemnilo.

V Slovenski smeri
Foto: Franci Horvat

srljive prve besede so presegle vsa moja pričakovanja: "Frenk, grdo sva se zaplezala, takoj morava poklicati reševalce." Imel sem občutek, da me je nekdo s kamnom po glavi. Res je, da sem reševalce sam potreboval samo enkrat v življenju, ko sem se pred mnogimi leti poškodoval v Mrzli gori. Kljub hudemu šoku sem se dokaj hitro zbral in uporabil vso diplomacijo pri argumentiranju dejanskega stanja. Komaj sem ga prepričal, da se nisva

nevihta ujela v steni, kajti videlo se je, da je kolega že močno fizično in psihično načet. Kar nisem mogel verjeti, ko sem ob sedmih zvečer končno prišel na rob stene, tako da sem močno zavriskal. Ves upehan je za mano prišel Matjaž in se ni mogel načuditi, da naju je stena le izpustila iz svojega objema.

Dolgi sestop v Vrata nama je bil čisto odveč

Nekaj malega sva pojedla in popila ter se napolnila čez Triglavske pode proti poti čez Prag. Zadnji sončni žarki so skozi luknjo v oblakih posvetili na Begunjski vrh, kar je bila nagrada za

Kot edinega človeka tega dne sva srečala fanta, ki naj bi že ta dan trikrat stopil na vrh Triglava. Z lahkoto naju je prehitel, ker so se pri meni že kazali znaki utrujenosti. Med drugim mi je malce nagajala čelna svetilka, ki sem jo kasneje le nekako namestil na glavo. Pot se je vlekla v nedogled, kajti prej sva se z Matjažem ves čas pogovarjala, zadnje metre pa sva hodila vsak zase in vsak s svojimi mislimi. Malce čez polnoč sva bila pred avtom v dolini Vrat, vesela, da sva živa in zdrava, utrujenost pa ni bila pomembna.

Konec dober, vse dobro. ●

Vzpon ob polni luni

Triglav – naš simbol slovenstva in hrepenenja

Besedilo: Špela Recer

Nacionalna identiteta se je nekoč navezovala in se še danes navezuje na prostor nekega naroda, lahko pa tudi na posamezno krajinsko prvino, ki prostoru pripada. V zavesti našega naroda pa ima posebno mesto zajeten del slovenskega prostora – gore.

Kot vsa ljudstva, ki živijo na gorskih območjih, smo tudi Slovenci do svojih gora razvili poseben odnos. Predmet čaščenja so povsod po svetu predvsem po obliki izstopajoči, pogosto najvišji vrhovi. Kakor je Čomolungma v Himalaji Mati, boginja zemlje, cilj hrepenenja in romanja številnih hinduističnih vernikov, tako beleži Triglav v našem visokogorju zagotovo največji letni obisk planincev. Za Slovence je Triglav sveta gora.

Triglav in narodna zavest

S Triglavom, očakom, vladarjem Julijcev, so povezane številne zgodbe. Že samo okoli njegovega imena se pletejo mnoga ugibanja. Tako Linhart: "Triglav, triglavi bog, kakor že ime pove, ker so mu pripisovali gospostvo nad zrakom, zemljo in vodo. Častili so ga posebno Slovani, prebivajoči v severni Nemčiji, kjer so mu zgradili lepe hrame. Gora v Bohinju, ki je najvišja na Kranjskem, polna krasnih divjih slik narave, je menda imenovana po tem božanstvu." Nasprotniki te teze zagovarjajo drugo – da je Triglav dobil ime zaradi svoje oblike, a tudi ta je vprašljiva. Koliko vrhov ima Triglav in od kod so vidni? Gstirner, Kugy

in Tuma vidijo en vrh, Seidl dva, Melik in Rus pa tri in več. Tisti, ki so videli tri vrhove, se ne ujemajo niti v nebesni strani niti v kraju opazovanja.

Karkoli že je pravi razlog za skrivnostno ime naše najvišje gore, enega ji ne gre oporekati. Pritegovala je razmišljanja najprej navadnih ljudi; pastirjev, planšarjev, divjih lovcev in iskalcev rude, kasneje pa tudi mnogih izobražencev, predvsem botanikov, pesnikov, pisateljev in duhovnikov. V obdobju narodnega preporoda je tekma z nemškimi društvi za primat nad gorskim svetom, osvajanje, označevanje in poimenovanje vrhov, utrjevala slovenstvo in njegov položaj med ostalimi evropskimi narodi. Osrednja osebnost narodnostnega boja je gotovo Jakob Aljaž, ki je z dejanskim in simbolnim lastništvom vrha Triglav za zmeraj zapisal v zavest Slovenca. Nič čudnega ni, da je ideja, da bi Aljažev stolp predstavili z vrha v Planinski muzej v Mojstrani, izzvala takšno

ogorčenje. Je le dokaz, da je stolp v naši kolektivni zavesti neločljivo povezan z goro, na kateri stoji.

Še danes velja, da mora vsak Slovenec vsaj enkrat v življenju stati na Triglavu. Nekateri si zadajo Triglav obiskati tudi večkrat – desetkrat, šestdesetkrat. Spet drugi se domisli, da bo lezel na njegov vrh vsak dan v letu. Na vrhu Triglava se izvajajo obredi planinskega krsta, organizirajo se umetniške akcije, pevski zbori so na njegovem vrhu že ničkolikokrat zapeli "Oj, Triglav, moj dom" ... Vsi ti raznoliki obredi ponazarjajo in utrjujejo pripadnost in zvestobo tej gori, simbolu slovenstva.

Hrepenenje

Sredi septembra je bilo, ko smo vodili na Triglav šest devetošolcev. Prvega dne smo se povzpeli iz Vrat čez Prag do Kredarice. Šele naslednjega dne smo načrtovali vzpon do vrha Triglava in sestop mimo Planike v dolino Krme. A ob prihodu na Kredarico si Ljubo in Herman, dva od štirih, ki smo spremljali otroke, nista mogla kaj, da se ne bi povzpela še navzgor, do samega vrha. S Palekom sva obsedela v jedilnici planinskega doma na Kredarici.

Otroci so kartali pri sosednji mizi, midva pa sva obujala spomine na

planinske dogodivščine. Dan je počasi ugašal in skozi okno je z bledim sijem posijala luna.

"Poglej jo, luno, saj je skoraj polna!" prekinem prijeten klepet za mizo.

Palek se nagne, da s pogledom ujame lunino svetlo lice v okenski okvir.

"Pa kako dolgo si že želim na vrh Triglava ob polni luni!" zarobanti.

"Kaj veš, kdaj boš imel naslednjič tako priliko, če jo danes spustiš iz rok," ga vzpodbujam in že sva oba trdno odločena, da bova vzpon na vrh Triglava ob polni luni vsaj poskusila uresničiti.

Takrat vstopita Ljubo in Herman z glasnim truščem v jedilnico. Postrežeta s podrobnostmi svojega večernega vzpona. Gledamo posnetke, ki sta jih naredila z vrha, senco Triglava, ki se steguje daleč nad dolino, vrhove, ki jih obliva večerna zarja ... Ko jima s Palekom poveva, kaj nameravava, se tako navdušita, da hočeta po vsej sili zraven. Toda nekdo mora ostati z otroki in vrsta gotovo ni na naju. Le še toliko počakava, da se pošteno stemni in se luna dvigne visoko na nočni svod.

Koraki v temi

Previdno narediva prve korake v noč. Preseneti naju mrzel veter, ki vleče preko Kredarice, da se zavijeva v vetrovke. Vršni greben Triglava se dviga pred nama tih, ogrnjen v temni plašč noči, kar ga dela mogočnega in nekoliko grozečega. Luna pa je prijazna, njeni žarki osvetljujejo tla pred nama ravno toliko, da posrebrijo skale. Temne štrclje vanje zabitih klinov opaziva hitreje kot markacije. Klini so najin smerokaz, ko v temi iščeva pot. Kot četica mirno stoječih vojakov so, ki čakajo na najin mimohod. Lunina svetloba zadostuje, svetilk nama ni treba prižgati.

Hoja naju ogreje, in ker dobro napredujeva, se sprostita in tiho

pomenkujeva. Na vrhu Malega Triglava si nekoliko oddahneva. Pot po grebenu, s prepadnimi globinami na obe strani, nekdam pravi zalogaj tudi za izkušene gornike, je danes dobro varovana in razširjena, zato lahko narediva celo nekaj korakov vstric. "O, to je pa kot romantični sprehod po promenadi v mestnem parku," se posmejeva.

Lepa je samotna hoja po grebenu, nad nama roji zvezd, pod nama le temni obrisi hribov. In šepet vetra, ki prinaša vonj po svobodi in poudarja vseprisotno tišino. Kako daleč je ostal vrvež človeških mravljšč, vsakodnevnih skrbi se zdijo skoraj nepomembne. V dolini zagledava lučko. Ugibava, ali je to Aljažev dom v Vratih. Preverila bova naslednji dan, pri dnevni svetlobi.

Pot se vzpne, bližava se vrhu. Že vstane iz teme pred nama Aljažev stolp, stoletni branik slovenstva. "Pa saj to ni res, uspelo nama je!" se razveseliva. Za hip obstaneva v tišini in vpijava trenutek, ki je že minil, da bi ga čim bolj verno očuvala v spominu.

Strinjava se, trikrat lepo je tokrat na Triglavu. Ker je polna luna, ker razen naju ni drugih človeških bitij in ker sva vendarle dva, da lahko občutke deliva drug z drugim. Še objem, SMS vsem tistim, ki jim najina mala zmaga kaj pomeni, in povratek proti Kredarici.

Številka sobe?

Šele ko že nekaj časa prijetno utrujena in malo vznemirjena sediva v prazni jedilnici doma, me prešine: "Palek, ti veš številko naše sobe?"

"52? Mogoče 152?" razmišlja. "Pa saj je vseeno, tudi če noč prespim na klopi, da sem le doživel Triglav ob polni luni!"

Tega navdušenja nekako ne morem deliti z njim. Zato sem hvaležna za novodobno tehnologijo. Iz nahrbtnika izbrskam mobilni telefon in sem vesela, ko zaslišim Ljubov zaspani glas, ki mi zamomlja številko sobe.

"102. Niti blizu nisi bil!" zabrusim Paleku.

Tiho se zbaševa po stopnicah v sobo. Spanec pride hitro. Še v sanjah gledam lunin okrogli obraz, ki dobiva znane, prijazne poteze njega, ki ga imam rada in me čaka v dolini.

Planinski krst

Naslednjega dne, ko smo na Triglav povedli še otroke, je bilo vzdušje pri Aljaževem stolpu popolnoma drugačno. Vrvež in smeh planincev, ponos otrok, ki so prvič stali na našem najvišjem vrhu. Niti obvezni obred planinskega krsta ni manjkal. Vsak od otrok jo je dobil s štrikom po *tazadnji*. Nekaj tujcev je stalo ob strani in z zanimanjem opazovalo naše početje. Razložili smo jim, da krst doleti vsakega, ki stoji prvič na najvišjem vrhu Slovenije. Pa so nas prosili, če lahko krstimo še njih. Z veseljem smo jim ustregli. Ko so iz nahrbtnika izvlekli zastavo in se z njo nastavili fotoaparatu, smo videli, da so na vrh Triglava prikolovratili iz daljnega Izraela.

"Lepa je vaša dežela. Sami prijazni ljudje živite tukaj," so se navduševali.

"Seveda, ko pa hodijo po hribih," smo razmišljali kasneje. Hribi človeka spremenijo. Obrusijo mu značaj, da postane bolj mehak in prijazen.

Zagotovo je prav vsak izmed nas, ki smo tistega dne, pa tudi v dneh prej in kasneje, stali na vrhu Triglava, po svoje občutil veličino naše najvišje gore. Triglav ti vzbudi posebna občutja, če na njegovem vrhu stojiš prvič ali desetič, kot otrok ali kot odrasel, v soncu ali ob polni luni. Večkrat kot ga obišeš, več ima pokazati, več lepote in skrivnosti je pripravljen razkriti.

"Triglav ni gora, Triglav je kraljestvo," je zapisal dr. Julius Kugy. "Z enkratnim obiskom, z enkratnim ogledom in vzponom ga ni moč izčrpati. Več zahteva zase. To ve vsakdo, ki se mu je približal z odprtim srcem in z dušo, ki je iskala njegovo pravo podobo." ●

Polna luna nad Triglavom
Foto: Špela Recer

Nesreča s srečnim koncem

Lahko bi se končalo tudi drugače

Besedilo: Metka Nusdorfer Vuksanović

Zgodnje julijsko jutro je bilo že v polnem zamahu in obetal se je vroč poletni dan. Naša trojka je hitela mimo planine Razor proti Vrhu nad Škrbino, da bi še pred sončno pripeko opravili z najtežjim delom ture, vzponom na vrh. Lagodni sprehod do kočice na planini ter prečkanje proti vznožju izbranega cilja sta bila v svežem jutru in ob sproščnem klepetu zelo prijetna. Pot se je zlagoma dvigala, razgledi so bili z vsakim korakom lepši, vrh pa vedno bližje. Pri vpadnici vrha je steza postajala vse bolj zahtevna. Podali smo se v strmo, gruščnato južno pobočje Vrha nad Škrbino.

Od številnih stopinj prehojena steza se je strmo dvigala in nam spodrsavala izpod stopal. Hoja je postajala vse bolj naporna. Tudi če bi se hoteli, se nismo mogli pritoževati, saj nam je strmina vzela vsako željo po klepetu. Z vsakim novim korakom smo pridobili le polovico njegove višine, polovico pa v trenutku izgubili, saj nas je pobočje vsakič potegnilo za pol koraka navzdol.

Vse se je zgodilo v nekaj sekundah

Da bi se izognila izgubljanju dragocenih višinskih centimetrov, sem se oprijemala skal na levi strani steze. Občasno sem se ustavila, da bi zajela sapo in se odločila, kako naprej. Marjeta in njen brat Matej sta bila očitno v boljši formi, saj sta bila opazno v prednosti. Za nekaj trenutkov sem postala in ju opazovala. Matej je hodil prvi in je kar uspešno premagoval

drsalnico po njeni osnovni trasi, Marjeta pa se je odločila za hojo po bolj grobem terenu po desni strani steze. V trenutku, ko se je moj pogled ustavil na njej, je pohodni palici dvignila visoko na skalo pred seboj. Z desno nogo je stopila nanjo, se močno oprla na palico in se odrinila od tal, da bi premagala skalni skok. Nato se je vse zgodilo v nekaj sekundah. Izgubila je ravnotežje: nahrbtnik jo je potegnil vznak, tako da je padla na hrbet, se preko glave prekotalila na noge, pa spet na hrbet in čez glavo na noge, pa znova in znova mimo mene po hribu navzdol. Strmina jo je dobesedno črpala vase.

Okamnela od groze sem samo nemo strmela. Zdelo se mi je tako neresnično, daleč stran od moči mojega dožemanja. Nato je tišino pretrgal njen krik, hip pozneje pa še Matejev krik. V naslednjem trenutku sem ga videla teči navzdol za Marjeto. Ne vem, kdaj je opazil, kaj se dogaja. Tedaj sem se zdramila in možgani so začeli znova delovati. V strahu, da spodnese še Mateja, sem začela vpiti, naj gre bolj

počasi. Sama se še vedno nisem mogla niti premakniti. Kot da ne sodim v ta prizor. Samo gledala sem, kako se Marjeta kotali in kako Matej brezglavo teče za njo.

Nenadoma mi je Marjeta izginila izpred oči, nekaj trenutkov za njo pa še Matej. Tedaj se je zdramilo tudi moje telo. Začela sem se hitro, a hkrati tudi previdno spuščati v smeri, kjer sem ju nazadnje videla. V moji glavi so misli norele v pričakovanju najhujšega. Zdelo se mi je, da se spuščam neskončno dolgo. Kje sta? Kam ju je odneslo? Zakaj ju ne vidim? Je padel tudi Matej?

Končno sem prišla do njiju. Marjeta je ležala na hrbtu v nekakšni luknji pod skalnim skokom. Ob njej je klečal Matej, kričal njeno ime in jo spraševal, kaj jo boli. Ona je odgovarjala. Od-dahnila sem si. Živa je! Kaj zdaj? Vsi trije smo bili v šoku. Matej je skušal ugotoviti, kakšne so poškodbe, jaz pa sem mrzlično iskala prvo pomoč. Čeprav jo imam v nahrbtniku vedno na istem mestu, je nikakor nisem mogla najti tako hitro, kot bi si želela. Ko sem pozneje premišljevala o tem dogodku, sem morala priznati, da je bila še najbolj prisebna prav poškodovanka. S svojim znanjem medicine naju je usmerjala in nama dajala napotke, kako naj ravnava. Najbolj smo se bali morebitne poškodbe glave in hrbtenice. Obvezala sva ji krvavečo

Tolminske gore nad planino Razor; v sredini Vrh nad Škrbino Foto: Miran Hladnik

rano na glavi. Opozorila naju je, naj ves čas opazujeva njene zenice, saj bova na ta način ugotovila, ali gre za notranjo poškodbo glave. Roke in noge so bile sicer opraskane, vendar jih je lahko premikala, po čemer smo sklepali, da niso zlomljene. Kaj pa hrbtenica? Marjeta je trdila, da je v redu in da naj jo spraviva ven iz luknje, a jaz tega nisem hotela narediti. Morda je kaj narobe, mi pa tega ne vidimo in bomo s premikanjem povzročili še hujše poškodbe? Zdelo se mi je nemogoče, da bi po takem padcu hrbtenica ostala cela. Vendar se Marjeta ni pustila prepričati in tako sva jo, kar se da previdno, prenesla v senco bližnje skale. Neizmerno me je bilo strah, kakšne bodo posledice tega dejanja.

Slabe pol ure po klicu pride prvi reševalec

Ne spominjam se, kdaj sem poklicala na 112. Mogoče takoj, ko sem prišla do njiju, ali potem, ko sva ji že obvezala glavo, morda celo potem, ko sva jo že premaknila? Res ne vem. Verjetno sem bila zelo zmedena in prestrašena, ko sem govorila z dežurnim in mu poskušala povedati, kaj se nam je zgodilo, kje smo in v kakšnem stanju

je ponesrečenka. Ko sem odložila telefon, me je spet zagrabila panika, saj nisem bila več prepričana, ali sem dala dovolj natančne podatke, da bi nas lahko našli. Na srečo so nas kmalu obvestili, da je eden izmed reševalcev v bližini in da bo v najkrajšem času pri nas.

Marjeto je, kljub temu da je sonce že kar dobro grelo, začelo zebsti. Vsa je drgetala. Seveda, ležala je v senci skal, na golih tleh, saj se nisva spomnila, da bi pod njo položila kose oblačil, sedaj pa je tudi nisva hotela ponovno premikati. Pokrila sva jo z vsemi rezervnimi oblačili, ki smo jih imeli v nahrbtnikih, a jo je še vedno zeblo. Postajala sem panična, čeprav sem vedela, da je to pri poškodbah normalno. S čim naj jo še zaščitimo pred mrazom, ko pa nimamo nobene obleke več? Šele tedaj sem se spomnila na alu folijo. Seveda, kako sem mogla pozabiti!

V strašljivi samoti nesreče sva bila z Matejem zelo hvaležna mlademu dekletu, ki se je vzpenjala proti nam in nam je ob prizoru, na katerega je naletela, ponudila svojo pomoč. Iz nahrbtnika je potegnila še svoja rezervna oblačila, saj je Marjeta kljub vsemu še vedno drgetala od mraza. Jasmina je dejala, da bo počakala z nami, saj je vrh po tem, kar se je zgodilo, ne mika več.

Marjeta je bila ves čas prisebna; pogovarjali smo se z njo in spremljali njeno stanje. Še vedno jo je zeblo, pojavile pa so se tudi bolečine. Željno smo pričakovali pomoči, ki bi nas rešila negotovosti, saj smo se bali, da so poškodbe hujše, kot je bilo videti. Slabe pol ure po klicu na 112 je do nas prihitel prvi reševalec. Pot na obrazu in zasoplo dihanje sta dala vedeti, da se je gnal do skrajnih meja. Pregledal je ponesrečenko in se zaradi suma na hujše poškodbe odločil za pomoč reševalne ekipe s helikopterjem.

S prihodom reševalca nam je precej odleglo, saj smo se počutili rešene odgovornosti za dejanja, ki jih nismo obvladali, vendar pa sta groza doživete in strah, kaj bo z Marjeto, ostala. Še več. Ker naše misli niso bile več zaposlene z nudenjem pomoči, je strah postajal vse večji. Zdelo se nam je, da helikopterja ne bo od nikoder, čeprav verjetno ni preteklo prav veliko časa od trenutka, ko je "naš" reševalec zaprosil zanj. Končno! Značilen ropot je postajal vse močnejši, dokler ga nismo zagledali. Na stezi pod nami pa smo istočasno opazili tudi ekipo reševalcev, ki se nam je hitro približevala in v nekaj minutah prispela do nas.

Uspešen dvig v helikopter in zaključek reševanja

Takoj so začeli z akcijo. Poslali so nas v zavetje skal, saj helikopter povzroča močno vrtnčenje zraka. Helikopter se je približal in lebdel v zraku nad nami. Po jekleni vrvi je na pobočje spustil reševalca, verjetno zdravnika. Nato se je vse odvijalo zelo hitro. Marjeta so oskrbeli in s tal preložili v nosila ter jo pripravili za dvig. V strahu smo čakali na trenutek, ko se bosta Marjeta in zdravnik dvignila od tal in obvisela na jeklenici. Bo vse v redu? Bo zdržala? So naredili vse tako, kot je treba? Kaj, če se kaj zalomi? Vse to se mi je podilo po glavi. Saj vem, da so reševalci večji svojega dela, a vedno obstaja možnost, da gre kaj narobe.

Pa ni šlo. V nekaj minutah so Marjeto dvignili s pobočja gore in helikopter je odletel proti šempetrski bolnici. Reševalci so pospravili opremo v nahrbtnike, se poslovili in se začeli spuščati v dolino. Ne spominjam se, ali smo se jim sploh zahvalili. Samo upam lahko, da so pred odhodom le slišali besedo "hvala". Nekaj časa smo samo nemo gledali za njimi. Ves čas reševanja smo bili le

ohromljeni, odsotni opazovalci filma, ki se je odvijal pred našimi očmi. Zdaj pa se je življenje vračalo v naša telesa. Morali smo nekaj storiti, se nekam premakniti, začeti ponovno živeti, dihati, razmišljati. Molče smo se odpravili za reševalci, zatopljeni vsak v svoje misli. Nenadoma me je prešinilo spoznanje, zakaj se je zgodila nesreča. Prej o tem namreč sploh nisem razmišljala, saj se je dogajalo preveč vsega. Matej seveda ni mogel vedeti, ker ni videl Marjetinega usodnega koraka. Smo pa od tistega dne vsi trije bogatejši za dragoceno izkušnjo, kako pravilno uporabljati pohodne palice. Marjeta bi ta korak lahko stal življenja. Reševalci so ocenili, da se je kotalila po pobočju kar 80 metrov!

In posledice? Pravzaprav malenkostne, če pomislimo, da se včasih precej bolj nedolžni padci končajo tragično. Nekaj šivov na glavi, lažji pretres možganov, odrgnine in udarnine po hrbtu, nogah in rokah, razbolelo telo, pa vendar nič hujšega. Marjeta je prepričana, da jo je poleg velikanske sreče pred poškodbami hrbtenice varoval tudi precej visok in s pasnim ter prsnim trakom trdno pritrjen nahrbtnik.

Morda bi ostala cela tudi glava, če bi nosila čelado. Toda kdo bi sploh pomislil, da bi na taki poti dal na glavo čelado? Pravzaprav, kdo bi pomislil, da se lahko na tako nezahtevnem terenu sploh zgodi nesreča? In vendar se je, na srečo s srečnim koncem. K temu je navsezadnje nekaj prispevala prav luknja, v katero je padla Marjeta, saj bi se v nasprotnem primeru kotalila do vznožja pobočja. To pa je bilo še daleč spodaj.

Pa še o eni izkušnji moram spregovoriti za konec. Nikomur ne privoščim strašljivega občutka odgovornosti za pravilnost odločitev in postopkov pri nujenju prve pomoči, odgovornosti za življenje človeka, odgovornosti za življenje prijatelja. Iskrena hvala vsem vam, ki to znate in zmorete, ki žrtvujete svoj prosti čas in tvegate svoja življenja za vse nas, ki se v gorah znajdemo na robu. Ne nazadnje, hvala vsem tolminskim reševalcem in ekipi helikopterja, ki so nam tistega dne prihiteli na pomoč. ◉

Spodnje Bohinjske gore/Peči

Foto: Sebastjan Reven

Neuspeli poskus velikopotezne ture

Besedilo: Vanja Sossou

prečiti izpostavljeno in zelo strmo pet-metrsko snežišče ter se nato po rampi z nižjo naklonino povzpeli dobrih trideset metrov. Možnosti za samovarovanje in pripenjanje na jeklenico ni bilo. Medtem ko sva si v tišini natikala dereze, pa se mi je v mislih zaredil črv dvoma. Ali je to početje sploh smotrno? "Tu nama bi prišla prav vrh, pa je nimava," je medtem ugotavljal prijatelj. Morda bi z vrvojo šlo, morda tudi brez nje. Potrebna bi bila le tista prekleta gotovost, s katero odločno zasadiš cepin v sneg ter se s krepkimi, a obenem lahkotnimi gibi na konicah derez pomakneš naprej. In te gibe neprekinjeno kot v harmoničnem ritmu dunajskega valčka ponavljaš vse do vrha gore, ob tem pa seveda popolnoma odpišeš možnost zdrsa v smrt. Prepustiš se užitku, ki poteka nekje na robu. Nato pa pride iz mene: "Ne upam si, bojim se, vrnil bi se!"

Res da sta cilj, ki si ga človek zada, in hrepenenje po njem sreča, ampak umik sredi poti ali smeri, ki si si jo zadal, tudi ni sramota. Je lahko praktično usklajevanje osebnosti in zavedanja, da nečesa v tistem momentu pač ne zmoreš. Mogoče boš kdaj dozorel in se vrnil močnejši. Mogoče pa nikoli. "Prezahtevno je, res, obrniva," dokončno potrdi še on.

Pred pričetkom sestopa na Mangartsko sedlo za trenutek postaneva in naivno vsak po svoje razmišljava, ali bi se podala v italijansko normalko, obšla vrh in se po mangartskem grebenu napotila do bivaka Tarvisio, ki stoji na grebenu pod Vevnico. A to so le sanje. Vsi, ki se resneje ukvarjajo s planinstvom, vedo, da je ta greben zelo zaje... Še motoristi, ki v poletnih mesecih postajajo ob Belopeških jezerih in se ozirajo proti vrhu gore, vedo, da tam gotovo ne dobiš piva zastoj. Nekje sem slišal, da so ta greben v zimskih razmerah šele v petdesetih letih prejšnjega stoletja prvič prečili trbiški alpinisti.

V poznih popoldanskih urah prispeva nazaj na Mangartsko sedlo. "Snega je še veliko za ta čas, tako da ima Mangart malo obiska. Nekaj se jih je v prejšnjih dneh podalo na vrh po italijanski normalki," v topli kuhinji osamljene mangartske kočice pove oskrbnik, medtem ko nama streže vroč čaj. Ob tem se zamislil. Kljub neuspehu se mi je zdel ta dan prijeten. Ogromno je bilo doživetij. Spoznavanje gorske narave v vseh oblikah se ti včasih globlje utrdi v spomin kot sam vrh in cilj ...

"Si za oreng turo? Potrebujem tovariša, ki bi me spremljal."

Približno tako me je prijatelj nagovoril, če se mu pridružim pri projektu Pot treh najvišjih slovenskih vrhov v Julijskih Alpah. Načrt je predvideval vzpon na Mangart, Škrlatico in Triglav.

Tura naj bi geografsko potekala takole: Mangartska jezera, vrh Mangarta s prečenjem mangartskega grebena do bivaka Tarvisio. Tam bi prenočila. Naslednji dan vzpon na Jalovec z dolgim sestopom mimo Mojstrovk do Tičarjevega doma na Vršiču. Tretji dan bi bil namenjen vzponu na Prisojnik in Razor s prenočitvijo v Pogačnikovem domu. Sledil bi še en bivač ter vzpona na Škrlatico in Triglav. Večdnevna tura bi se sklenila v Vratih s prihodom v Aljažev dom.

"Zanimivo, kaj pa zahtevnost?" sem sramežljivo vprašal, vedoč, da moja plezalna forma kljub pogostemu zahajanju v Doberdob¹ ni dobra. Pri plezanju mi je primanjkovalo gotovosti v gibih. To gre počasi in le s konstantno vajo dobi plezalec občutek za ravnotežje ter vzpostavi pravo razmerje med koncentracijo in močjo mišic v rokah in nogah. Skratka, pridobi gotovost in vzdržljivost, ki mu s časom omogočita varnejše plezanje.

Pot na Mangart Foto: Vanja Sossou

"Ne skrbi, alpinističnega plezanja ne bo, le hoja in plezanje po težjih zavarovanih poteh, ki si jih itak deloma že prehodil. Nujno pa bo nositi s seboj opremo za bivakiranje," me je pomiril prijatelj. "Pa greva," sem navdušeno pritrldil.

Kljub temu da je v dolini že dišalo po poletju, pa je bila ob času najinega odhoda v visokogorju šele zgodnja pomlad. To se nama je zasukalo šele, ko sva se pri Mangartskih jezerih zazrla v mogočno severno ostenje Mangarta. Snega je bilo v grapah in na skalnih policah ogromno. Po krajšem postanku pri bivaku Nogara sva pravilno opremljena vstopila v ferato ...

Najina nahrbtnika sta bila težka. Ko si še pri močeh, ni tako moteče, ko pa te poidejo in se pričnejo pritoževati ramena, postane mučno. Tudi vreme ni bilo idealno. Vremenoslovci so napovedali oblačnost z občasnimi razjasnitvami. V popoldanskih urah, ko sva izstopila iz ferate na vršno gredino, je bil Mangart že v megli. Kljub napovedi in dejanskemu stanju pa sva se trmasto odločila, da se bova držala načrta in se na vrh povzpela po težji Slovenski poti.

"To pa je problem!" je vzkliknil kolega, ko je prispel do nezavarovane prečke, prekrite s snegom. Problem je bil jasen in neizbežen. Če želiva na vrh, bo treba

¹ Plezališče, ki dobiva ime po istoimenskem naselju v bližini Gorice.

Za trenutke

Ko se čas ustavi, zasije in obmolkne

Ne trudim se več z razlagami, ko me kdo takole pomenljivo pogleda in vpraša: "Zakaj to počneš? Kaj ti manjka? Kaj iščeš? Kaj ne bi raje ...?" No, torej, česa ne bi raje, kakor da se preganjam po hribih in stenah? Šla v gostilno in nečesa dobrega pojedla? Ne bi bilo bolje, da bi v kinu gledala dober film, kakor da gledam z vrha dvatisočaka? Vse to tudi delam. Ampak ne raje. Ker tam, v kinu in gostilni, jih ni. Tistih trenutkov.

Prisojnik

Prvega, oziroma kar dva na eni turi, sem doživela visoko v Prisojnikovem pobočju. Z Jadranom sva zgodaj zjutraj odrinila od Koče na Gozdu po Hanzovi poti. Zavarovana plezalna pot, primer-na mojim takratnim zmožnostim, višje in višje, preko melišč, ob jeklenicah in po skobah. Malo pred poldnevom sva

bila na vrhu. Sestop po Kopiščarjevi, ki je malo lažja od Hanzove. Ampak ne, če po njej sestopaš. Nekje pod oknom sva prečkala melišče, ravno prav nagnjeno, da je drselo. Zelo drselo. Umirila sem dihanje in z milimetrsko natančnostjo premaknila desno nogo. Jadran me je par metrov naprej pazljivo gledal. Nisem vedela, ali bova noga in z njo

Besedilo: Helena Škrl

jaz ostali na melišču ali se bom odpe-ljala navzdol pol metra, meter, deset metrov ... Milimeter po milimetru. Jadran je popolnoma obmiroval in proti meni stegoval roko iz varnejšega sveta. Leva noga. Nisem dihala. Obstajala sva samo jaz in tisti milimeter, za katerega sem morala napredovati brez drsenja. Prišla sem do roke in šla sva naprej.

Ker sva zgrešila nadaljevanje Kopi-ščarjeve, sva spet sestopala po Hanzovi. Torej sva morala še enkrat prečkati snežišče v Hudičevem žlebu. Dereze na noge in – s cepini sva zakorakala čezenj. A krajna poč na drugi strani je bila zelo široka. Jadran mi je klesal stopinje in jaz sem iskala pravi kót za zobce. Čas se je zopet ustavil. Napetost je rasla. In, zani-mivo, rasla je tudi umirjenost. Koncen-tracija in naslednji korak z derezami. Ničesar drugega ni bilo več: ne vetra, ne

Prisojnik nad Vrščem

Foto: Dan Briški

sonca, ne gore; na vsem svetu je bil samo ta naslednji korak, ki sem ga morala narediti s popolnostjo primabalerine v Bolšoj teatru. In sem tudi ga. Počasi sem nekje ob robu spet zagledala Jadranovo roko in njegove oči, ki so z največjo pazljivostjo spremljale vsak moj gib.

Ja, on in še kdo drug so ta dan pazili name. Ampak najprej moram nase paziti sama.

Ledena vertikala

Pa moj prvi ledeni slap v Avstriji, Malta-tal. Pravi velikanski slap, visok dobrih 180 metrov. Nataknila sem dereze, vzela cepina, naredila, kar so mi rekli, tudi kakšno neumnost, ki mi je niso posebej naročili, in sem plezala, plezala. Za sestop smo delali sidrišča na drevesih, in ko sem bila že skoraj na drugem, mi je zdrsnilo in odpeljala sem se po ledu.

Teren je bil nagnjen in sila težnosti me je zanihala proti sredini slapu. "Samo brez ..." " ... panike," sem dokončala Jurijev stavek, ko sva se v trenutku pogledala in vedela, kaj nama je storiti. Ulovila sem se na en sam samcat zobec dereze. Bila sem popolnoma mirna. Počasi sem prečila po ledu proti Juriju na sidrišču. Malo prej niti ni bilo potrebno, da govoriva. Vedela bi že, če bi se samo pogledala.

Prvi sneg

V zgodnji zimi sem odhajala iz službe. Nemirna zaradi strank, telefonov, zahtev. Počutila sem se, kakor da imam v glavi velikanski stroj z milijon kolesci, ki se vrtijo vsako v svojo stran, se zatikajo, lomijo, hreščijo ... A zrak, ko sem stopila iz pisarne, je bil tisti dan drugačen. Globok vzdih, ko sem se usedla za volan, in speljala. V križišču sem zavila levo in osupnila.

Sneg. Prebel, prelep. Prvi letošnji sneg. Oddaljeni Julijci so zrlji vame skozi kristalni zrak. Zdelo se mi je, kakor bi gledala nevesto, ki se je v prelepo belino oblekla samo za svojega ljubega, in kakor da je ta čudovita slika nastala samo zame.

Zakaj sem jokala? Pojma nimam. A v duši je bil kar naenkrat ... mir.

Padec

V Vipavski Beli sem prvič varovala Majo v težki smeri. Kmalu po vstopu je ugotovila, da ne bo šlo. Nisva se še dobro poznali in malce napeto je vprašala, ali imam vrh pravilno vpeto v varovalo. Imela sem jo. Ampak Maja je bila tik nad mano, nizko. Zaradi dinamike vrvi bi lahko padla do tal. Ali name. Stopila sem bližje k steni, in ko se Maja na gladki skali ni mogla več držati, je v drobnem drobcu sekunde, v luknji v času, v kateri ne moreš ne odreagirati ne popraviti nobene morebitne predhodne napake, padla. In obvisela pol metra nad tlemi. Ne bi mogla pasti bolj varno. Vse sem naredila pravilno.

Ampak tisti trenutek, ko se to zgodi in so v delčku sekunde popolnoma jasne vse morebitne prejšnje napake in malomarnosti, je neizprosno odkrit. Kakor bi razgaljena stala pred gručo ljudi. Dragoceni trenutek.

GRS-jevci

Z gorskimi reševalci sem bila na vaji stenskega reševanja. Po opravljenem

Skozi Prisojnikovo okno

Foto: Jadran Petelin

delu so pod steno pospravljali opremo, ko je Janez rekel, da nam bo nekaj pokazal. Še en način, kako se naredi oprtnica. Gorenjski. Vzel je najlonski trak, ga dal čez glavo in ramo. Vpel je prsno prižemo, obrnil trak, dal v zanko še drugo roko in se zamotal. Pa odmotal. In začel znova.

"Saj sem znal, a mogoče ne znam več."

Spet je obračal pramene in zatikal roke na vse mogoče načine, da bi mu uspelo.

Počasi so s pasu vzeli svoje trakove še vsi ostali GRS-jevci in ponavljali za Janezom. Naenkrat je uspelo inštruktorju.

"Tako, glejte," je zasijal.

Najlonski trak je na hrbtu križ, sprednji trak pa enkrat zadaj, enkrat spredaj prekrižan s pramenoma, ki gresta z vratu. Prsna prižema na sredini prsi kakor obesek na verižici. Popolno.

Nato se je posrečilo še drugim in veselili so se – kakor majhni otroci v peskovniku.

To so tisti trenutki

Trenutki, zaradi katerih vem, da sem lahko mirna, saj imam mir v sebi, da sem lahko popolnoma zbrana in naredim pravo stvar, ko je to treba. Trenutki, ko jočem, kajti to pomeni, da se znam tudi smejeti. Trenutki, ko vidim odrasle može, vajene zreti smrti v oči, kako se prelevijo v čudeče se majhne otroke.

Zakaj je do njih tako neznansko lažje priti v hribih, ne vem. Vem pa, da jih bom še iskala in zbirala, te svetleče se kamenčke v mozaiku življenja. ◉

Bohinjsko podzemlje

*Ledena jama
pri planini Viševnik*

Besedilo: Mojca Stritar

Da se jamarji redno spuščajo v globoka brezna v notranjosti Kanina, verjetno veste. Mogoče ste zasledili tudi novico, da od lani najdaljša v Sloveniji ni več Postojnska jama, pač pa jamski sistem na Tolminskem Migovcu, v katerem neumorno raziskujejo tolminsko-britanske odprave. V javnosti manj odmevne jame pa so tudi druge v slovenskem visokogorju. Tokrat si jih bomo ogledali nad Bohinjem.

Ljubitelji podzemlja se ob tem najprej spomnijo na kras na Pršivcu, 1761 m. Tam je najbolj znano in najgloblje Brezno pri gamsovi glavici, katerega temačni vhod se odpira tik ob markirani poti z Vogarja na planino Viševnik. Z globino 817 metrov je že mamljivo blizu tisočici, ki je za jame tako čarobna

kot osemtisočica za vrhove, vendar nadaljnjo pot v globine, ki bi se v idealnem primeru zaključila na nivoju Bohinjskega jezera, tam prekinja sifon.

Počasna zgodba o uspehu

Ekipa Jamarskega kluba Železničar (JKŽ) pa v zadnjih letih redno zahaja v precej manj znane podzemne

objekte onkraj pršivškega krasa. Ste kdaj sploh že opazili Vrtec, 1809 m, Stadorske Orličice, 1782 m, in druge skoraj anonimne vrhove med planinama Viševnik in Ovčarija ter Črnim jezerom? Njihova južna pobočja so tako odmaknjena in tako strmo poraščena, da ne mikajo niti najbolj zagrizenih brezpotnikov. Prav tukaj je

jama Zlatica, ki v uradnem Katastru slovenskih jam nosi ponosno številko ena – kar je, kot pravijo tisti, ki so v njej že bili, njena edina omemba vredna značilnost. Nekaj sto metrov proč pa je ena od razmeroma neštevilnih slovenskih ledenih jam. Kataster ji geografsko točno, a nedomiselnost pravi Ledena jama na južni strani Studorja,

bolj pa se je prijelo komaj kaj krajše ime Ledena jama pri planini Viševnik. Za tiste, ki smo si z njo najbolj domači, je zato kar samo Ledenka.

Raziskovanje Ledenke ni tipična pravljica o bliskovitih jamarskih uspehih, kajti od njenih začetkov do velikih odkritij je minilo več kot sedemdeset let. Vhod, ki ga, če ne veš, kje je, praktično ne moreš najti, je prvi zabeležil jamski biolog Egon Pretnar med obema vojnama. Po besedah Aleša Lajovca, žive enciklopedije JKŽ-ja, je Pretnar "hodil tja gor 'na lov' za svojimi kebri in o tistih jamah napravil njemu lastne zapisnike". Splazil se je navzdol skozi razpoko v steni

Led v Ledenki Foto: Peter Gedei

in vstopil v veliko ledeno dvorano. Lajovic: "Takoj za vhomom se začne strmo sneženo pobočje, ki se že po nekaj metrih spremeni v led. Na desno stran strm ledenik vodi v globino vsaj 40 metrov globoko mimo čudovito lepih, belih in precej visokih ledenih kapnikov." Dvorana je bila sicer razvejana, vendar so bili vsi obetavni rovi po nekaj metrih zaliti z ledom.

Preboj

Dolgo se ni zgodilo nič dramatičnega. Med železničarji se je vsakih deset ali dvajset let našel kak poskočnež, ki se mu je ljubilo topotati skozi bohinjске

gozdove dve uri daleč do Ledenke. Lajovic je bil tam več kot petkrat: "In vsakič me je v njej čakalo kakšno presenečenje." Dvorana je bila vsakokrat malo drugačna – enkrat so bili ledeni stebri višji, drugič nižji, enkrat je bila na sredini velika ledena ploskev, drugič globoko brezno, tretjič jezero in tako naprej. Med vohljači je tlel občutek, da Ledenka še ni rekla zadnje ...

Leta 2008 je na pobudo Petra Gedeija, ledenkarskega zanesenjaka in dvornega fotografa JKŽ-ja, šla v jamo šnofat številčna ekipa in v dvorani nepričakovano odkrila nadaljevanje. "Približno na sredini spusta po nagnjenem ledu je na levi strani nastala večja odprtina, ki je Peter ob svojem prvem obisku ni opazil. To je novo, je rekel, tega tukaj takrat ni bilo," je zapisal takratni udeleženec Dejan Hladnik. Ali je bilo krivo globalno segrevanje ali kaj drugega, niti ni pomembno, ledu je bilo tako malo, da se je med jezercem in krušljivo rdečo skalo v najnižjem delu dvorane odprl prehod v do tedaj neznan temine. Skozenj je vlekel prepah, ki je za jamarje – za razliko od tistih, ki se pri vsakem odprtem oknu zavijajo v šale – vedno dobra stvar, in obljubljal, da novih rogov ni malo!

Vedno globlje

Jamarji smo še bolj kot plezalci odvisni od vrvi, ki so za spuščanje skozi vertikalna brezna potrebne vsaj v desetinah, če ne v stotinah metrov. Toda če ste kdaj že tovorili 60-metrsko plezalno vrvi, veste, kako občutno poveča težo nahrbtnika, zato zmore manjša jamarska ekipa s sabo prinesiti le nekaj sto metrov vrvi. Če je na akciji zmanjka, je to odlična novica. Pomeni sicer, da se bo treba vrniti s še več opreme, pa tudi, da se jama še nadaljuje – in to je praktično najboljšo, kar se pod zemljo lahko zgodi. Juhej! Tako je prvi raziskovalni prodor v Ledenko pripeljal skozi z ledom okrašene vodoravne rove v ogromno dvorano. "Ta je pa tako velika kot depandansa pri mojem hostlu," je po pričevanjih udeležencev izjavil Borut, šef Hostla pod Voglom, in dvorana je postala Depandansa Rodica. Ekipa se je ustavila na robu naslednje dvoranice zaradi vsega sedmih metrov vrvi, ki je umanjala za spust na njeno dno. Naslednja odpravica je obtičala nekaj vogalov naprej, konca jame pa še vedno ni bilo ...

Tisto, kar se je začelo kot tolažilna izbira, kadar vremenski, kadrovski ali drugi pogoji niso dopuščali spusta v Brezno pri gamsovi glavici, je postalo strast skupine zanesenjakov, ki se ne

branijo nebodigatreba dostopa do jame, prav nič manj nebodigatreba povratka do avtomobila, vmes pa še plezanja po strmih travah, navezovanja derez in več kot celega šihta v hladilniku.

Jama je izoblikovana v nekaj etapah. Led je samo v vhodnih dvoranah, nato pa se prostorni rovi zložno dvigujejo do Vršička. Na oni strani nerodnega okenca, ki je najvišja točka Ledenke, se jama odločno usmeri navzdol in postane bolj klavstrofobična. KomPLICIRANO spuščanje skozi labirintasto krušljiva brezenca se konča s ključnim mestom, Mišolovko, ki ustavi tiste z nekoliko večjim telesnim obsegom. Toda za nadležno ožino se zdi, kot bi se začela nova jama: veliki, odprti prostori, globoka brezna in vijuge podzemnega potočka, ki jama zaenkrat zaključijo s Čarobnim sifonom.

Z izmerjenimi 1119 metri dolžine se Ledenka uvršča na precej prestižen seznam slovenskih jam, dolgih več kot kilometer, v globino pa zaenkrat pride do –280 metrov. Ampak ker smo pri raziskavah doslej sledili samo najočitnejši poti v drobno bohinjških hribov, manj samoumevnih možnosti pa še nismo pregledali, to še niso dokončni podatki. Mogoče bo pa prav to prva bohinjška jama, ki se bo spustila do nivoja Bohinjkega jezera? Sladke sanje ...

Nova vhoda

Presenečenja so nas čakala tudi na zunanji strani, ko smo se od vhoda v Ledenko splazili po ostudno strmih, po bobkih sodeč pa gamsih zelo vsečnih bregovih za vogal do dveh bližnjih jam. Pretnar ju je registriral kot Ledeno jamo 2 in 3, a se je po nekaj akrobacijah na vrvi potrdilo, da se priključita Ledenki, ki je tako iz "navadne" jame napredovala v jamski sistem z več vhodi. Iz najvišjega smo se za posebno nagrado po vrvi spuстили v čudovito kamrico z osupljivim nagnjenim ledom, po katerem smo se kljub derezam na nogah pujskali ob vrvi, z besedami ledenkarja Miha, "kot morske krave na suhem". Ampak glede na to, da smo bili do sedaj v Ledenih sanjah, kot smo krstili ta posvečeni kraj, najverjetneje edini živi vretenčarji, mi je bilo za eleganco prav malo mar.

Relativnost jamskega časa

V Ledenki sem bila že šestkrat, pa še nisem prirnila dlje kot do Kiklopa

Brezno nad Kiklopom Foto: Peter Gedei

nekje na dveh tretjinah jame. Na dnu tega 70-metrskega brezna sva se s Petrom morala obrniti. Priganjal naju je čas, kajti višje naju je čakal Andrej, in če je kakršno koli čakanje – recimo v hribih – mučno, je v jamskem mrazu in temi še za stopnjo hujše.

Ledenka ni lahka jama in komaj kakemu metru v njej bi lahko rekli, da je enostaven. Ko je bilo za nama vzpenjanje po vrvi po naporni vertikalni Kiklopa, sva se morala pregoljufati skozi Mlečni meander. Meandri, zaviti, visoki rovi, ki jih je z vijuganjem izoblikovala voda, so v jamah ena najbolj zoprnih zadev. Skozenj sva napredovala približno vodoravno, a nekaj metrov nad dnom, brez pravih oprimkov ali stopov, in se zanašala predvsem na trenje. Na blatni jamski podlagi mi je to precej povišalo utrip! Nad meandrom pa sva se vzpela skozi 40-metrsko brezno, ki se konča direktno v Mišolovki ...

Po vrvi sem pritelovadila do ozkega rovčka, se v napol sedečem, napol ležečem položaju zbasala vanj in se na tem neprostoru nekako odpela od vrvi. Sopihajoč sem se odčrvčila slab meter do kamrice, kjer sem lahko še kar

Dostop do Ledene jame vodi preko slikovite planine Viševnik. Foto: Mojca Stritar

udobno počepnila in si malenkost od-dahnila pred glavno pastjo Mišolovke. Čeprav se preklinjanju zaradi njegovega negativnega vpliva na razpoloženje načeloma skušam izogibati, se mu v ožinah še ne zmorem izogniti. Mogoče je moje trpljenje v zadevščinah, kjer se moram tlačiti navzgor brez prave

Potem ko je bil članek že napisan, se je v Ledenko po dvehurnem odmetavanju snega izpred vhoda prebila prva ekipa te sezone. Nad Čarobnim sifonom so preplezali krajšo stopnjo in prišli v še neodkrite dele jame, ki je je zdaj skupaj že za poldrugi kilometer. Očitno se bodo raziskovanja nadaljevala tudi to poletje.

opore za noge, paziti, da me gravitacija ne potegne v nižji, ožji del odprtine, skozi katerega pač ne bi šlo, in skrbeti, da se mi vsa na meni viseča oprema ne zatakne preveč, eden od razlogov, zakaj me Peter tako rad potisne v vlogo modela, ko fotografira ožine. Čeprav bi bil zvočni posnetek s sopihanjem in kako vulgarno, a res od srca izrečeno tu še bolj dragocen!

Ko sva Andreja končno odrešila samote, se je izkazalo, da nisva bila odsotna samo dobro urico, kot se nama je zdelo, pač pa več kot debele tri. Relativnost jamskega časa! V obratno smer sem jo občutila hitro zatem, ko smo vsi

trije v Depandansi Rodica čakali še na dvojico, ki je šla izmerit in narisat dele na dnu jame. Zamotiti smo se skušali z bebavimi igricami, a utrujenim se nam navezadnje ni več ljubilo nič drugega kot drgetati pri vsega nekaj stopinjah (*nomen est omen*) in se boriti proti mračnim mislim, kaj za vraga se je slabega pripetilo tam spodaj. Ko sta le prilomastila do nas, sta samo debelo gledala, zakaj smo tako zaskrbljeni ... Relativnost jamskega časa!

Zakaj?

Pa zakaj to počenjam, sem se spraševala, ko sem s težkim nahrbtnikom na ramenih v temi kolovratila še dve uri daleč čez ubijalske bohinjske kamne do parkirišča in vedela, da me bodo še nekaj dni boleli najbolj čudni deli telesa. Vprašanje je bilo seveda izključno retorično – zato ker je v današnjem, na vse možne načine dokumentiranem svetu nepopisna privilegij, da lahko odkriš neznano. Brez zemljevidov, vodnikov, satelitov in vseidnega Googla. Da si prvi, kjer ni bil še nihče, pa čeprav na popolnoma nekoristnem kotičku planeta. Da ne veš, kaj – če sploh kaj – te čaka za naslednjim vogalom. Da lahko nove svetove izmeriš, kartiraš in imenuješ. Hm, morda pa ob naslednjem obisku pridem do dna – in še naprej! ○

S smučmi na Špičasti vrh

Besedilo: Leo Svetličič

Dolgo sem zbiral korajžo, da se povzpnem s smučmi na Špičasti vrh. Pravzaprav sploh nisem nameraval na vrh, pač pa sem si bolj želel narediti pohod okrog Špičastega vrha; iskal sem bolj položne poti, ki bi mi omogočile netežaven vzpon s pohodnimi smučmi. Te smuči imajo v srednjem delu (in še malo proti sprednjemu in zadnjemu delu) narebreno drsno oblogo, ki do neke stopnje naklona onemogoča zdrs smučke nazaj, kar pomeni, da se z njimi lahko hodi v blago vzpetino, po ravnem in navzdol pa še kar lepo drsijo. Za hojo s pohodnimi smučmi morajo biti ravno prave razmere. Sneg mora biti stisnjen, gost, vendar ne leden, pa tudi v novem snegu ne gre najbolje. Takrat se globoko vdira, pa tudi palice ne nudijo ustrezne opore.

Poizkusil sem že večkrat, pa zmerom kaj ni bilo prav. Ali se nisem počutil dovolj močnega ali so smuči zdrsavale nazaj, ker je bil sneg preveč drsen, in tako dalje. No, včeraj je bila velikonočna nedelja, zadnjega marca, sneg je bil idealen, vsaj spodaj v Zadlogu, počutil sem se dobro, torej grem. Že spočetka sem moral napraviti ovinek, saj je čez teden deževalo, na Zadloški ravnici so narasli potoki vode in se na več mestih razlili v prava jezerca, ki so onemogočala prehod čez travnike. Tako sem moral poiskati ustrezne prehode. Kmalu sem se rešil iz zagate in se začel vzpenjati po Majnikovem kolovozu, ta pa je bil poln napihanega snega, čez katerega sem se prebijal s smučmi kot čoln čez visoke valove. Dobro sem napredoval in kaj kmalu prispel na gozdno cesto, s te pa zopet na kolovoz, ki pelje na Kobilico, prelaz med Špičastim vrhom in Brkovnikom. Tukaj sem prvič ta dan prečkal medvedje sledi; pozneje sem nanje naletel še večkrat. Tacej, tako namreč rečem medvedu, se je letos zbudil prezgodaj, zima pa še kar traja in traja. Živali imajo težko borbo za preživetje.

Na Kobilici so me sprejele prave zimske razmere, veter, megla, tudi

snežilo je ves čas, enkrat močnejše, drugič bolj nalahno. Prvotno sem nameraval s Kobilice naravnost navzdol mimo dveh zapuščenih domačij, prenovljenih v vikende, in na desno po zasneženi gozdni cesti mimo Grškega groba in Kalarja do prelaza Mala gora ter od tam nazaj v Zadlog. Ne vem, kaj me je zamotilo, da sem se odločil za bližnjico, kar sem kmalu obžaloval.

Torej zavil sem ostro desno, se vzpel po zasneženem travniku, prečkal vlečne vrvi opuščene smučarske vlečnice in se po vlaki izgubil v gozd. Vlaka se je kmalu končala, začel se je bolj zaraščen gozd. Zaradi vseh možnih vremenskih preobratov ta teden se je na drevju in vejah nabiral žled, veje so se pod težo spustile do tal, tam jih je ponovno zasul sneg in jih prikoval k tlom. Tako je nastal pravi labirint iz vej in drevja, skozi katerega sem se s smučmi le stežka prebijal. Za nameček je bila temperatura novozapadlega snega, ki ga je bilo precej več kot spodaj v Zadlogu, okrog ničle, tako da so se mi začele na smučeh občasno delati težke snežne cikle. To mi je še dodatno oteževalo napredovanje, večkrat sem tudi padel, za vrat sta se mi usipala sneg in led iz vej. V iskanju najlažjih prehodov iz snežne ujetosti sem se začel vrteti v krogu.

Postalo mi je žal, ker sem se ločil od načrtovane poti, vendar sem vseeno trmasto vztrajal pri svoji odločitvi. In res sem kmalu prišel v bolj redek gozd, kakršnega je vsak smučar lahko vesel. Začel sem se rahlo spuščati, ker pa so smuči še vedno *cukale* (tekaške smuči nimajo možnosti fiksiranja pete), sem še večkrat padel. Pri zadnjem padcu sem s smučmi objel drevo tako, da sem se komaj rešil izpod njega. Tedaj mi je bilo te bližnjice dovolj in sem se na hitro odločil za še eno bližnjico, saj me je že začelo skrbeti, ali bom vse to zdržal. Osem mesecev nazaj sem na pobočjih Javornika padel z gorskim kolesom in si zlomil vratno vretence, čemur sta sledila

V ospredju ledene sveče, v ozadju stolp na Špičastem Vrhu, viden iz Zadloga.

Foto: Lovrenc Habe

paraliza udov in dolgotrajno zdravljenje. Še vedno okrevam.

Odločil sem se torej skrajšati to pot in se čim prej prebiti nazaj čez greben na zadloško stran Špičastega vrha. Ker je bila megla še vedno gosta in je še vedno snežilo, nisem natančno vedel, kje točno se bom prebil na domačo stran, čeprav sem dobro poznal svet tam okrog. Na trenutke me je postalo prav strah, saj se v takih razmerah pokrajina močno spremeni. Vse skupaj se je na srečo dobro končalo. Prekobalil sem se preko hriba, vendar malo višje, kot sem računal – prispel sem na čistino na severni strani Špičastega vrha, čez katero vodi markirana pot iz Zadloga na vrh. Čakal me je še problematičen spust do gozdne ceste. Odločil sem se za cikcak varianto, malo sem tudi *poštampal* in se končno znašel na gozdni cesti nedaleč stran od tam, kjer sem prej krenil navzgor. Cesta preseka celotno pobočje Špičastega vrha in se v blagem spustu priključi na cesto Zadlog–Mala gora–Kovk.

To je bila prava izbira za tovrstne smuči in kmalu sva se – pozabil sem prej omeniti, da je bila z mano tudi psica Juna – znašla na cesti Zadlog–Mala gora, ki je bila celo splužena, česar je bil še posebej vesel pes, saj se je prej vso pot mučil za menoj v globokem snegu. Vseeno je bilo na cesti še kakih petnajst centimetrov snega, tako da sem lahko lepo smučal in se pri tem še poganjal. Na pol poti sem srečal Marjana, domačina z Male gore (po domače pri Zajcu); rekla sva besedo ali dve o takšnih in drugačnih smučeh ter njihovi uporabi. Tik preden sva z Juno prispela v Zadlog, sva zašpčila klobaso najine poti. Čakali so naju samo še zadloški travniki. Tokrat sem samo sledil svojim smučinam, ki so naju varno pripeljale čez poplavljene predele Zadloga proti domu. ●

Oča gospodar s Pogačnika

Simon Eržen, gospodar Pogačnikovega doma

Besedilo: Mateja Komac

Simon Eržen, gospodar Pogačnikovega doma.
Foto: Mateja Komac

Njeni člani Simona kličejo kar "oča" oziroma "oča gospodar". Tako delavci kot obiskovalci Kriških podov so se strinjali, da dom brez Simona ne bi bil to, kar je. S Simonom bi se lahko pogovarjala tri dni, pa še ne bi zmanjkalo zanimivosti, povezanih s Kriškimi podi. Nekoč je rekel, da bo o svojem delu napisal roman; morda se bo to zgodilo do naslednje okrogle obletnice.

Kako in zakaj si začel delati na Pogačnikovem domu?

Leta 1973 sem se včlanil v PD Radovljica. Aktivneje sem pri društvu začel sodelovati leta 1989, ko sem postal član upravnega odbora. Kot vzdrževalec sem se vključil na Pogačnikovem domu in postal tudi namestnik gospodarja; to je bil takrat Slavko Langus. Obenem sem naredil tečaj za planinskega vodnika in deset let aktivno vodil izlete. Z Lojzom (Lojz Mohorič, prijatelj in sodelavec, kasneje namestnik gospodarja na Pogačnikovem domu, op. a.) sva vodila predvsem na vrhove nad Trento. Leta 1989 sem v glavnem hodil na Pode kot vzdrževalec. Obnavljali smo žičnico, leta 1990 smo zamenjali streho. Veliko sem bil zgoraj, predvsem za vikende. Potem pa je prišlo leto 1993, ko za kočico nismo imeli

Simon Eržen, gospodar Pogačnikovega doma na Kriških podih, ki ga oskrbuje PD Radovljica, je lani "praznoval" 20-letnico tesnejšega sodelovanja s kočico. Leta 1993 je bil namreč prvič njen oskrbnik. V tej funkciji je deloval do leta 2004, nato pa je nadaljeval kot gospodar. Ob jubilejni številki (tudi osebno je praznoval okrogli rojstni dan) si je izpolnil dolgoletno željo, se za par dni skupaj s citrarjem Tomažem Plahutnikom zaprl v studio in posnel zgoščenko, na kateri prepeva ljudske pesmi z gorsko tematiko. Pri tem so mu stali ob strani številni prijatelji, ki jih je spoznal prav v času svojega dela na koči. Zgoščenko je skupaj s prijatelji predstavil na Lancovem in v domači Kamni Gorici. Na obeh prireditvah se je zbralo ogromno ljudi, med drugim tudi različne generacije delavcev s Pogačnikovega doma – "Pogačnikova družina".

oskrbnika. Takrat sem ravno menjal službo, iz *fabrike* sem šel v družinsko firmo, kjer sem se lažje domenil za daljšo odsotnost. Sicer ne bi šlo. No, in ker ni bilo oskrbnika, sem rekel, da grem za en mesec gor. To je čisto nekaj drugega kot pa občasno obiskovanje kočice. Že pet let sem pomagal pri raznih delih na hiši, ampak stalno delo znotraj hiše je pa drugo. Prej smo se zvečer usedli v hišo, se fajn imeli in nas ni nič skrbelo, kje in kako bo kdo spal, ali bodo vsi dobili jesti itd. Kot oskrbnik pa dobiš vse te odgovornosti in ugotoviš, da je to kar zahtevno delo.

Kako je bilo z ekipo v prihodnjih sezonah, si jo sam izbiral?

Naslednje leto sem bil spet oskrbnik. Od začetka so bili na društvu razpisi za delo, vedno je bilo kakšnih 15 prijav. Potem je pa vsak od upravnega odbora predlagal koga svojega. Navadno sva z gospodarjem pred sezono šla čez seznam. Najbolj važna je bila kuharica in tako je še danes. Leta 1999 je prišla gor prva mlada kuharica in od takrat naprej je večinoma sama mladina na bajti. Prej sta bili kuharica in pomočnica starejši, le v strežbi so bili tudi kakšni mlajši.

V vseh teh letih se je nabralo ogromno ljudi, s katerimi si delal. Ena od deklet je v knjigi spominov, ki ti jo je "družina Pogačnik" poklonila ob okroglem jubileju, zapisala, da si bil najboljši

šef, kar jih je kdaj imela, in bi si tudi v današnji službi želela takega. Imaš kak skrivni recept, kako se prilagoditi vsaki ekipi in v njej najti le pozitivno?

Vsi, ki smo hodili in še hodimo gor, imamo radi hribe in smo navezani na bajto. Potem je tu še prijateljstvo. To je najbolj pomembno. Zmeraj pravim, da največ šteje to, ko kdo od delavcev še koga svojega zraven pripelje, ker potem zanj na neki način odgovarja, po drugi strani ga je pa tudi že poznal in vedel, da bo delo zanj primerno. Tega sem se držal tudi jaz. Veriga se nikoli ni čisto prekinila tako, da bi prišli čisto vsi na novo. Vedno je kdo še naprej ostal in nikoli ni nihče odšel v dolino predčasno, in tudi potem so se vsi radi vračali. Mislim, da so bili res največ vredni prijateljstvo in pa tudi nove vezi, ki so se v domu stkale.

Leta 2004 si se dokončno odločil, da ne boš več oskrbnik doma. Zakaj?

Kaj pa jaz vem ... čas prinese svoje. Potem vidiš, da je tudi še kakšna druga stvar pomembna. Po par letih ugotoviš, da je fajn iti gor za kak dan, ampak da bi tam bil ves čas, to pa ne več.

Lahko bralcem pojasniš razliko med delom oskrbnika in gospodarja?

Oskrbnik naj bi bil ves čas prisoten v domu, saj organizira delo. On naj bi bil zgoraj za vse. Na neki način vodi dom, a tudi kuha, pospravlja itd., če je treba. Naloga gospodarja pa je, da pred sezono

Vlogi oskrbnika ali gospodarja Simon vedno poskrbi za zalogo kurjave v Pogačnikovem domu. Foto: Mateja Komac

in po sezoni uredi hišo pa poskrbi za vsa vzdrževanja. Zdaj imamo na PD Radovljica strokovnega sodelavca, ki veliko pomaga pri teh stvareh.

Ti je bilo ljubše delo oskrbnika ali gospodarja?

Najbolje je bilo, ko sem bil oboje. (smeh) Če imaš dovolj energije ... To so bila gotovo najboljša leta.

Poletje leta 2005 je po dolgem času minilo, ne da bi daljše časovno obdobje prebil na Kriških podih. Štafeto si predal mladini. Si pogrešal kočo, delo na njej?

Ja, skrbelo me je, kako bo šlo. Vsak misli, da je nepogrešljiv, potem pa kar gre. Tudi sedaj, po sedmih letih v dolini, se še vedno vsak dan slišimo z osebjem na koči. Skrb je še vedno prisotna. Ko koga srečam, ki je bil zgoraj, me vedno skrbi, kaj bo rekel. Da ni bilo slučajno kaj narobe. Nekateri me kar enačijo s hišo. Zavedam se, da nikjer ne morejo biti vsi sto procentno zadovoljni, pa naj v koči delajo stari ali mladi. Jaz zagovarjam, da naj dela mlad kader, da lahko pride tudi do zaslužka. Čeprav imam občutek, da k nam nikoli niso hodili samo zaradi denarja. Mogoče pa le imam tudi jaz nekaj zaslug pri tem, da je tako pozitivno ozračje tam

zgoraj. V delo na koči se nikoli preveč ne vtikam, se že sami *porihtajo*.

Ali so med letošnjo ekipo na Pogačnikovem domu in tisto leta 1993 kakšne razlike? Kaj pa način dela, se je kaj spremenil?

Ja, seveda so. Največ se je spremenilo ravno sredi sezone 1993. Takrat je prišel mobilni telefon. Preden smo dajali znak z rjuho, da je žičnica prišla, na policijo v Bovec smo s postajo klicali, naj na PD Radovljica pokličejo, da se je npr. greznica zamašila.

Z rjuho ste dajali znak?

Ja, z žičnico je roba prihajala gor. Potem ko smo jo zložili, je eden na okno šestice (*soba, op. a.*) obesil belo rjuho. Ko se je ta rjuha pojavila, so v dolini vedeli, da žičnico lahko potegnemo nazaj. Potem je leta 1993 prišel telefon – to je bila velika *kišta*. V dveh urah si zanj porabil cel avtomobilski akumulator. Preden so bile še druge prelomnice. Zlata vredna je bila žičnica, ki deluje od leta 1982. To je bila prva taka pomembna stvar. Leta 1996 pa smo postavili sončne celice. Od takrat agregat uporabljamo zelo redko, le pri kakšnih večjih delih.

Kaj pa, če primerjaš strukturo obiskovalcev? Se je kaj spremenila od leta 1993?

Zagotovo se je kar nekaj spremenilo ... Od leta 1989 imam zapisane vse

podatke, koliko je bilo nočitev, koliko se je prodalo pijače itd. Eno leto je bilo 4700 nočitev, lani pa smo prišli komaj čez 3000. Lanska sezona je bila po prometu najboljša. Ne vem, ali imajo ljudje manj časa ali pa več kondicije, ampak zdaj zelo malo ljudi prespi. Kolikor opažam, je veliko takih, ki se v domu sploh ne ustavijo. Včasih so vsi prišli najprej do bajte in potem šli na vrhove. Danes grejo pa kar direktno naprej, mogoče nazaj grede pridejo na pivo. Nekateri pridejo še na kakšen čaj ali enolončnico, nekateri pa nič. Ko se je pojavila voda v plastenkah, je tudi šlo za neko prelomnico. Takrat smo se samo spogledovali, češ kdo bo pa kupoval vodo v plastenkah. Ampak sedaj čaj sploh ne gre več, vode se pa ogromno proda.

Na to, da hiša manjkrat poka po šivih, verjetno vpliva tudi to, da ljudje postelje lahko rezervirajo vnaprej oziroma po telefonu preverijo, ali je morda že vse zasedeno.

Ja, z rezervacijami je problem ... Vsako društvo rezervira npr. 30 postelj, potem imajo pa le 15 prijav, v resnici pa jih na koncu npr. pride le šest. In potem je problem, saj drugim rečeš, da ni več prostora. Ampak nikoli ne moreš zagotovo vedeti, da jih bo prišlo manj, kot je bilo rezerviranih. Ko je lepo vreme, je vedno veliko ljudi. Takrat ni tak problem, saj so čez dan večinoma zunaj. Če pa je slabo vreme,

je bajta tako ali tako prevelika. Zdaj imajo plane, da bi širili ... ampak meni se zdi fajn, da je vse še v stilu in da ni preveč moderno.

Spomnim se, da si zvečer, ko je bilo treba izprazniti jedilnico, vedno zaigral Irena, lahko noč.

Ja, ja, imel sem svoj železni repertoar. Pred spanjem. Smo imeli kar red, ob desetih se je hodilo spat. Vsaj med sezono smo se skušali tega držati. Če so ljudje vedeli, da bodo spali v jedilnici,

sem največ odnesel od tega, ker sem spoznal kup prijetnih ljudi iz cele Slovenije. Takih "ta pravih tičev". Pogačnikov dom se je vedno malo ločil od ostalih visokogorskih koč, še posebej tistih okoli Triglava. So le hodili malo drugačni ljudje k nam. Če je bilo v Vratih 500 ljudi, jih je šlo 490 proti Triglavu, deset pa na naš konec. Če sem danes slučajno v Vratih, vedno gledam, koliko jih bo sploh zavilo na Sovatno (pot proti Kriškim podom, op. a.).

ne podpiram. Z vodo je treba varčevati, menim pa tudi, da tuši ne sodijo v tovrstno kočjo. S tem bi izgubila del svojega čara, starega pridiha.

Ali ti je katera od prigradov na Pogačnikovem domu še posebej ostala v spominu?

Kup takih stvari je bilo. Leta 1994 je utrvalo polovico strehe, pa še žičnico je prevrnilo. Vse istočasno. Dež je prišel skozi nadstropje, curljalo je celo na šank. Streho je odneslo vse do Srednjega Kriškega jezera. To je bila poučna izkušnja tudi glede ljudi. Neki poljski jamarji so bili zgoraj, pa so pomagali stvari spraviti v red. Tiste Poljake smo bolj postrani gledali. Spali so v zimski sobi, denarja niso imeli, jedli niso nič, vse so z žičnico privlekli s sabo. Ko je prišlo neurje, nisem imel izbire, bili so edini gostje in sem jih prosil za pomoč. Led sem razbil s pladnjem žganja. In so zagnano pomagali. Res ne vem, kaj bi brez njih. Takrat sem se naučil, da ne smeš nikogar podcenjevati. Zelo živ je tudi še spomin na nesrečo v jami pri Zgornjem jezeru. Imeli smo dolgo reševalno akcijo. Velikokrat sem šel koga kam iskat, ker je bil izčrpan, ni vedel kam ali pa ga je ulovila tema ... Zgodilo se je, da je nekdo pod Razorjem pomrznil, njegov mali vnuk je prišel v kočjo po pomoč. Hitro sem šel gor k njemu, helikopter pa zaradi vremena ni hotel vzleteti. Potem pa je oskrbnik s Špičke slučajno slišal naše pogovore po UKV-postaji in je povedal, da je nad Trento jasno. Tako je potem helikopter le vzletel. Če ne bi, bi ponesrečeni sigurno zmrznili. Sedaj se pogosto sploh ne ve, če pride do kakšne nesreče v bližini, saj vsak sam po mobilu pokliče reševalce. Prej je šlo vse preko postaj, zato sta imela kočja in oskrbnik veliko večjo odgovornost tudi na tem področju.

Zanimivo je bilo tudi septembra 2000, ko nas je obiskal neki muc iz Trente. Poimenovali smo ga Pavle. Čez dan je lazil naokoli, celo na Stenarju so ga videli, zvečer se je vračal v kočjo. Po dveh tednih je izginil. Kočo smo zaprli in šli v dolino. Čez en teden me pa kliče neka planinka, češ da je maček pred hišo, ali smo ga morda pozabili. Sem odvrnil, da pridemo naslednji teden gor, ter jo prosil, naj mu da malo jesti. Res nas je naslednji teden čakal, potem smo ga čez par dni vrnili domov v Trento ... Pa svizca imamo vsako leto pozimi v agregatu (v zidani baraki, kjer je spravljen agregat, op. a.). Če ga hoče kdo videti čisto od blizu, naj pride spomlad ob odpiranju bajte. Potem pobegne in si najde poletno bivališče. 📍

Koča na Kriških podih

Foto: Oton Naglost

so včasih želeli, da bi že ob osmih dali mize ven in pospravili. Ampak šank je vedno do desetih delal, da smo še malo prodali. Malo pred deseto sem naročil, da šank pospravijo, vzem kitaro in začel igrati. "Zdaj bo pa še veselje," sem rekel in *zašpilal* ene tri. Potem so ljudje boljše volje pomagali pri praznjenju jedilnice in se spravili spat. Ko so že ležali na blazinah, sem navadno zaigral še Irena, lahko noč. Tudi če ni bilo zasilnih ležišč, smo včasih igrali in peli. Kadar je bila kaka živahnejša družba. Samo družbe so vedno zvečer oživele; ko je bilo treba spat, bi pa žurali.

Si na Kriških podih dobil veliko novih prijateljev?

To je pa najboljše, največ, kar sem zgoraj dobil. Vedno sem govoril, da

Pred nekaj leti je bila na pobudo osebja na Pogačnikovem domu organizirana čistilna akcija, v kateri se je praznilo t. i. jamo Hudobnico oz. jamo brez dna, v katero so se leta in leta odlagali odpadki iz doma. Meniš, da je vpliv kočje na okolje danes večji ali manjši kot nekoč? Kaj pa okoljska ozaveščenost ljudi?

Trudimo se delovati čim bolj okolju prijazno. Odkar je postavljena žičnica, se vse smeti odvažajo v dolino. Odpadkov ob poteh in v okolici opažam veliko manj kot nekoč. Se pa pogosto najde kaka vrečka s smetmi pod klopcjo pred kočjo. Planinci si verjetno mislijo, da bomo že mi poskrbeli za smeti, a to ni pravi odnos. Par let se na koči uporabljajo le ekološka čistila, delajo se plani za čistilno napravo. Zaradi sončnih celic se agregat za elektriko zažene zelo redkokdaj. Na srečo imamo zaradi jezer dosti vode. Zato nekateri načrtujejo dograditev kopalnice in tušev za goste. Sam tega

"Saj je le trojka"

Sama na drzni vrh

Besedilo: Jana Remic

Komaj opazna stezica zavije v gosto zelenje s cestnega ovinka. Le nekaj metrov je treba prehoditi in človek zlahka pozabi na asfalt. Po nekaj minutah hoje niti zvoki avtomobilov ne prodrejo več med vejicami podrastja in listjem dreves. Nežno žuborenje bistrega potočka spremlja popotnika, ki stopa po stezici. Ves čas je prisotno, tiha spremljava ob simfoniji vetrca, ki zaigra v krošnjah dreves, mehka melodija ob spevih ptic, ki se vesele novega dne.

Pravljica dolina

Dolina je bila pravljica, mirna in nenavadno igriva. Prvič sem vstopila v prelepo okolje, hitela sem, se hkrati ustavljalna in s polnimi pljuči zajemala lepote samotne doline. Potoček je veselo poskakoval preko belih skal, dolbel žlebiče v kratkih vertikalnih mogočnih balvanov in polnil tolmunčke ob njihovih vznožjih. Sveže zelenje me je prijetno hladilo vse do kočice Brunner.

Melodija bistrega potočka je ostajala za mano, ko sem nadaljevala pot proti bivakom. Lep poletni dan se je obetal, vremenska napoved je bila brezhibna. Postajalo je vse bolj vroče in preoblekla sem se v kratke hlače. Vzpenjala sem se skozi širok pas ruševja, občudovala sem skalnate vrhove, ki kipijo proti nebu nad zeleno dolino, in jih določala s pomočjo karte. Ob vsakem koraku

Severni raz Visoke Bele špice,
spodaj bivak Gorizia Foto: Jana Remic

se je venec gora bolj in bolj odpiral in končno sem jo zagledala ...

Zdrznila sem se, prestrašila. To je torej Visoka Bela špica? Neverjetna, drzno oblikovana gora. Stena je bila videti prestrma, divja, meni, ki le hodim ter le sem ter tja rada kaj lahkega zlezem, nedosegljiva. "Ah, ne, ne more biti težko. Saj piše, da je le trojka," sem si rekla in z zaupanjem nadaljevala med gostim ruševjem. Vabilo me je jasno, modro nebo, vabili so me topli sončni žarki, vabili sta me gora in neznana, ne pretežka smer proti vrhu. Za robom sta me pozdravila dva bivaka. Za nekaj minut sem se ustavila, se vrtela, pozdravljala skalne vršace in se zaljubila v čudovito dolino miru, še bolj pa v njene mogočne sive branike.

V steni

Nekje sem našla opis plezalne smeri, ki se v srednjem delu priključi Severnemu razu. Severni raz v Visoki Beli špici spada med najlepše plezalne vzpone v Julijskih Alpah in njegova krajša, lažja varianta je bila mamljivo vabilo. Sledeč opisu, sem vstopila v steno, nekje iz strmega gruščja, preko katerega sem se prebijala proti sedlu. Kanček negotovosti sem potlačila, globoko sem zajela sapo in se lotila vzpona. V steni sem iskala lažje, čim bolj logične prehode, seveda v skladu z opisom, ki sem se ga izjemoma naučila skoraj na pamet. Počasi sem napredovala in se veselila oprimkov, stopov, ob vzpenjanju sem vse bolj uživala. Niti malo me ni motila naraščajoča globina pod mano, pravzaprav me je le podžigala. Bila sem vse bolj navdušena! Verjela sem, da pravilno sledim opisani smeri, sproščeno sem se prepustila plezanju, topli skali, rahlim sapicam, ki so valovale med vrhovi.

Ves čas sem se vzpenjala proti levi in prišla do neizrazitega raza. Prepričana sem bila, da bom vzpon nadaljevala v isti smeri, preko raza, vendar nikakor nisem našla prehoda. Zato sem se vse bolj vzpenjala in se končno znašla pod dokaj širokim previsom. V njem je tičal klin, ki me je utrdil v veri, da pravilno napredujem. Globoko v zavesti se je skušal oglasiti droben glasek, ki je plaho trdil, da je nadaljevanje, ki ga opazujem, težje kot pa trojka, vendar ga nisem hotela slišati. Bila sem tako osredotočena na dogajanje, na čudoviti občutek doživljanja v skali, da sem se posvetila razmisleku, kje bi lahko prišla čez previs. Seveda sem bila prepričana, da bo nad previsom le še nekaj lažjega plezanja do vrha. Stopila sem na ozek rob, se stegnila in se prijela za skalo, tudi z drugo roko mi je uspelo ujeti drobno razčlemba v skali. Zadihana sem se ustavila in se vzpela za korak, se skušala prijeti višje ...

V nekem trenutku je moj čevljev na ozkem stopu zdrsnil, prsti niso več vzdržali teže, obrnilo me je in odneslo v globino! Isti hip sem se še v zraku obrnila in priletela v skalovje z rokami in nogami. Z veliko hitrostjo sem drsela po strmi steni in skušala zavirati z nogami, s prsti na rokah sem grabila, iskala razpoko, ki bi me ustavila ... "Ustaviti se moram!" je bila moja edina misel, ki mi je vodila gibe telesa, rok, nog. Slednjič me je prestregla drobna, komaj opazna polička v steni. "Hvala ti, hvala!" sem zamrmrala in dvignila pogled. Bila sem kakih dvanajst metrov pod nesrečnim previsom.

Čeprav sem dobila nekaj udarcev in prask le po rokah in nogah, mi je med padcem v globino brez dvoma odneslo vso pamet! Gledala sem previs in naenkrat sem bila odločena, da tam čez pa že moram priti!!! Neverjetno hitro sem se vzpela in znova obstala pod previsom. "Vedela" sem, kje bi lahko prišla čez. Dvignila sem roko in znova prijela za skalo. Pogled se mi je ustavil na roki ... Gledala sem prste, ki so mi trepetali, in se skušala umiriti. Tedaj sem pomislila, kaj se mi je zgodilo. Šele tedaj sem se ozrla in se zavedela, kako malo je manjkalo, da nisem obležala globoko pod steno. Počasi in previdno sem sestopila v smeri vzpona, na grušč. Nobenega strahu nisem občutila, le presenečenje.

Zanimalo me je, kje sem storila napako, in odšla sem na vzpetino nasproti stene. Dogodek, neuspeh v steni me je tako pretresel, da nisem opazila vstopa na znamenito Pot stoletnice, kjer sem obsedela. Zrla sem v steno in nekako nisem hotela sprejeti spoznanja, da je svet nad previsom še zahtevnejši, da sem tisto smer "lahke trojke" najbrž zgrešila, predvsem pa, da sem imela neznansko srečo! Še danes mi ni jasno, kako zelo me je dogodek prevzel, saj nisem razmišljala o ničemer drugem kot o svoji želji, da mi bi uspelo zlesti lahko smer. Trma v meni še ni popustila.

Razočaranje na vrhu

Vrnila sem se na sedlo in se po žlebu, ki vodi proti vrhu Bele špice, v uživaškem plezanju vzpela na vrh strme, drzne gore. Smer je v vodnikih označena kot sestopna. Potem sem obsedela na vrhu, grelo me je poletno sonce, rahle sapice so hladile moje potolčene roke in noge. Moj pogled so prikovali vrhovi nad zeleno dolino, gledala sem in nisem videla, dokler se nisem zavedela, da mi tečejo solze. Zaradi neuspelega poskusa, da bi preplezala smer, sem bila globoko razočarana! Ni me potolažilo dejstvo, da sedim na vrhu drzne gore, ki sem se je v prvem trenutku, ko sem jo zagledala, prav prestrašila. Nekaj časa sem se neumno smilila sama sebi, končno pa sem zbrala nekaj drobcev pameti in se vzela v roke.

Vstala sem in ob opazovanju okolice spoznavala, da sem ob prvem vstopu v dolino Bele vode našla čudovit kotiček gora, ki mi je že prirasel k srcu! Ob sestopu sem iz nahrbtnika vzela celo nekaj metrov vrvi, na katero se prej niti spomnila nisem. Nekoliko varneje in znova z veseljem sem se prepustila plezanju na sedlo. Vračala sem se v

dolino, ki je tistega dne imela nekaj obiskovalcev, in spominjam se začudenih pogledov. Pogledi planincev so me opominjali, da sem videti hmm ... precej čudno. Vendar mi sveže odrgrnine in podplutbe tistega dne niso povzročale nobenih skrbi, saj sem globoko na dnu srca še občutila nemoč, žalost ...

Vredno se je vrniti domov!

Ob vrnitvi domov se je v meni le nekaj premaknilo. Doma sta me čakali moji odraščajoči deklici, ki ju imam neskončno rada, in takrat sem spoznala, da noben vzpon v gorah ni vreden toliko, da se morda ne bi vrnila domov, k njima. Ta dogodek je bil v moji vnemi, posegati po vedno zahtevnejših vzponih, nekakšna prelomnica. Pričela sem se spraševati, čemu? Zakaj bi morala iti prav tam, kjer je toliko in toliko zahtevna pot, smer? Spoznala

sem, da še vedno uživam tudi na lahkih poteh, da je tisto, kar se mi zdi najbolj vabljivo, nekaj povsem drugega. Doživetja miru, samote, spremljanje utrinkov iz življenja živali, občudovanje cvetja in jesenskih barv ...

Včasih se vprašam, kje je zame meja med dosegljivim in nedosegljivim. Želja po dotiku skale, želja po drznih vzponih me je prej in potem vodila čez skalovja, čez lažje smeri, skozi strme žlebove. Seveda še vedno najdem tudi zahtevne poti, iščem drzne izzive po brezpotjih in skalovju, toda naučila sem se ustaviti. Naučila sem se oceniti svoje sposobnosti in v pravem trenutku reči: "Tu čez se mi ne zdi več varno. Mogoče pridem kdaj drugič s primereno opremo, mogoče po drugi smeri ..." Resnično, težko je, toda naučila sem se obrniti in ne za vsako ceno vztrajati v nameravanem vzponu.

Nekoč kasneje sem se odločila, da bom prehodila Pot stoletnice. Ob vstopu na kratko, vendar izjemno lepo pot sem se ozrla. Spomnila sem se, da sem tod enkrat že sedela, vsa obupana, ker nisem zlezla zelene smeri. Znova sem sedla, opazovala zahodno steno Visoke Bele špice in se zgrozila. Šele takrat sem spoznala, da sem imela neverjetno srečo, da je drobna polička v steni prestregla moj padec. Po tistem sem se večkrat ustavila na istem mestu. Vsakič posebej me kar stisne, in da, hvaležna sem za podarjeno življenje!

Z nekaj sreče

Ne spomnim se več, kje sem našla opis smeri. Plezalnih vodnikov nisem prebirala, saj sem se zavedala, da so plezalni vzponi zame prevelik zalogaj. Vem, zagotovo je v opisu pisalo, da se vzpona smemo lotiti le v spremstvu

gorskega vodnika. Toda v meni je bila neka gotovost ... če zmorem vse sama, bom tudi hodila in plezala sama! Pogojena je bila s slabo finančno situacijo, ki bi mi v vsakem primeru onemogočala spremstvo gorskega vodnika. Pogojena je bila z zavestjo, da moram biti močna in sposobna, da preživim, skupaj z ljubljenima otrokoma. Da, otroci so moja velika ljubezen! Prav tako kot gore ... "Če zmorem doma, bom še v gorah," sem naredila logičen zaključek. Sedaj dodajam: "... seveda z nekaj sreče!" Čeprav nisem več tako nepremišljena in predrzna kot pred leti, srčno upam, da me bo sreča na planinskih poteh in brezpotjih še naprej spremljala! 🍷

Gore nad dolino Belega potoka: Visoka Bela špica (levo) in Krniška špica Foto: Jana Remic

Spomini na poletje

Osrednji raz v Visoki Beli špici

Besedilo: Milan Vošank

Spomini na poletje. Pravzaprav moram zapisati spomini na poletje v gorah, na poteh in v stenah. Nekako sem že v zgodnji pomladi začutil v sebi ta vihar, to prebujanje silne želje po velikih stenah v naših Alpah. To skorajda mladostno igrivost v duši, ki je neizmerno hrepenela in vabila ob neustavljivemu klicanju iz daljav, da je prevpila vsa moja leta in z njimi vse bolečine; in samo upal sem, da mi bo uspelo del te igre prenesti na Sonjo.

Pomladno uigravanje

Že ob koncu zime sva začela zahajati v tople južne stene Gradiške Ture nad Vipavo, sprva še nerodna po daljši

odsotnosti iz skalnih vertikal, toda z vsakim naslednjim obiskom je bilo bolj plešoče in drzno nad prepadi, pivo ob večerih v gostišču ob vznožju

pa vabljivejše. Sčasoma mi samo ena steklenica ni bila več dovolj, govoril sem več kot po navadi, kričal, se trudil biti v sebi močan in se tako tudi vedno bolj počutil, resnica pa je bila le v tihi sreči v meni. Tej, tedaj zajeti tudi v prelepih barvnih slikah zahajajočega sonca za gozdnatimi grebeni Krasa onkraj doline in v zadnjih svetlobnih odtenkih na bližnjih ostenjih, ko sem vedel, kako v večerni zarji žarijo visoke gore tam proti severu in zahodu.

Zimski obiski notranjskih vrhov in grebenov nad Pokljuko, bloške tekaške smučine, vse to naju je s splezalko utrjevalo, morala sva si le povrniti občutek gibanja v strmih skalah. To, kot tako rad poetično pravim, usklajenost telesa in duha v skupno hotenje, ko postane vse tako lepo.

Po treh mesecih te igre, ko so trte po Vipavski dolini že lepo ozelenele pod krošnjami razcvetenih češenj in breskev in so se alpski vrhovi otresali še zadnjega snega, sva se s prijateljico vse več pogovarjala o toplem poletju tam zgoraj. Tedaj sem si na listek zapisal imena štirih, petih dobrih starih klasičnih smeri v Grintovcih in Julijcih kot vabilo k dolgoletnim znancem.

Sredi junija kreneva na pot pod Južni raz Skute.

Z jesenjo pridejo spomini

Z barvitim oktobrom nastopijo tudi temačni dnevi dežja, toda november je spet sončen. Gore v daljavi so ponekod že zasnežene, stene Gradiške Ture, odete v rdeče oranžno rumene barve ruja, pa znova vabljive in prijetne. Nekaj plezalskega premora nama ni škodilo, gibi so še uigrano usklajeni, vesel sem, duša mi kar vriska.

Med plezanjem pozvanja v romarski cerkvi na pobočju Nanosa. Vedno znova prisluhnem temu pojočemu zvenu, zahvaljujoč se v sebi tudi Bogu za doživetje vse lepote in sreče na strmih poteh. Ko ob večerih popotujem skozi spomine na poletje med številnimi fotografijami, se vedno znova vračam na Bele vode¹ v Zahodnih Julijcih. Podoživetja so tako močna, da me kar povrnejo v tisto mirnost in tihoto pod Visoko Belo špico.

No, seveda, tudi v vseh preostalih plezanjih najdem eno ali celo več zgodb. V Južnem razu Skute so naju pozdravljali in svarili kozorogi ter

¹ Avtor govori o dolini Belega potoka (op. ur.).

Prehod skozi skalno luknjo

Foto: Sonja Kočever

ovijale meglene zavese med odpiranjem sončnih oken v daljavah nad Kranjsko in Koroško. Plezanje v severni steni Male Raduhe je bilo ob mrazu popestreno še s prijateljskimi srečanji na Grohotu, potem pa sem soplezalki že predlagal dolgo obljubljeni trendovski Novo Centralno smer v Veliki Babi. Velika stena, plezanje, ki se ga ne moreš naveličati, le sestop je tako nerodno dolg. Triglav sva obiskala po Nemški smeri, se v kratkih stenicah Jezerskega Stoga predajala plezalski romantiki nad živahnimi pastirskimi planinami Krstenica, Jezerca in Velo polje, pohitela čez storžiško Kramarco.² Pred koncem poletja sva se še enkrat skušala s težjimi smermi v južni steni Staničevega vrha, teden dni kasneje pa v družbi prijateljice Majde preplezala še celotni greben Zeleniških špic. Vmes pa lahkotna romanja po Peci ter vrhovih in brezpotnih grebenih okrog Velega polja s prijetno dolenjsko družbo.

Pot skozi Bele vode

Rad zahajam v ta del pogorja v skupini Viša, želel sem si med te samotne vrhove popeljati še Sonjo. Že s ceste v Jezerski dolini se ti odpre veličasten pogled na s črnimi grabni zajedeno ostenje Visoke police. Tako daleč in visoko nad gozdnatimi in rušnatimi grebeni je videti vse skupaj, toda ko se počasi vzpenjaš med temačnimi bukovimi drevesi in te na levi spremlja muzika pošumevajočih voda v svoji neustavljivi hiteči igri med nagrmađenimi belimi kamni, vsemi temi kiparskimi čudesi narave, ko številni slapiči to umirjenost žuborenja iz piana povzdignejo v forte, da se potem v tolmunih spet veselo razigrava v znova pomirjenih ritmih, se ti po uri hoje zazdi, da je stena že prav nad tabo in lahko le še obujaš plezalske spomine.

Tudi to pozno popoldne je zgodba podobna. In ko nad kočjo Brunner stopiva iz gozda, se svet še bolj svobodno razpre v širne razglede tja do mogočne Jerebice onkraj doline, tu nad nama pa se razpotegnejo grebeni od Visoke police do Lepe glave in Trbiške Krniške špice, dokler ne ugledava svoje Visoke Bele špice. Grušcnata stezica se vije med tratami in rušjem proti zelenemu robu, do rdeče strehe bivaka Gorizia.

Počasi se vzpenjava skozi tihoto bližajočega se večera, le žvižgajoča gamsa naju za nekaj trenutkov zmotita s svojo radovednostjo, potem je spet vse mirno. Vpijavo to utišano lepoto

v zvokih, glasbi, ki jo slišiš in čutiš in beležiš v spomine le v sebi, ko so tudi besede vse redkeje in skorajda nepotrebne, nepomembne. To je pravzaprav zame v gorah vedno tisti čas, ta nirvana, omama, povzdignjenje čustev do stika z energijo iz neznanih nebeških višav. Da, lahko tudi orgazem duše, opoj, ki ga je težko opisati. Le občutiš lahko, kako te zasvoji, stisne v srcu do solz po licih, ki jih tedaj še ne zmoreš razumeti in se jim celo čudiš ter jih skrivaš, po odmiku časa pa jih razumeš z veliko hvaležnostjo, da ti je bilo vse to dano.

Predstava pa se slikovito odvija tudi vsenaokrog po robovih obzorja: dolgo zahodne sence padajo čez pobočja, beli oblaki nad Loško steno, Jalovcem in Mangartom se izgublajo v zamolkli pariški modrini, dokler tudi svetloba na teh vrhovih ne začne zamirati, da so kmalu le še temne silhuete na oranžno vijoličastem ozadju vse bolj nočnega neba.

Pločevinasti hiški bivaka Gorizia naju prijazno pozdravita, dveri zaječijo, ko se ozreva v notranjost rdeče kupole. Nazadnje zavese noči zagrnejo še bližnje pečine Visoke Bele špice. Prepustiva se miru gora ob tihi melodiji vetrca med skalnimi parobki.

Osrednji raz

Jutranja zarja za Mangartom in Jalovcem je silovita in nenadna, ne pusti več sna. Oranžna barva za grebeni se izgublja v vse prodornejši modrini, dokler vsa okolica ne zasije v jarki svetlobi jutra, ko se nad obzorje naglo dvigne rdeča sončna krogla. Kakšen veličasten pozdrav narave!

Stena Visoke Bele špice z osrednjim razom, strma in razčlenjena, je pred nama kakor velika slika, s katere ne moreš odmakniti pogleda. Vse mi je poznano, vsak prehod med zajedami in policami tja do vrhnjih stebrov. Veselje je v meni ob vnovičnem srečanju s to steno, mirnost in nemirnost v pričakovanju plezanja.

Do vstopa v smer je le kratek sprehod, počasi, redkobesedno se pripravljava. Toda ne moreva še kar oditi, dobiva obisk. Dve kozorogovi materi in čredica razigranih mladcev prav nič boječe poskakujejo med bivačoma, ne pustijo se zmotiti, ko radovedno iščejo po tratih med rušjem. Prizori za fotke, ki jih v gorah le težka najdeš, in skorajda pod steno sem že, ko Sonja še vedno išče motive.

Toplo puhti ob steni, ko zaplezam. Vedno mi je bil prvi raztežaj v tej smeri, pravzaprav najlažji po težavnosti, nekako neroden s slabimi možnostmi varovanja, toda danes je drugače. Ni te zadrege, dva, trije stari klini, prusikove zanke čez zajedene skale, hitro poiščem prehode do razgledne police za varovanje na izteku vrvi.

Vstopila sva v igro, vrv se nabira ob meni, dokler se ne zazre vame nasmejan obraz pod rdečo čelado. Nad nama je najtežji prehod v smeri, pravim soplezalki, ko že nadaljuje čez strmo steno pod previs. Že tako narediš, da to pripade meni, slišim v odgovor. Pa se ne zamuja, nekaj samogovora ob ogledu, zanesljivo varovanje, preprijami ..., izpleza v razčlenjene plati, vrv izginja za rob.

Prisluhnem v tihoto okolice, kozorogi so polegli med bivačoma. Kako v komplementarnem kontrastu v svoji močni rdeči desna hišica izzivajoče ždi sredi

² Kramarjeva smer v severni steni Storžiča (op. ur.).

vse preostale hladnosti barv med zeleno, modro in tisto svetlo vijolično sivino pečevja! Pogled mi popotuje po obsijanih grebenih do Visoke police, nekje od daleč je zaslišati glasove, potem je spet vse mirno. Bele vode živijo v svojem poletnem utripu šepetajoče tišine, ki se tako polno poseda z vsemi slikami

doživetja v mojo dušo za spomine ob nemirnih dneh prihajajočega vsakdana.

Tretji raztežaj vodi povprek čez steno nazaj proti osrednjemu razu. Pazljivo se vzpenjam, tu je vse odprto in zračno, tipaje iščem za najlažjimi prehodi. Ja, bo kar držalo, da alpinist išče težave, toda srečen je, če jih ne najde, mi pride na misel, ko se udobno zavarujem na skalni terasi.

Sedaj sva že visoko v steni Visoke Bele špice. Rušnata okolica okrog bivakov Gorizia je vsa osončena, tiho je, prijetno. Na trenutke se zazdi, kot da bi nekje zašumel oddaljen slap, zaorgljal mimobežni veter, nekdo zaklical, čez melišča pohitel kamen, pa spet mir med vrhovi. Za sosednjimi stenami grebena Tržiške Krniške špice slutim visoke vrhove Viša, Gamsove matere in Divje kože nad Žabniško krnico. Za Lepo glavo in Visoko polico pa se zdi, da se robati kamniti svet kar nanaglo ma umirja v globoke gozdnate doline Mrzlih vod. Predajam se tem širnim razgledom, poslušam v utrip gora, dokler me iz zamaknenosti ne zdramita nasmeh in dobra volja soplezalke. Takoj ji napovem, da jo za najtežjim mestom v smeri po opisu sedaj kot prvo v navezi čaka še najlepši raztežaj. Čez trdne strme plošče do kota s široko poklino na raz pod skalnim oknom. Videti je, da ji je napoved povšeči, saj se ne obotavlja. Prepustim jo igri plesa nad prepadi, besede kar niso potrebne.

Da je ta igra tudi naporna, kmalu uvidim, toda vedno so na pravem mestu oprimki in stopi, vse trdno in zanesljivo, res, plezanje za uživanje. Takoj nadaljujem skozi skalno okno do široke police, toda ne znam se ustaviti, vem, sedaj naju čaka, kot je zapisal Tine,³ "nebeška lestev". Skorajda navpične plošče desno

Ob koncu prvega raztežaja

Foto: Milan Vošank

od raza, v težavah tri do tri plus. Kakšna radost vzpenjanja, kako zna biti tudi trojka v dobri skali eno samo veselje alpinistu! Ko le iščeš s pogledom, božaš, tipaš, grabiš po pečini, sem in tja poskrbiš, da je vrh vpeta v varovalo, globina se večja, v tebi pa poje in vriska. Še en dolg raztežaj te radosti je dan Sonji, molče jo opazujem v strmih robih nad sabo, ko se zdi, da jo ta lestev vodi v neskončnost pod modre oboke jasnega neba, pa vendar se vrh izteče.

Pred nama je le še nekaj zahtevnejša vršna stena. Malo preveč zaidem v levo, dokler ne uvidim, da čez prewise le ne bo šlo. Hitro previdno prečim nazaj na pravo pot po razu, ko me prijateljica podraži, kaj da tako plešem po pečini. Pa jo spomnim, že varno vpet, zakaj je tam spominska tabla mlademu plezalcu ob njenem stojišču. Res si ne želim, da bi bila še ena!

Smer se izteče prav na vrhu Visoke Bele špice. Vlečem vrv, plezalski del zgodbe se izteka. Obsediva med skalami, sprva še redkobesedna, umirjena. Vtisi se bodo še dolgo zbirali, tihi vrelec veselja pa le zaznam v sebi. V tretje sem preplezal to steno,

³ Tine Mihelič (1941–2004), slovenski alpinist in publicist (op. ur.).

vsak vzpon je zgodba zase, nova igra z drugačnimi dejanji in igralci, le pot je enaka. Ozirava se čez Jezersko dolino na Nevejski preval, kjer se nad Kaninom preganja temno meglovje in vse bolj hiti proti Višu: ta tihi vrelec v meni se prebujajo v zadovoljstvo, da sva se s Sonjo na svoji poti preko vrhov in ostenj ustavila še na tem mogočnem očaku nad Belimi vodami.

Megle tam čez so kot razviharjeno morje med skalnimi čermi, en sam niz abstrahiranih, na trenutke že kar grotesknih nerazumljivih podob iz narave v nemirnih potezah čopičev, ko se vse nenehno spreminja, preigrava, uokvirja in razblinja ... Narava je res nenadkriljiv umetnik, kjer je vse: muzika, slika, poezija, zgodba, film. Vse, čemur se ne znam načuditi in me vedno znova vznemirja, da bi se temu približal. Pogosto znam odnesti s seboj le drobec iz te igre, pa vendarle dovolj, da se je vredno znova vračati in iskati.

Plezalec prihiti iz sestopne smeri, se na hitro ozre naokrog in odhiti nazaj. Skorajda ga ne opaziva, tako sva zazrta v nemirno megleno kuliso proti jugu in predana svojim mislim. Potem pa nenadno za hip hladno povleče vlažen vetrc čez rob, zajadrajajo kavke, meditacija je končana ... Po nekaj spustih ob vrvi na sedelcu pospraviva plezalno opremo. Bivaka Gorizia sta še daleč spodaj ob izteku zagruščenega grabna, toda dan je še dolg. Številne slike gorskih podob naokoli, travnatih otočkov in cvetja med skalami, pa midva za razposajeno portretiranje nekje zraven kar vabijo pred fotografski objektiv, ko počasi sestopava s pogledom proti Mangartu in Jalovcu, kjer se beli oblaki in sive meglice nenehno prevažajo med grebeni, dokler se tudi Visoka Bela špica v pozdrav ne odene čez vrh v hiteče meglice, po steni pa se med svetlobo in senco poigravajo prelevi svetlo modrih odtentkov.

Epilog

S čarovniške Slivnice nad Cerkniškim jezerom so razgledi daljni in širni. Od Snežnika preko Nanosa do celotne verige alpskih vršacev. To pozno popoldne v začetku decembra se v prvem snegu v zadnjih odsevih zahodnega sonca zde še bližje. Pomislim na pričujoče besedilo v beležki, saj so vendar v tem pogledu zajeti vsi spomini na letošnje poletje po gorah. Raduha najbolj na vzhodu, pa Skuta, Storžič, Triglav ... in zadaj za Kaninom? Kaj ni tisti komaj zaznavni vršiček Visoka Bela špica, se vprašujoče zazrem proti Sonji. ●

1212

Besedilo: Darko Mohar

Izlet Kulturno prosvetnega društva Bazovica

Zgodnje jutro 12. 12. 2012 je pričakalo planince na Babnem polju s hudim mrazom. Minus 20 stopinj. Prsti in obrazi ledijo. Sveže zapadlega snega še pa še. Slovenska Sibirija pravijo temu kraju. Z Reke je preko Gorskega Kotarja prišlo sedemnajst članov planinske skupine Slovenskega doma Kulturno prosvetnega društva Bazovica in nekaterih drugih reških planinskih društev.

Milica je pozabila dokumente in ni mogla čez mejo, štiri udeležence je mraz pregnal proti Cerknici in Cerkniškem jezeru. Za vzpon na 1212 metrov visoki Petelinjek jih je tako ostalo 12. Na vrhu naj bi bili ob 12. uri in 12 minut. No, da ne bi čisto vse bilo v znaku številke 12,¹ je poskrbelo osem članov Obalnega planinskega društva, ki so z navdušenjem sprejeli idejo planinske skupine Bazovica in se pripeljali z enim kombijem iz Kopra, da bi izkoristili zadnjo možnost za tako planinsko igro številke v svojih življenjih. Trinajsti mesec v letu namreč ne obstaja, pa tudi

trinajsto plačo v teh časih dobijo med zaposlenimi le izredno redki.

Petelinjek je najvišji vrh gorske skupine, ki deli dolino Loškega Potoka od Loške doline na meji med Notranjsko in Dolenjsko. Vrh, oblečen v gozd, ne da nobenega razgleda, zato ni bogve kako priljubljen planinski cilj. Mnogo lepši razgledi so z bližnje Racne gore, ki pa nima zahtevane višine 1212 metrov. Južno in zahodno od Babnega polja in Loške doline se začnejo snežniški gozdovi, nad katerimi kraljuje skoraj vedno v belo oblečeni 1796 metrov visoki Snežnik.

Pot, polna spominov na mlada leta

Vzpon se je začel po spluženi stranski beli cesti, ki pelje do turistične kmetije v Zgornji Poljani. Vodniku skupine so misli hitro ušle na drugo stran gore, v bližnji Loški Potok, rojstni kraj njegovega očeta. Hrib, Retje, Travnik, Mali Log, Srednja in Šegova vas je šest naselij,

Kolona v notranjskih gozdovih
Foto: Darko Mohar

ki tvorijo to občino. Nad kraškimi polji, na katerih zaradi klime ne raste skoraj nič razen krompirja in boba, dominira hribček Tabor s cerkvijo sv. Lenarta. Kraj je bil med svetovnima vojnima zelo reven, zaradi česa so se domači veliko izseljevali, predvsem v Francijo in Ameriko. Drugi so odhajali delat v gozdove na hrvaški strani. Poimenovali so jih hrvatarji. V času italijanske okupacije med drugo svetovno vojno so bile nekatere vasi popolnoma požgane in prebivalci odpeljani v koncentracijsko taborišče Kapor na Rabu.

Vodnik skupine je prebil številne poletne in zimske počitnice pri staremu očetu v Šegovi vasi, v veliki hiši, ki je včasih bila gostilna. Sredi vasi izvira potoček, ki nekje v polju pod Travnikom izgine v kraški zemlji in odteče bogve kam, verjetno proti Kolpi in Črnemu morju. Takrat so pri hiši še imeli tri krave in dva konja v hlevu, v pritličju. Stranišče na štrbunk, za hišo senik, v katerem je bilo vedno dovolj sena za igro in včasih tudi za spanje. V vasi je bilo vedno dovolj otrok, možnosti za raziskovanje pa neskončne. V krušni peči se je kruh pekel samo ob sobotah za ves teden. Z mlajšim bratom sta rada prihajala sem. Sankanje pozimi, pomoč pri košnji v zgodnjem poletju.

¹ Numerološka številka 12 sama po sebi ni srečna, prinese velike žrtve in finančne skrbi brez konca. Po drugi strani prinaša duhovno vzvišenost in optimizem, ne glede na težave, pa tudi boljšo komunikacijo med ljudmi. Seveda je numerologijo najbolje vzeti enako kot horoskop, bolj za zanimivost in šalo. Ideja tega vzpona sta bila druženje in uživanje v lepoti narave. Ali niso s tem dosežene prav naštetje dobre strani številke 12?

Jezikovne dogodivščine

Nasmehnil se je. Kot starejši brat je takrat kar dobro obvladal slovenščino. Mlajši brat je imel komaj leto in pol, ko se je družina preselila na otok Krk in ni govoril nič drugega razen čiste baščanske cakavice.² Pri neki košnji je stari oče poslal otroke po malico v vas. Do hiše je bilo več kot dvajset minut hoje in starejši otroci so določili najmlajšega, da opravi to dolžnost.

"Ca je to malica?" je takoj vprašal.

² Hrvaški jezik sestavljajo tri narečja: čakavsko, kajkavsko in štokavsko. Imena so dobila po vprašalnih zaimkih *ča*, *kaj* in *što*. Čakavsko narečje je večinoma razširjeno ob jadranski obali od Istre do otoka Lastovo. Ima več dialektov in večje število govorov. V nekaterih krajih se namesto vprašalnega zaimka *ča* uporablja *ca*. Temu govoru se potem reče cakavica, včasih celo bodulska cakavica (*Bodul* je naziv za otočana, predvsem prebivalca Krka ali Brača), saj je značilna večinoma za mesta na otokih (Milna na Braču, mesto Hvar, Baška na Krku ...). Govorijo jo tudi na kopnem, v mestu Labin v Istri. Na Krku sta v uporabi tudi vprašalna zaimka *čo* (v mestu Dobrinj) ali *če* (v Omišlju in Vrbniku). Žal moderni način življenja, turizem, mediji, globalizacija in še marsikaj drugega hitro uničujejo posamezne govore, tako da bo tudi baščanska cakavica v nekaj deset letih popolnoma izumrla, saj je pravih govorcev le še nekaj.

"Kaj te briga, ti samo vprašaj za malico!" mu je odgovoril.

Mlajši je trmasto hotel vedeti, za kaj gre, zato mu je starejši na koncu le moral povedati, da to po baščansko pomeni *marenda*. In mu zabičal, da mora vprašati za malico, ker ga drugače nihče ne bo razumel.

"Malica, malica, malica, malica, malica ..." je ponavljal mlajši v sebi celo, več kot kilometer dolgo pot. Ko je prijel za kljuko, je pojem nenadoma izginil iz glave. Kaj naj naredi? Vstopil je v hišo in rekel:

"Oni su rekli, da pošaljete marendu!"

"Kaj hočeš?"

"Da pošaljete marendu!"

"Kakšno marelo hočeš? A ne vidiš, da sonce sveti!"

Seveda so starejši otroci le morali na koncu v vas po malico ... Večine oseb iz teh let seveda ni več. Tudi oče je pred nekaj leti odšel v lepe spomine. Z njimi so odšle tudi zgodbe o družini, o težkih časih druge svetovne vojne, italijanskih koncentracijskih taboriščih, partizanih, trdem življenju in iskanju boljše prihodnosti. Če se ne bo nič zapisalo, bo v naslednji generaciji zgodovina družine utonila v pozabo.

Vrnitev na turo

Snega na poti proti Petelinjku je bilo vse več. Kolona je upočasnila tempo, najmočnejši so se izmenjavali na njenem čelu. Kmalu se je pokazalo, da od prihoda na vrh ob dvanajsti uri in dvanajst minut ne bo nič. To ni zmanjšalo vrednosti ideje in lepote v belo odetih notranjskih gozdov, prvinske narave, ki je bila danes dosegljiva le njim. S precej poslušanege Radia Rijeka so bili točni. Pogovor je odšel v eter.

Tudi to je eden od načinov, kako čim več ljudi odtrgati od vsakdanjega sedenja pred računalnikom ali televizijo. Biti aktiven v planinski organizaciji pomeni širiti planinsko idejo in povezovati ljudi. To je tudi podlaga delovanja planinske skupine Bazovica. Številna so planinska društva in posamezniki po Sloveniji, Italiji, Hrvaški ter Bosni in Hercegovini, s katerimi planinci Bazovice tesno sodelujejo. Zato so posebej ponosni, da so se vzponu na Petelinjek priključili še člani Obalnega planinskega društva, saj je bil ta vzpon zaključni del proslave 65. obletnice delovanja slovenskega društva na Reki in desete obletnice

Poslovni pogum velja!

MOS^{46.}

Celjski sejem, 11.-17. september 2013

POSLOVNE PRILOŽNOSTI, PRAVI PARTNERJI, NOVE IDEJE IN IZDELKI,
PREIZKUSI IN BREZPLAČNA SVETOVANJA,
SEJEM ZA POSLE, UGODNE NAKUPE IN ZABAVO...

VSE TO IN ŠE VELIKO VEČ JE MOS!

Največja poslovno-sejemska prireditev regije.

Dober glas pritegne nove in nove partnerje – na 46. MOS še več skupinskih predstavitev držav.

Bodite uspešni in se pojavite tam, kjer se zadržujejo vaši kupci in poslovni partnerji.

Sejem naj ne bo strošek, ampak investicija – Izkušeni podjetniki vedo, da je MOS investicija v nove prodajne in poslovne priložnosti, ki podjetjem razširja področje delovanja. **Sklenite dober posel na 46. MOS!**

njegove planinske skupine. Celoletni program je bil izredno bogat. Vrhunec je bil junija, ko so ob dnevu državnosti dveh dežel izvedli istočasni vzpon na Triglav, Sinjal na Dinari in Vojak na Učki, torej na najvišje vrhove Slovenije, Hrvaške in Kvarnerja. Na Triglav so povedli prijatelje iz hrvaških planinskih društev, na Sinjal iz slovenskih in društev v slovenskem zamejstvu, na Vojak pa vse, ki jih je ta ideja pritegnila.

Pri vzponu na Triglav so jim pomagali prijatelji iz PD RTV Ljubljana in PD Iskra iz Kranja. Točno ob 12. uri je bila vzpostavljena telefonska zveza med tremi vrhovi in na ta način sta bili simbolično povezani dve državi na najvišji ravni. Programa je bilo veliko več,

tako da je bilo dobrih 130 udeležencev zadovoljnih in ponosnih, da so lahko sodelovali pri takem projektu.

Za konec

Z Jasno sta do avtomobilov prišla nekoliko prej, saj je bilo zanj po prestani operaciji hudi gaženje po celcu velik napor. Kmalu se je po cesti iz Gornje Poljane pripeljal avtomobil. Voznik je spustil šipo in iz avtomobila je privrela mehka in pojoča dolenska govoricica.

"Kdo ste, od kod ste, kje ste bili, kam greste ...?"

Vprašanja so si kar sledila drugo za drugim. Bil je Jure, lastnik turistične domačije v Gornji Poljani, ki se mu je seveda čudno zdelo, da od tolških

parkiranih avtomobilov nihče ni prisopihal do kmetije. Pogovor je tekkel. V nekem trenutku se je vodnik skupine Juretu hotel pohvaliti, da je tudi on iz teh krajev, saj je njegov oče iz Loškega Potoka, z druge strani teh hribov.

"Bil je fotograf v Ribnici," je dodal.

"Aha, Miščev," je rekel Jure.

Od kod on ve za domače ime po materi njegovega očeta? Kdo je sploh ta Jure? Hitro sta ugotovila, da sta v sorodstvu. Daljnem, a vendarle žlahta.

Prišli so še ostali, zadovoljni nad doseženim skupnim uspehom. Dan se je počasi iztekal. Sledila sta še povratek domov in misel, da bo še treba priti v te malo odročne, a tako lepe kraje, v katere večino pot zelo redko zanese. ○

Nahrbtniki
vrhunske oblike in kvalitete!

OSPREY

fs[®] Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

CÉBÉ
PURE ADRENALINE

*Davo Karničar –
1st skiing from Mt. Everest*

Odkrivanje hrvaških planinskih biserov

Po Liki in Velebitu

Besedilo: Marija Lesjak

Planinsko društvo Vinska Gora si je letos zadalo cilj, pokukati onstran meje s Hrvaško in poleg potepanja po hribih uživati tudi v kopanju v morju, kar se po naporni hoji več kot prileže!

Petdnevno turo je skrbni vodnik Tomaž načrtoval do potankosti, najel kombi in kar sam sedel za volan. Šesterica navdušenih planincev se je prepustila njegovemu vodenju in v prvi polovici julija smo že hiteli novim doživetjem naproti. Prvi postanek po nočni vožnji smo imeli, ko smo

zapustili avtocesto Zagreb–Split na odcepu za Gornjo Pločo v Liki. Blizu kraja Trkulje smo sredi prostrane praproti začeli z vzponom proti zanimivi gori Zir, 850 m. Po njem se imenuje tudi bližnje počivališče ob avtocesti, od koder pogled pritegne njegova nenavadna podoba s skalnim vrhom na sredini Ličkega polja.

Čeprav je v hrvaški planinski literaturi navedeno, da so Trkulje povsem zapuščene, smo pri eni izmed hiš naleteli na avtohtone prebivalce, Srbe, ki se očitno znova počasi vračajo na med zadnjo vojno zapuščene domove. Prijeten jutranji pozdrav, sproščen pogovor, ki je obrodil kakšno zanimivo

informacijo, nasvet za na pot in že smo polni pričakovanj krenili naprej.

Pri vzpenjanju smo ob poti opazili ogromno skalno ploščo, ki pod sabo skriva manjšo jamo. Lepa priložnost za kratek počitek, potešitev radovednosti in prepuščanje domišljiji. Med potjo na goro se z njene zahodne strani odstirajo pogledi na celotno Ličko polje, ki ga na jugu objema mogočna veriga Velebita. Drevje se proti vrhu redči in tako omogoča prekrasne razglede. Prehod iz skalne grbe na vrh zahteva nekaj spretnosti, saj je pobočje strmo in gladko. Na vrhu je plošča, kjer je prostor za počitek v čudovitem okolju, vendar v "omejeni" širini. Zdrs z nje bi imel neprijetne posledice ... Zir, na katerega se vzpenjamo uro in pol, spada med obvezno točko obhodnice Lički gorski biseri, poleg tega pa je tudi ena izmed kontrolnih točk Hrvaške planinske obhodnice.

Po povratku smo nadaljevali vožnjo do Starigrada, kjer smo se namestili v neposredni bližini vhoda v Narodni park Paklenica, ki smo jo vneto raziskovali naslednje dni. Vsakič smo si ude sprostili s kopanjem v bližnjem morju, kar je bilo po napornih turah še kako dobrodošlo.

Anića kuk

Naš pohod po Narodnem parku Paklenica smo vzeli povsem zares. "Tu se Velebit dotika morja," romantično oglašajo naši južni sosedje. Zelo lepo vreme je bilo treba izkoristiti in zato smo naslednji dan že navsezgodaj hiteli po kanjonu Velike Paklenice. Pogledovali smo proti mogočnemu ostenju Anića kuka, ki se dviga neposredno nad njim. Navpična stena je najbolj privlačna za plezalce s celega sveta, ki se preizkušajo na njej. Ob poti stoji tabla z vrisanimi plezalnimi smermi, kjer ne manjka slovenskih. Med njimi so Ljubljanska, Tržiška, Domžalska in celo Šaleška! Človek se počuti kar bolj domače ...

Ob informacijskih tablah smo se spotoma poučili o zanimivostih tega čudovitega območja in se vzpenjali po Klancu, zelo prikladno poimenovanem predelu poti. V neposredni bližini močnega izvira pitne vode smo krenili desno v gozd. Nad nami v skalovju ob poti nas je opazoval gams, ki se je umaknil v grmičevje šele, ko smo prispeli v njegovo bližino. Navajen je vsakršnih obiskovalcev, zato se mu ni nikamor mudilo.

Zahodna stena Anića kuka

Foto: Marija Lesjak

Dvigajoč se po strmi poti, se je prebujalo tudi sonce, ki je zlatilo vrhove in nas opominjalo, da bo senčenega dela vzpona kaj kmalu konec. Prišli smo do razcepa poti, ki v levo vodi v smeri Jurin, mi pa smo šli desno po sprva ravni poti, ki je vijugala med zanimivim rastjem. Ob poti je majhen naravni vodnjak, ki kljub vročini (še) ni presahnil.

Sčasoma so nam postale pohodne palice odveč in namesto njih smo intenzivneje začeli uporabljati roke. Skale so zelo dobre za prijem, le paziti moraš, da se na njihovi ostrini ne porežeš. Plezalne rokavice še kako pridejo prav! Kmalu je bil naš trud poplačan s prekrasnim razgledom – proti jugu na sinje modro morje z otokom Pagom v ozadju, na severu pa s prostranostmi Velebita.

Naužili smo se lepot, si z višine ogledali svoje bodoče cilje in se po slabih treh urah skupne hoje vrnili po isti poti. V senci mogočnih sten kanjona Velike Paklenice so rožljali številni plezalci in se v hladu dreves preizkušali v svojih veččinah. Bili smo zadovoljni, da smo na lažji način vseeno dosegli markantni, 712 metrov visoki Anića kuk, ki slovi predvsem po najvišji steni (več kot 300 m) na Velebitu, hkrati pa je to tudi najznamenitejša stena na Hrvaškem. Popoldne pa nas je na "točki nič" čakala nagrada v obliki kopanja na bližnji plaži.

Velika Paklenica, Babin kuk, Liburnija, Vaganski vrh

Tretji dan našega potepanja po Paklenici (ime je najbrž dobila po smoli črnega bora, ki raste tod, v davnini pa so ga domačini uporabljali za premazovanje lesenih čolnov in v ljudskem zdravilstvu) je bil označen kot najzahtevnejši glede na dolžino hoje. Budilke smo naravnali na četrto uro zjutraj in že pred peto oprtani s težkimi nahrbtniki zakoračili v temo zadnje točke parkirišča v kanjonu Velike Paklenice.

Pot je široka, mestoma tlakovana in za hojo ob prebujajočem se jutru ravno prava. Spotoma smo se veselo pozdravili z oskrbnikom Ivančevega doma v Paričih, ki se nahaja tik nad planinskim domom. Slovence nas je takoj prepoznal, rekoč: "Edino vi ste lahko tako zgodaj na poti!" Po kratkem in veselem pogovoru smo mu obljubili, da se zvečer oglasimo pri njem in rečem v miru še kakšno več ... Za ogled Manite peči ni bilo časa, saj smo imeli v načrtu druge cilje. Po dveh urah lagodne hoje smo prispeli do

planinskega doma Paklenica, oddali odvečno prtljago v sobo, kjer smo nameravali prenočiti, in po okrepcilu že nadaljevali pot. Jutranje sonce je pridobivalo moč in veseli smo bili, da je strma pot potekala po gozdu. Smerne table z odmerjenimi časovnimi razdaljami so nakazovale, da nas čaka naporen dan.

Vseeno smo si spotoma vzeli čas za ogledovanje divjine gozda, še posebej redko videnega alpskega kozlička, na razcepu poti v bližini Tihe peči pa tudi za okrepcilo in počitek. Preventivno smo odložili nahrbtnike in s sabo vzeli samo najnujnejšo opremo, saj nas je čakal zahteven vzpon na Babin kuk, 1431 m. Po soočenju z ne preveč vzdrževanimi jeklenicami smo bili na vrhu deležni krasnega razgleda na morje in vrhove vršnega grebena Velebita, ki so se bohotili nad nami.

Po povratku do nahrbtnikov smo se razdelili – eni smo odšli po isti poti nazaj, drugi pa naprej do vrha Liburnija in na Vaganski vrh, 1757 m, ki je najvišja točka tega čudovitega masiva. Torej je bilo treba v precejšnji vročini premagati slabih 1700 metrov višinske razlike, pri tem pa imeti s sabo ustrezno količino tekočine, ki je poleti tod še kako potrebna.

Pri planinskem domu smo bili veseli ponovnega snidenja z našo "daljšo" trojico. Ta dan so bili na turi kar trinajst ur! Zaradi osebnega zadovoljstva ob uspešnem dnevu in jutranje obljube smo zvečer odšli še k Franju v Ivančev dom. V prijetnem domačem okolju s pogledom na krasno naravo, ki so jo zlatili žarki poslavljajočega sonca, smo uživali ob domačih dobrotah, h katerim je vsekakor sodil kozarček rujnega. Ta nam je še bolj razvezal jezike, nadgradil dobro voljo že od prej, posledično pa je povratek do planinskega doma minil v soju svetilk. Še klepet z gorskim reševalcem, vodjem angleških tabornikov in oskrbnikom, potem pa po najkrajšem postopku smuk v posteljo na zasluženi počitek.

Mala Paklenica

Po čudovitem večeru pri Franju v Ivančevem domu se je spodobilo, da smo k njemu odšli tudi na zajtrk. S tem smo opravili že del poti od planinskega doma, kjer smo prenočili. Uživali smo v domačnosti okolja s prijaznim oskrbnikom in se podali na pot kar naravnost od tod proti vrhodu. Pot je bila več kot lepa, prav romantična. Vodila je mimo samotne domačije in prehajala v vedno večji pragozd z mogočnimi drevesi, se pridružila

potoku Paklenica, ki je iznenada tekel globoko pod nami, pa se spet približal, dokler ga nismo prečkali in se podali v čudovit borov gozd na vzhodnem predelu pogorja Klimenta.

Z vzpenjanjem se nam je odstrl pogled na s soncem obsijani Babin kuk, ki nam je obudil spomin na pester pretekli dan. Romantično okolje in trenutek za počitek sta navdihnili Manico, da nam je sredi lepote gozda zavzeto zrecitala Strepnjo Desanke Maksimović. Kaj bi si človek lahko še lepšega želel! Nadaljevali smo pot navzgor do sedla in prišli v kraljestvo divjih prašičev. Razrita zemlja je dokazovala njihovo nevidno prisotnost. Kljub rajski gozdni stezi dobi človek prav zaradi tega na nekaterih predelih občutek, da tod potekajo nekakšna arheološka izkopavanja.

Na območju Velike Močile z naravnim kamnitim vodnjakom in sledmi voda v času moče smo uživali v prelepih stezah, prepletenih sem in tja še z drugimi dobro označenimi potmi. Pri pomembnem križišču poti pri Sv. Jakovu smo krenili skrajno levo nad kanjon Male Paklenice, katerega zanimive geološke strukture so se bočile nad njo. Sonce je že močno pripekalo in dišeč žajbelj nas je spotoma oamljal. Dotaknili smo se povsem suhe struge Male Paklenice, se ob njej in po njej vzpenjali gor in dol preko zanimivih kamnin, ki so na gosto označene z markacijami. Premagovanje terena bi bilo sicer le blodnja po kamnitem labirintu. Tu si pomagaš z vsem, kar ti pride prav, pogosto prav zadnjica. Izumili smo besedo *riting*, saj smo ga po spuščanju preko ogromnih gladkih skal pridno uporabljali.

Izenada je nad nami zazijala mogočna votlina jame Kapljučvača, iz katere je vel prijeten hlad v sicer razgretem dnevu. Osvežujoč oddih je bil več kot naročen, a nas je še velik kos neprehajene poti znova spravil pokonci, da smo kaj kmalu spet vijugali po kamniti neskončnosti, katere konec je v daljavi obljubljal morje. Ampak do tja je bilo treba premagati še marsikaj, se povzpeti visoko nad kanjon in se spet spustiti vanj. Na koncu pa je pot naenkrat postala spet vsa nedolžna in prišli smo v Seline do lepo urejenega vhoda številka 2 z recepcijo in obvestili, kot je npr. to, da je plezanje v Mali Paklenici prepovedano. Tod je tudi zaradi te prepovedi in posledično precej manjše obljudenosti ter težjega pristopa moč čutiti dih divjine, kar je v današnjem času pogosto že pravo razkošje. Prav je, da kdaj pa kdaj le pustimo naravo

naravi, saj je njena sosedka Velika Paklenica že dovolj "civilizirana".

Po osmih urah hoje po čudovitem narodnem parku je vodnik Tomaž spet poskrbel za prevoz, mi pa smo medtem posedeli v kamniti senci z občutkom, da sedimo na krušni peči. Nadvse uspešen zaključek dneva z nepozabnimi vtisi s poti smo primerno proslavili pri sosedu Dinku, katerega morske dobrote so nam več kot teknile!

Večka kula, Baške Oštarije, Smiljan

Svoje bivanje v Paklenici smo zadnji dan zaokrožili z ogledom Večke kule. V 16. stoletju so jo na zelo strateški točki postavili prebivalci takratne srednjeveške vasi Veče za zaščito pred

Kanjon Velika Paklenica

Foto: Marija Lesjak

Turki. Vsa propadajoča se sedaj nahaja tik ob obali, nekoč pa je bila pomembna točka pomorščakov in karavan, ki so po kanjonu Velike Paklenice potovale v notranjost celine. V njeni neposredni bližini se v morje včasih steka potok Velika Paklenica, ki izvira visoko v nedrjih Velebita. Predali smo se čudovitemu jutru in se za slovo še nakopali, saj se toplemu morju in peščeni obali nikakor nismo hoteli odreči.

Kar težko se je bilo posloviti od tega raja, zato smo jeklenega konjička usmerili po klasični jadranski magistrali, da smo lahko še nekaj časa uživali ob pogledu na sinje morje. V Karlobagu smo zavili v smeri proti Gospiću. Ob strmem vzponu so se nam odstirali čudoviti razgledi na morje z otokom Pagom v ozadju.

Po slikoviti serpentinasti cesti smo slednjič prispeli do gorskega

naselja Baške Oštarije, ki se nahaja ob pomembnem velebitskem prelazu ceste Gospić–Karlobag. Prelaz je tudi nekakšna ločnica med Srednjim in Južnim Velebitom ter hkrati stičišče oz. križišče mnogih planinskih poti, ki se kar ponujajo in vabijo ljudi, željne gorniških užitkov. Podali smo se na razgleden greben z obeležji avstrijskemu imperiju in graditeljem že prej omenjene ceste. V letih med 1750 in 1752 so ustvarili prvo cestno povezavo za vprežna vozila, leta 1968 pa so jo asfaltirali za motorni promet. V bližnji informacijski hišici smo si priskrbeli potrebno literaturo za odkrivanje planinskih lepot sosednje Hrvaške, ki se v to smer zelo razvija. Predvsem se je treba opremiti s čim več informacijami, saj so marsikje še sledi nedavne vojne vihre in neočiščena minska polja, kar je nujno treba upoštevati!

Vožnjo smo nadaljevali v smeri Gospića in si v Smiljanu, rojstnem kraju Nikole Tesle, ogledali zelo lep, njemu posvečen in moderno urejen tematski park oz. spominski center. Tu se je rodil leta 1856 in v bližnjem potočku Vaganac pri igri še kot otrok zaslutil moč vode. Njegova odkritja so ga pripeljala do slapov Niagare, kjer so s pomočjo njegovega neverjetnega veleuma leta 1896 postavili hidroelektrarno. Obogateni z novimi spoznanji in vedenji o njegovem življenju smo nadaljevali pot proti domu. Nepopisni prometni gneči v smeri proti Zagrebu smo se elegantno izognili z vožnjo skozi Belo krajino in preko Gorjancev, ki so nam znova obudili željo po pohodniških doživetjih na domačih poteh ... Preživeli smo čudovite morsko-planinske dni, ki nam bodo ostali v najlepšem spominu! ◉

Planinska kavka z Mosorja

Besedilo: Sonja Zalar Bizjak

Pred nedavnim sem na programu televizije Animal Planet opazovala prizor reševanja samice brazdastega kita. Okoli repa je imela ovito ribiško mrežo, ki jo je ovirala pri gibanju in ji močno zmanjševala hitrost plavanja. Dva potapljača sta se več kot eno uro trudila, da sta porezala vse vrvi in jo rešila nevarnega tovora.

Takrat sem se spomnila na podoben dogodek, ki sva ga možem doživela septembra 2012 na Mosorju, gorovju nad Splitom. Sredi tedna sva se namenila na Kozik, s 1319 metri najvišji vrh v vzhodnem grebenu Mosorja. Odkar so obnovili kamnito cerkvico na vrhu, je med hrvaškimi planinci Kozik bolj poznan kot Sv. Jure. Vrh je redko obiskan, ker ni v bližini nobene planinske kočice in stoji izven mreže planinskih poti v osrednjem masivu Mosorja. Nanj vodi

markirana pot iz obmorskega mesteca Omiš, druga pa ima izhodišče v dolini Dubrava na jugozahodni strani grebena, ki leži kakih štiristo metrov višje.

Poletna vročina se v prvi polovici septembra v Dalmaciji še ni podela, zato sva izbrala pot z manjšo višinsko razliko. Ozka, vendar dobro označena stezica naju je vodila navzgor po pobočju, poraslem z grmičevjem in nizkim drevjem, za september nenavadnega videza. Visoke poletne

temperature z večmesečno odsotnostjo dežja so izsušile kamnita tla in več kot pol dreves in grmovja so pokrivali popolnoma porjaveli, suhi listi. Burja je precej listov že otresla in pod nogami je šumelo kot konec jeseni.

Le kako v tej izsušeni pokrajini preživijo živali, sva se spraševala. Kraški svet je neusmiljen, vse padavine sproti izginejo v podzemlje, površinske vode so velika redkost. Vendar se v naravi vedno najde možnost preživetja, in kje so viri vode, živali dobro vedo. Ko sva prišla na širok skalnat greben pod Kozikom, sva splašila jato kotorn, skalnih jerebic. In ko sva se vračala z vrha, še eno. Le kaj delajo kotorne na vetrovnem grebenu? Kmalu nama je bilo jasno. Ko sva še malo raziskovala

Glavni greben Mosorja izpod Kozika
Foto: Sonja Zalar Bizjak

greben v smeri proti Kabalu, sva naletela na globoko škavnico, polno vode. V skoraj vodoravni plošči je padavinska voda tisočletja raztapljala apnenec in ustvarila bazenček, v katerem se je nabrala deževnica. Škavnica je bila velika 55 krat 80 centimetrov, enkratno oblikovana, s kamnito "streho" na južni strani, ki je preprečevala prehitro izhlapevanje vode. Čudovit kamnit napajalnik za ptice! Na grebenu proti vrhu sva videla še nekaj škavnic, vendar so bile vse suhe.

Reševanje s srečnim koncem

Na vrhu Kozika stoji kamnita cerkvena sv. Jureta, krita s kamnitimi ploščami. Lepo, v stilu s tisočletno tradicijo teh krajev. Vendar so gradbeni delavci "pozabili" pospraviti za seboj. V okolici so razmetano ležale vreče iz umetnih vlaken z ostanki cementa in peska, ki jim je burja raztrgala robове. In ena od teh vreč je bila smrtonosna past. Ko sva se približala vrhu, sva takoj opazila črno ptico, ki se je trudila vzleteti, pa jo je vsakokrat potegnilo nazaj. Bila je planinska kavka, ki se je zapletla v razcefrana vlakna vreče s peskom. Skušala se je osvoboditi, vendar ji ni uspelo. Vsakokrat, ko se je dvignila v zrak, so se čvrste niti še bolj zategnile med kremplje desne noge. In ker se je v zraku obračala, so se vlakna ovijala okoli noge in jo še močneje vezale na težko vrečo.

Takoj nama je bilo jasno, da se ptica sama ne bo nikoli osvobodila in bo mučno poginila od žeje in lakote. Ujela sem jo med dlani, ptica se je s kremplji proste noge trdno oklenila mojega prsta in se umirila, kot bi vedela, da ji bova pomagala. Mirno kavko je nato prevzel Vojko, jaz pa sem v nahrbtniku poiskala steklenico z vodo in nož. V kljun sem ji vlila nekaj curkov vode in ptica je žejno požirala odrešilno tekočino. Potem sem se z nožem lotila rezanja zategnjenih niti in hkrati pazila, da ji ne poškodujem krempljev. Čim je kavka začutila, da so njeni kremplji spet prosti, je postala nestrpna. Nekajkrat je kljunila moža po rokah in nama dala vedeti, da hoče proč od tega nesrečnega kraja. Nisva je zadrževala, kavka je poletela v nebo, enkrat zaokrožila, nato pa se spustila vzdolž severnega pobočja Kozika v dolino in nama izginila izpred oči.

Olajšano sva se spogledala in kar malo ganjena sva bila ob občutku, da sva ji rešila življenje. Tisto sredo nisva ves dan srečala nikogar in malo verjetno je, da bi v naslednjih dneh sploh kdo še obiskal vrh Kozika.

Ponoči je Dalmacijo zajelo neurje in sledilo je nekajdnevno deževno vreme z močnim jugom.

Od kod kavka na Mosorju?

Ostala sva sama, z dobrim občutkom. Potem pa sva se nenadoma vprašala, od kod kavka na Mosorju, ki ne preseže višine 1339 metrov. Res je v bližini preko doline reke Cetine Biokovo s čez štiristo metrov višjimi vrhovi, vendar sva si morala priznati, da planinske kavke nisva pričakovala. Izven Alp je še nisva videla, čeprav sva obiskala že vsa gorovja Dinarskega gorstva vzdolž Jadranskega morja. Na vse dvome o razširjenosti kavke sva našla odgovor že med bivanjem v Dalmaciji, ko sva dobila v roke nekaj izvodov revije Hrvatski planinar. V nekem izvodu je bil članek o žutokljuni *galici*, kakor jo imenujejo Hrvati. Prebrala sva, da živi na Hrvaškem v vseh gorskih skupinah Dinarskega gorstva od Gorskega Kotarja preko Velebita do Biokova. Tu ima v težko pristopnih stenah možnost gnezdenja, vendar se njen življenjski prostor krči. Hrvaški naravovarstveniki so jo zato uvrstili med ogrožene vrste in ščiti jo Zakon o

zaščiti narave. Seveda ne živi planinska kavka samo v slovenskih in hrvaških gorah. Njen življenjski prostor so tudi Atlas, Pireneji, celotne Alpe, gorovja Balkana in velikega dela Azije.

Tako kot midva tudi veliko hrvaških planincev opazuje kavke v naših gorah, kjer so zelo pogoste in na nek način na pol domače. Navajene so, da si na vrhovih delimo z njimi malico, in se nam pri tem povsem približajo, ponekod celo jemljejo grižljaje iz rok. To pa ni najbolj v redu, saj naša hrana ni primerna zanje, saj se kavke hranijo predvsem z žuželkami, mrhovino, plodovi in semeni in si znajo same poiskati hrano. Na Hrvaškem planinci te navade hranjenja kavk verjetno nimajo, zato ostaja njihovo življenje bolj skrito in so srečanja z obiskovalci gora manj številna. In kot zanimivost, mnogi hrvaški planinci ji pravijo kar kavka, kot so slišali v naših gorah, hrvaškega imena žutokljuna *galica* ali *galica ćolica* pa ne poznajo. ●

"Najina" kavka z Mosorja

Foto: Sonja Zalar Bizjak

Neznani dragulj Karnijcev

Monte Pupera Valgrande

Besedilo: Matija Turk

Prvi septembrski sneg je že pobelil najvišje vrhove Dolomitov. V ostrem mrazu sva z Janezom navsezgodaj zapustila bivač Voltolina v Marmarolah, kjer sva prespala po vzponu na Corno del Doge. Preko police Cengia del Doge, ki preči severno steno omenjene gore, sva dosegla visokogorsko dolino Val di San Vito.

Zahodna stena Cime Bel Prà, ki se dviga nad njo, je ležala v globoki senci in čez skalovje so padali lesketajoči se ledeni trakovi. Že na melišču pod steno mi je večkrat spodrsnilo, saj bi skale pokrival tanek, skoraj neviden požled. Vzpon v takšnih razmerah zagotovo ne bi bil modra odločitev. Da pa ne bi obisk Dolomitov ostal okrnjen, je bilo treba poiskati nov cilj. V Auronzu sva se ustavila na kavi in si začela podajati zemljevide in liste z opisi ter brskati po vodničku. Kar je predlagal eden, je drugi gladko zavrnil. Nakar sem dobil idejo, da sploh ni nujno, da ostaneva v Dolomitih, saj bi lahko šla pogledat tudi na drugo stran reke Piave. Brat je še malo polistal po knjigi in mi pod nos pomolil opis: Monte Pupera Valgrande. Predlog sprejet!

Gora v nehvaležni soseščini Dolomitov

Monte Pupera Valgrande je del gorske skupine Brentoni, ki orografsko spada h Karnijskim Alpam. Skupaj z glavnimi vrhovi skupine, poleg najvišjega Brentonija, 2548 m, so to še Monte Crissin, 2503 m, Monte Schiavon, 2317 m, in Monte Tudaio, 2140 m, se dviga v višave takoj nad levim bregom Piave. Značilnost severnih sten teh gora so monolitne, poševne plošče, ki jim dajejo še posebej svojstven in divji izraz. Najlepši pogledi na skupino Brentoni se nam odpirajo s ceste na prelaz Monte Croce Comelico, ki je bil že od nekdaj pomembna prometna povezava med Benečijo in Južno Tirolsko. Medtem ko je konec 19. stoletja razvijajoči se gorski turizem na severni strani prelaza domačinom prinašal denar in slavo, so le redki

"turisti" kazali zanimanje za vrhove v nehvaležni soseščini Dolomitov. Izmed njih izstopata Gustav Baldermann z Dunaja in Lothar Patera iz Salzburga, ki sta v še nedotaknjenih vrhovih skupine Brentoni videla svojo veliko priložnost. Skupina Brentoni je okoli leta 1900 postala kraj njunega raziskovalnega in alpinističnega udejstvovanja, kjer sta opravila vrsto prvih pristopov, prvenstvenih vzponov in grebenskih prečenj. Zlasti Patera je načrtno raziskoval Karnijske Alpe od Piave do Kanalske doline. Strast do gora mu je zelo verjetno razvnel Ludwig Purtscheller, njegov profesor telovadbe iz gimnazijskih dni. Baldermann in Patera je pri vzponih spremljal domačin iz kraja Santo Stefano Giuseppe Stanislao Pellizzaroli, po domače Beppi Slau. Beppijeve zasluge

Še ena gorska pravljica: pogled z vrha proti Antelau. Foto: Matija Turk

poskusil prečiti še na nekaj metrov višji vzhodni vrh, visok 2520 m, a se je zaradi megle obrnil. Pristop na zahodni vrh po smeri, ki jo opisujemo v nadaljevanju in velja za normalni pristop, sta leta 1912 prva opravila Antonio Berti in Luigi da Rin Ciaurèi. Z zahodnega sta uspešno nadaljevala še na vzhodni vrh.

Vzpon v meglenem jutru

Od ceste v dolini Val Piova do bivaka Spagnolli pod Monte Pupero Valgrande je vsaj dve uri hoda. Ura je bila pozna in hoja po temi nama ne bi ušla. Komaj pa sva dobro zastavila korak po makadamski cesti, sva pod njo zagledala staro, osamljeno, s travnikom obdano hišo. Čez pet minut sva bila zopet pri avtu in nekoliko spremenila vsebino nahrbtnikov. Zakaj bi človek vedno nekam hitel, ko pa se tu ponuja lepa priložnost, da pred spanjem v miru spi večerno pivo ali dve. Ponovno sva bila pri avtu naslednji dan zarana in ponovila postopek menjave vsebine nahrbtnikov v obratnem vrstnem redu. Noč na mehki zeleni podlagi pred pročeljem hiše, ki je varovalo pred morebitnimi pogledi s ceste, je potekala mirno in brez zapletov.

Jutro je bilo megleno in prvi del poti do bivaka se vije po vojaški cesti, ki le počasi pridobiva višino. Cesto je leta 1916 zgradila italijanska vojska. Vodila

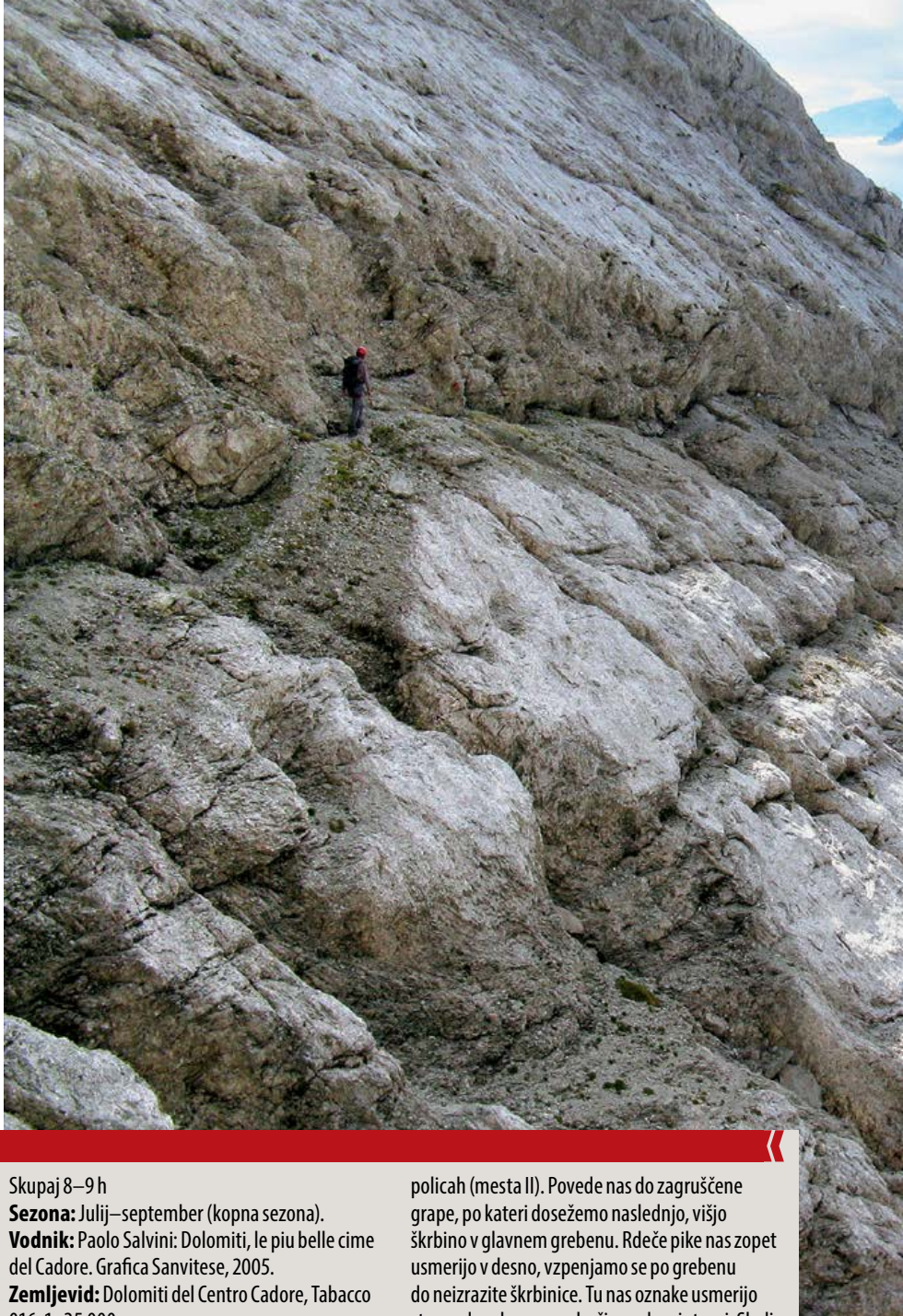
Bivak Spagnolli
Foto: Matija Turk

pri odkrivanju skupine Brentoni pa so, ravno zaradi ravnanja njegovih dveh klientov, ostale prezrte in so s časom utonile v pozabo. V svojih objavah v reviji Österreichische Alpenzeitung sta ga Avstrijca omenjala le poredko ali pa sploh nikoli. Če je Lothar Patera za Karnijske Alpe to, kar je Julius Kugy za Julijce, je to v veliki meri zasługa Beppija Slaua, ki mu je leta 1910 pripadla čast, da je postal prvi uradni gorski vodnik v Comelicu.

Pupera ima pravzaprav dva vrhova, ločena z globoko in težko prehodno škrbino. Prvi pristop na zahodni vrh, visok 2513 m, so opravili neznani vojaški kartografi. Ko sta se nanj v družbi še dveh tovarišev in zelo verjetno tudi Beppija Slaua leta 1899 povzpela Baldermann in Patera, sta na vrhu naletela na možica. Patera je

je do postaje žičnice, ki je oskrbovala trdnjavo na bližnji gori Monte Tudaio. Še pred koncem ceste naju je smerokaz usmeril na pot, ki se zložno dviguje skozi gozd in ruše k bivaku Spagnolli. Zaradi turobnega dne se je hoja še bolj vlekla in ničkolikokrat sem že zaman pričakoval, da bova vsak čas zagledala bivak. Naposled so se iz megle le prikazali obrisi bivaka, ki je pravzaprav majhna, neoskrbovana kočica odprtih vrat. Vstopila sva v lično, lepo urejeno hišico, brez dvoma vredno truda, da bi se sinoči potrudila do nje. Upala sva, da se bo med najinim postankom megla razkadila, a uro kasneje o soncu ni bilo še nobenega sledu. Glede na zemljevid, ki sva ga imela, vodi prav od bivaka označena pot na škrbino Forcella Ciadin Alto Est. Tam se namreč začne resni del vzpona na Pupero. Vendar ni bilo nikjer videti nobene poti in še manj označb. Zato sva krenila levo po markirani mulatjeri, ki vodi na škrbino Forcella Ciadin Alto Ovest, misleč, da bova na odcep našli nekotično pot. Pot je vodila daleč stran od zelenega cilja in vedno bolj se mi je dozdevalo, da naju tudi ta gora ne bo videla. Z višino se je megla vedno bolj redčila in kar naenkrat, kot bi odrezal, sva se znašla pod jasnim nebom. Nad belim morjem so se na vse strani dvigovali vrhovi in temne misli so se razblinile kot megla pred nekaj trenutki. Kontrast je bil res presenetljiv in razgledi na vse strani naravnost

INFORMACIJE

Monte Pupera Valgrande, zahodni vrh, 2513 m

Italija, Karnijske Alpe, skupina Brentoni

Zahtevnost: Alpinistični vzpon, II/I.

Oprema: Običajna visokogorska oprema, čelada, oprema za varovanje (plezalni pas, vrvne zanke, vsaj 20 m vrvi ...)

Nadmorska višina: 2513 m

Višina izhodišča: pribl. 1200 m

Višinska razlika: 1300 m

Izhodišče: Manjše parkirišče ob cesti Laggio di Cadore–Casera Razzo v dolini Val Piova. Pozorni moramo biti na odcep makadamske vojaške ceste (informativna tabla) približno 4 km za krajem Laggio di Cadore.

Zavetišče: Bivak Spagnolli, 2047 m, 14 ležišč.

Časi: Izhodišče–bivak Spagnolli 2.30 h

Bivak Spagnolli–Forcella Ciadin Alto Ovest 45 min
Forcella Ciadin Alto Ovest–Forcella Ciadin Alto Est 45 min

Forcella Ciadin Alto Est–vrh 1.30 h

Vrh–Forcella Ciadin Alto Est 1 h

Forcella Ciadin Alto Est–bivak Spagnolli (direkten sestop po vojaški stezi) 20 min

Bivak Spagnolli–izhodišče 2 h

Skupaj 8–9 h

Sezona: Julij–september (kopna sezona).

Vodnik: Paolo Salvini: Dolomiti, le piu belle cime del Cadore. Grafica Sanvitese, 2005.

Zemljevid: Dolomiti del Centro Cadore, Tabacco 016, 1 : 25.000.

Opis: Od izhodišča se odpravimo po gozdni cesti. Vseskozi sledimo smerokazom proti škrbini Forcella Cadin Alto (pot št. 330). Po približno 45 minutah hoje nas smerokaz usmeri desno na pot, ki se zložno vzpne do bivaka Spagnolli. Nadaljujemo po lepi mulatjeri do škrbine Forcella Ciadin Alto Ovest. Z nje desno po nakazani stezi proti vzhodni škrbini (izpostavljeno, mestoma II). Na vzhodni škrbini se prične plezalni del vzpona, smer je na gosto označena z rdečimi pikami. Usmerimo se desno in se po skrotju in grapah povzpemo do police, ki vodi preko velike gladke plošče. Po zagrščeni polici do konca v poševno steno (I+). Kmalu nam napredovanje prepreči navpična stena, na kateri sta narisana dva smerokaza. Upoštevamo desnega. Po krušljivi in zagrščeni plošči dosežemo škrbino v glavnem grebenu (II-), kjer prestopimo na južno stran. Sledi dolgo vodoravno prečenje po drobljivih

policah (mesta II). Povede nas do zagrščene grape, po kateri dosežemo naslednjo, višjo škrbino v glavnem grebenu. Rdeče pike nas zopet usmerijo v desno, vzpenjamo se po grebenu do neizrazite škrbinice. Tu nas oznake usmerijo stran od grebena, v pobočje na desni strani. Sledi prečka preko ozke in izredno izpostavljene police, ki vodi okoli vogala, od koder je do vrha le še nekaj minut vzpona po skrotju. Neprijetni polici se lahko izognemo: iz škrbinice ne gremo proti prečki, temveč se usmerimo levo v kratek kamin. Po nekaj metrih plezanja dosežemo lahko, stopničasto steno, po kateri splezamo nazaj na greben na naši desni (II-). Tu zagledamo bližnji vrh in pod sabo gruščnato pobočje, kjer poteka označena stezica. Do nje se moramo spusti za slabih 10 m, kar zahteva plezanje II. stopnje v sestopu. V grebenu je nekaj večjih skal, ki omogočajo dobro varovanje. Po stezi je do vrha le še nekaj minut. **Sestop:** Po isti smeri sestopimo nazaj do škrbine Forcella Cadin Alto Est. Z nje sledimo slabo vidni vojaški stezi po travah navzdol do bivaka Spagnolli. Sestop nadaljujemo po označeni poti.

Na pristopni polici ob povratku

Foto: Matija Turk

sva vstopila v razčlenjeno skalovje grebena, ki vodi do prve velike plošče. Tu sva naletela na rdeče pike, ki vse do vrha že kar preveč na gosto označujejo smer vzpona. Pike so vodile do police, ki vodoravno preseka prvo ploščo. Videti je bilo, da se na njenem koncu obeta resna plezarija, zato sva se pred vstopom nanjo ustrezno plezalno opremila. Polica je lepa in široka. Ko stopiš nanjo, te gora sprejme vase. Postaneš del nje in vsa tesnoba izgine. Težave obstajajo le od daleč, od blizu je vse ena sama prijetna hoja in poplezavanje. Ob koncu police sve se po ploščah povzpela do ozke in krušljive škrbinice, kjer sva prestopila na južno stran. Ta je manj izpostavljena, a tudi bolj razdrapana in krušljiva. Lepo sva napredovala in pričakoval sem, da bova kmalu stopila na vrh. Tik pod njim pa sva naletela na mesto, ki je ustavilo tekoče napredovanje. Rdeča pika je neizprosno kazala prehod po kratki polici s spoštljivo globino pod njo. Ozka, nadstrešena polica se je na sredini stopničasto spuščala, kar je zahtevalo nekaj akrobatskih spretnosti. Oklepajoč se z rokami roba police in na slepo tipajoč z nogami za stopi, sem hitro presodil, da sem preneroden, da bi te akrobacije izvajal brez varovanja. S seboj sva sicer imela vrvi, vendar je pri tovrstnih vzponih vedno problem najti ustrezno varovališče, saj tudi na Puperi ni nikjer niti enega klina. Da ne bi izgubljala časa z iskanjem in nameščanjem varovališča, sva raje pogledala malo naokoli in na levi našla lep prehod proti vršnemu grebenu. Kot po stopnicah sva se po razčlenjeni plošči povzpela na greben. Od vrha naju je ločila le še strma škrbina. Tu sva se za varen, pa čeprav le deset metrov dolg spust z grebena le odločila uporabiti vrvi, saj se je na grebenu kot sidrišče ponujala primerena skala. Še nekaj korakov in stopila sva na vrh, ki v najinih gorniških načrtih ni obstajal.

Žal je tako, da smo ljudje v svojih načrtovanih preveč premočrtni in dostikrat niti ne opazimo stvari, ki nam prihajajo nasproti. Monte Pupero Valgrande sem že dolgo poznal, vedno se mi je zdelo nekaj posebnega, a časa zanjo si nisem nikoli vzel. Sedaj pa, ko razmišljam o podvigih minulega leta, spoznavam, da je bil vzpon na Puper eden lepših in zanimivejših. Vzpon po mojem okusu. ●

fantastični. Ponovila se je zgodba izpred dveh let, ko je sprva siv dan na vrhu Terze Piccole postal najlepša gorska pravljica.

Na škrbini Forcella Ciadin Alto Ovest sva ponovno preučila zemljevid in vesela spoznala, da ni vse izgubljeno. Proti vzhodni škrbini je od tod vodil greben, preko katerega je na zemljevidu označena markirana pot. Odpravila sva se torej v tej smeri po nakazani stezici, ki so jo sem in tja označevali možici in rdeče pike. Pot je bila na nekaj mestih tudi izpostavljena in kar zahtevna, a brez varoval. Iztekla se je na grebenu nad škrbino, kjer so vidni sledovi vojaških poti in utrjevanja. S škrbine sva uzrla bivak Spagnolli, kakšnih 300 metrov nižje na koncu

travnatega pobočja. Sedaj, v sončnem dnevu, je bil videti prav blizu.

Po polici in ploščah proti vrhu

Že med hojo po grebenu med obema škrbinama sva zagledala Monte Pupero Valgrande v vsem njenem sijaju. Pogled na gromozanske viseče plošče severne stene vzbudi strahospoštovanje in poraja dvome o "lahkotnem sprehodu" čeznje. Ko sva jo tako gledala z grebena, se nama ni zdela prav nič lahka. Po opisu naj bi šlo namreč za plezanje II. stopnje in vse tisto navdušenje je kar nekam poniknilo.

A sedaj sva stala ob njenem vzočju in umik brez tehtnega razloga ni prišel v poštev. Z mešanimi občutki

Moj prvi tritisočak

Po poteh indonezijskih vulkanov

Indonezija, dežela, ki jo sestavlja okoli 17.500 otokov, se razteza med jugovzhodnim azijskim polotokom in Avstralijo. Kljub temu da je poznana predvsem po čudovitih tropskih plažah, je tam mogoče opraviti tudi kakšen hribovski podvig. Vulkanska aktivnost na dnu morja, ki je povzročila nastanek otočij, je namreč oblikovala tudi najvišje vrhove Indonezije.

Sopotnikom sva se zadnji teden popotovanja namenila preživeti na največjem indonezijskem otoku Javi. Poleg glavnega mesta Džakarte in kulturne prestolnice Jogjakarte je Java najbolj znana po verigi vulkanskih vrhov. Najin cilj je bil v začetku predvsem vulkan Bromo, ki je ena največjih znamenitosti Indonezije in je v vseh vodnikih predstavljen kot nekaj, kar je treba nujno obiskati. Zakaj pa ne!

Na živahni Bromo

Nekajurna ovinkasta vožnja iz Malanga ter kratek spanec v Sukapuri in že smo bili na poti proti razgledni točki na gori Pananjakan, 2705 m, s katere naj bi videli, kako sonce vzhaja izza Bromo in okoliških vrhov. Razgledna točka velja za eno najbolj znanih na svetu in ponuja razgled na "čarobno igro svetlobe in senc", kot to opisujejo preštevilne lokalne turistične agencije. Vendar sta bila kaotična jutranja vožnja med

Besedilo: Nataša Sedlar

drugimi džipi, polna prehitevanja in hupanja, ter zadnji kilometer hitre hoje, da bi ujeli čarobnost trenutka, zaman. Na razgledni točki nas je pričakala velikanska množica ljudi vseh ras in starosti, ki nam je zastirala razgled na vse strani. Vzdušje je še najbolj spominjalo na množično zborovanje ali gnečo na nogometni tekmi in tako o idiličnem prizoru ni bilo ne duha ne sluha. Vendar nismo dolgo pestovali razočaranja, kajti slabe pol ure po sončnem vzhodu se je množica razkadila in v soju prvih jutranjih žarkov se nam je razkrila čudovita pokrajina.

Tudi nadaljevanje dneva je bilo v znamenju številnih turistov, ki so se odločili pogledati isto turistično

Semeru iz daljave

Foto: Nataša Sedlar

atrakcijo. Vožnja z džipom po veliki planjavi, imenovani peščeno morje (Sea of Sand), nas je pripeljala do vznožja kraterja veličastnega, 2329 metrov visokega Broma. Prebivalci območja se od ostalih Javancev razlikujejo tako po jeziku – arhaičnem dialektu javanščine – kot tudi po religiji. Za razliko od muslimanske večine prebivalcev Jave (85 %), so namreč hindujci, na kar opozarja tudi hindujski tempelj pod goro. Ime vulkana naj bi izviralo iz javanske izgovorjave hindujskega boga stvaritelja Brahme. Še dandanes je med prebivalci sosednjih vasi živa tradicija darovanja v krater vulkana. Vsako leto v čast bogovom vanj darujejo riž, zelenjavo, sadje, rože in živino. Tradicija izvira iz starodavne legende, po kateri so bogovi gore pomagali kraljevemu paru, ki ni mogel imeti otrok, v zameno za zadnjega, 25. otroka. Ogenj in žveplo iz vulkana sta bila kazen staršema, dokler nista izpolnila dogovora in v vulkan darovala objubljenega otroka.

Krater z žveplenim jezerom na dnu
Foto: Nataša Sedlar

Pot na krater je zelo obljudena in prašna, vendar nezahtevna in traja le slabe pol ure. Mogoče jo je tudi prejezditi na enem izmed konjev, ki jih ob poti ponujajo domačini. Rob kraterja, do katerega pripelje pot, je poln ljudi, ki zrejo v ogromno luknjo z žveplenim jezerom na dnu. Gneči pa se je mogoče izogniti, če se odločimo krater obhoditi okoli in okoli. Ozka pot po robu poleg odmika od množice ponuja čudovite razglede na okoliške vrhove in v notranjost vulkana.

Na Semeru

Moram priznati, da me prostrane peščene planjave, Bromova mogočnost in osupljivi razgledi niso pustili ravnodušne. Vendar mi sama pot na vrh ni predstavljala posebnega izziva, zaradi številnih ljudi pa sem pogrešala mir in tišino, ki ju je ponavadi mogoče doživeti v gorah. To sta bila ključna razloga, da sva se s sopotnikom odločila za večji podvig, dvodnevni trekking na najvišji vulkan Jave, ki je obenem eden najaktivnejših vulkanov na svetu. Semeru je s svojimi 3676 metri med domačini znan tudi pod imenom Great mountain, velika gora.

Obisk smo začeli iz Sukapure zgodaj zjutraj z vožnjo do Rantepaa, kjer nas je že čakal vodnik. Pot je dobro označena in jo je mogoče opraviti tudi brez lokalnega vodnika ali agencije, vendar ti poleg vodenja in prevozov popotnikom zagotavljajo tudi vso opremo (šotor, spalna vreča) in hrano za dva dni, kar je za turiste zelo prikladno. Redkokateri popotnik iz tujine namreč v Indonezijo prinese celotno gorniško opremo, posebno še, ker dobršen del časa preživi na kakšni plaži. Za pot na goro je treba urediti nekatere formalnosti – predložiti kopije dokumentov in potrdilo zdravnika ter pridobiti dovoljenje lokalnih oblasti. Glavni razlog za to se verjetno skriva v nenehni vulkanski aktivnosti gore, ki je ne tako dolgo nazaj, leta 2000, zahtevala tudi smrtne žrtve.

Prvi dan naju je čakalo šest ur dokaj nezahtevne hoje po urejeni gozdni poti. Po kakih treh urah smo prispeli do jezera Kumbolo, 2390 m, po še treh urah pa nas je pot skozi savano pripeljala do baznega tabora Kalimati. Takoj ko je sonce zašlo, smo občutili, kaj pomeni mraz v gorah. Nase smo navlekli vse obleke, ki smo jih na poletnem

popotovanju premgli – dve majici z dolgimi rokavi, pulover, jakno, dvojne dolge hlače ter kapo in rokavice, ki smo jih na srečo kupili pod Bromom. Pozne popoldanske in večerne ure smo preživeli ob ognju. Pogled se nam je sem in tja zadržal na jasnem nebu in lahko rečem, da še nikoli nisem bila tako blizu zvezdam. Okoli osmih zvečer smo naložili zadnja polena, in ko je ogenj pogorel, je postalo premrzlo za kakršno koli zadrževanje zunaj. Tudi sicer je bil ravno pravi čas za spanje, kajti odhod na Semeru smo načrtovali za zgodnje jutranje ure, da bi na poti ujeli sončni vzhod. Sicer bornih pet ur spanja v kakšnih drugih okoliščinah ne bi zadoščalo, tu pa se je zaradi mraza še to zdelo preveč. Bilo je to pet ur premetavanja, zvijanja v klobčič, drgetanja, šklepetanja z zobmi in iskanja poze, v kateri je mogoče zadržati kar največ toplote. To je bil eden redkih dni v mojem življenju, ko sem bila hvaležna, da lahko vstanem, popijem skodelico toplega čaja in začnem hoditi, da se segrejem.

Čudovit jutranji razgled na Bromo s
sosednjimi vulkanskimi vrhovi

Foto: Nataša Sedlar

Ni trajalo dolgo, da smo se zagreli. Opremljeni z naglavnimi lučkami smo se kakšni dve uri vzpenjali po poti skozi gozd. Kot smo kasneje videli, je bil to lažji del. Ko smo dosegli gozdno mejo, sta sledili še dobri dve uri vzpenjanja po vulkanskem melišču in pesku. Ne le da je bila pot strma, največji problem je predstavljal neugoden teren, kajti vsakemu koraku navzgor je sledil skoraj enako velik zdrs navzdol. Najbolje so se na tem terenu znašli lokalni vodniki, ki so se obuti v škornje ob vsakem koraku dobesedno vkopali v pesek. Drugače je bilo s turisti; nekateri so obnemogli obsedeli ob poti, spet drugi so ugotovili, da je najlažje napredovati po vseh štirih, tretji pa smo z zagrizeno vztrajnostjo počasi in ob številnih postankih napredovali proti vrhu. Začelo se je daniti, in še preden smo dosegli vrh, smo bili priča veličastnemu sončnemu vzhodu, ob katerem smo za nekaj trenutkov pozabili na utrujenost in frustracije na poti.

Kmalu za tem smo bili spet nazaj v prejšnjem ritmu, vprašujoč našega vodnika, koliko je še do vrha. Njegov odgovor je ostajal vedno isti, "*Two more minutes*" ("še dve minuti"), zaradi česar smo začeli dvomiti v njegovo znanje

angleščine. Zame je bila to predvsem borba s samo seboj – utrujenosti po neprespani noči je sledil občutek, da se kljub trudu sploh ne premikam naprej. Zato je bil trenutek, ko sem dosopihala do vrha, toliko več vreden. Ne le da je bila pokrajina, kot da bi hodili po Luni, zdelo se je, kot da smo čisto blizu oblakom. Razgled na vse strani je bil neverjeten.

Dostop do roba kraterja za razliko od Bromo ni dovoljen zaradi nevarnosti zastrupitve z žveplom ali nepredvidenega izbruha kamnov. Vendar je že pogled na krater v neposredni bližini vrha osupljiv. Vsake pol ure namreč iz njega izbruhne velik oblak pare in dima, ki se dvigne visoko v zrak, dokler ga počasi ne razpiha veter. Po obveznem fotografiranju na vrhu je sledil zaslužen počitek na soncu.

Vsak planinec ve, da občutek, da mu je uspelo premagati sebe in goro, odtehta ves napor, in ta občutek me je spremljal ves čas razvlečene poti navzdol. Bromo in Semeru sta bila fantastična. Vendar sedaj, ko sem nazaj v Sloveniji, ugotavljam, da za doživetje razgleda, ki nam vzame sapo, ni treba iti do Indonezije. Dovolj je, če recimo zavijemo do Julijcev ali v Kamniško-Savinjske Alpe. 📍

poletna
DOŽIVETJA
NARAVE

vsak petek ob 17.02h
na radiu Ognjišče

<http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja/>

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

RADIO
UNIVOX

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

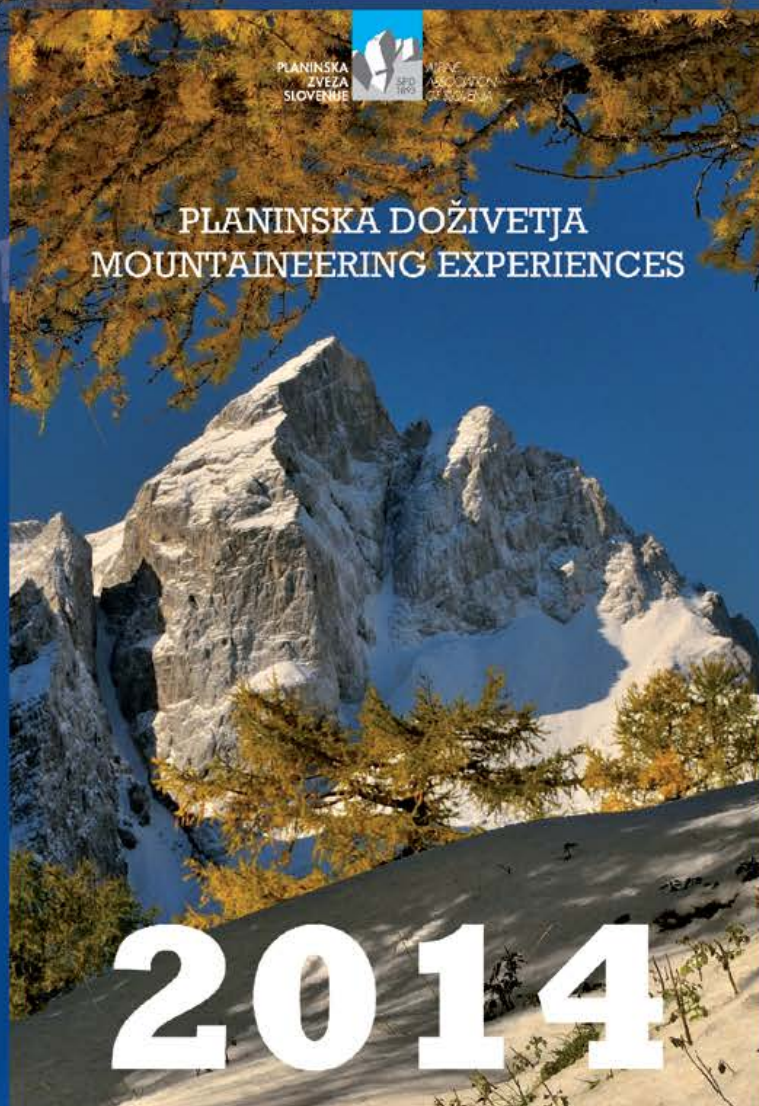

**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE**
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Dvorakova 9
SI-1000 Ljubljana
p. p. 214
www.pzs.si

KOLENDAR

PLANINSKA DOŽIVETJA
MOUNTAINEERING EXPERIENCES

**Naročila sprejemamo
po e-pošti:**

koledar@pzs.si

in brezplačni tel. številki:

080 18 93

(24 ur na dan, vse dni v letu).

V koledarju Planinska doživetja 2014 so najlepše fotografije, ki so bile izbrane na razpisu Planinske zveze Slovenije. Motivi na koledarju predstavljajo del gorske narave v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2014. Koledarski del je opremljen trimesečno z luninimi menami. 13-listni koledar je tiskan na kvalitetnem papirju in vezan s srebrno špiralo. Format koledarja: 33 cm x 48 cm. Možnost dotiska na pasici, višine 5 cm.

Cena z DDV: 3,90 €.